

เอกสารวิชาการลำดับที่ ๑/๒๕๕๙
 สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ
 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ
 ออกแบบปก : นัชรี อุ่มบางตาสาด
 พิมพ์ที่ : บริษัท ฟีนิกซ์อินเตอร์จัพพลาย จำกัด
 จำนวนพิมพ์ ๒,๕๐๐ เล่ม
 มกราคม ๒๕๕๙

การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปีงบประมาณ ๒๕๕๙

การประชุมวิชาการ
 การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
 ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
 ปีงบประมาณ ๒๕๕๙

ด้วยพระเมตตา
บ่อจประชา ได้ศึกษาเท่าเทียม

การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ปีงบประมาณ ๒๕๕๙

๑-๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

อุทยานหลวงราชพฤกษ์ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

คำนำ

ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มีต่อเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงได้จัดการประชุมวิชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปี ๒๕๖๙ ขึ้นระหว่างวันที่ ๑-๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙ ณ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเทิดพระเกียรติและเผยแพร่พระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งการประชุมวิชาการในครั้งนี้ ได้จัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งการนำเสนอผลงานที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีของครูที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (กพด.) หน้าพระที่นั่ง เวทีกกลาง นิทรรศการแสดงผลงานของหน่วยงาน กศน. หน่วยงานร่วมสนับสนุนโครงการ กพด. และหน่วยงานภาคีเครือข่าย การแสดงทางวัฒนธรรม และการพัฒนาศักยภาพการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ครู สำหรับกลุ่มเป้าหมายของผู้เข้าร่วมงานที่กำหนดไว้ ได้แก่ ครู สังกัด กศน.ที่ทำงานบนพื้นที่สูงจาก ๑๓ จังหวัด ๑,๒๐๐ คน ครู สังกัด สพฐ. ครู สังกัด ตชด. ในพื้นที่ทรงงาน แขกผู้มีเกียรติและภาคีเครือข่าย ๓๐๐ คน รวม ๑,๕๐๐ คน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารการประชุมวิชาการฯ นี้จะเป็นประโยชน์ให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมการประชุมวิชาการฯ และผู้อ่านทุก ๆ ท่าน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
มกราคม ๒๕๖๙

สารบัญ

คำนำ	ก
สารบัญ	ค-ง
การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.) ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๑
ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี ถวายรายงานหน้าที่ประทับ ถั่วแดงด้อยราคา มีคุณค่ากับร่างกาย	๕
เพิ่มโอกาสทางการศึกษา...สู่การเรียนรู้ที่เท่าเทียม	๑๑
เพาะเห็ดนางฟ้าจากขังข้าวโพด	๑๙
พลิกฟื้นผืนป่า	๒๗
สืบสานงานช่างสิบหมู่	๓๓
ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย ชุมชนน่าอยู่ หมู่บ้านสะอาด ปราศจากขยะ	๓๙
อสม.ตัวน้อย (รู้เท่าทัน ป้องกันโรคไข้เลือดออกและไข้มาลาเรีย)	๔๕
โครงการปลูกผักทำสีเพื่อสุขภาพที่ดี	๕๑
โภชนาการดี สุขภาพดี ชีวิตมีสุข	๕๗
เตียงเอนกประสงค์สำหรับสุขอนามัยสิ่งแวดล้อมสามเณร	๖๓
ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา นิทานเด็กด้อยตามแนว กพด. ๕ ด้าน	๖๗
ห้องเรียนฤดูกาล	๗๕
สื่อพาเพลินเสริมการอ่าน เขียน	๘๑
โครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเนื่องในโอกาสพระชนมายุ ๖๐ พรรษา สำรวจจนกในป่าชุมชนบ้านฝายมูล	๘๗

ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ	
ผ้าทอคอโชนะ สร้างอาชีพ เสริมรายได้	๙๗
กระบือ : ธนาคารมีชีวิต	๑๐๕
Banana Sauce ต่อยอดรายได้	๑๑๑
ไร่กาแฟส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ	๑๑๙
ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย	๑๒๙
ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
ไบโพลูสู่การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ	๑๓๓
เดปอสายใยแห่งป่า	๑๓๙
โครงการอนุรักษ์พันธุ์ปูทะเลในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน	๑๔๕
ปลูกหญ้าแฝกปรับปรุงดินสู่สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	๑๕๑
เกษตรอินทรีย์วิถีปรียัติ	๑๕๙
ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	
ฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ ในคืนจันทร์ปราดา	๑๖๕
กินดอกแดง วัฒนธรรมชนเผ่าลัวะหนองน่าน	๑๗๑
หมื่นเส้นด้าย พันลวดลาย สู่การแต่งกายชนเผ่าลัวะ	๑๗๗
โครงการประเพณีรำตง	๑๘๓
วัฒนธรรมงามล้ำค่า อาข่าศรีสมวงศ์	๑๘๗
ภาคผนวก	๑๙๓
คณะผู้จัดทำ	๒๐๑

การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.)

ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ความเป็นมา

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงริเริ่มงานโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร โดยทดลองทำ “โครงการอาหารกลางวันผักสวนครัว” เป็นโครงการแรก ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน ๓ โรงเรียน ต่อมาได้มีการส่งเสริมให้เลี้ยงสัตว์และปลูกผักสวนครัวด้วย จึงเรียกชื่อใหม่ว่า “โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน” หลังจากนั้นได้ทรงใช้หลักการโรงเรียนเป็นฐาน การพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัดและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ในการดำเนินงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้ครอบคลุมสภาพปัญหาต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ทั้งด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ต่อมาโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีการขยายพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานจากโรงเรียนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ไปยังโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช.) สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โรงเรียนในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาเด็กวัยเตาะแตะสังกัดองค์กรปกครองท้องถิ่น รวมทั้งในต่างประเทศ เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม มองโกเลีย สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ ฯลฯ รวมกันมากกว่า ๗๐๐ แห่ง

สำหรับพื้นที่ดำเนินงานโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.) ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช.) เริ่มดำเนินการเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๙ ปัจจุบันมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ในโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทั้งหมด ๒๗๖ แห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือและภาคใต้ รวม ๕ จังหวัด ๑๑ อำเภอ คือ

๑. จังหวัดน่าน ที่อำเภอป่อเกลือ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ
๒. จังหวัดเชียงใหม่ ที่อำเภออมก๋อย และอำเภอแม่แจ่ม
๓. จังหวัดตาก ที่อำเภอท่าสองยาง อำเภอแม่ระมาด อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง
๔. จังหวัดพังงา ที่อำเภอคุระบุรี
๕. จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่อำเภอสบเมย และอำเภอแม่สะเรียง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดการประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผ่านไปแล้ว จำนวน ๓ ครั้ง โดยครั้งที่ ๑ จัดงานระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๓ มกราคม ๒๕๕๖ ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งที่ ๒ จัดงานระหว่างวันที่ ๒๐ - ๒๒ มกราคม ๒๕๕๗ ณ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ จังหวัดเชียงใหม่ และครั้งที่ ๓ ที่เป็นปีมหามงคลที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระชนมายุ ๖๐ พรรษา จัดงานระหว่างวันที่ ๒๑- ๒๓ มกราคม ๒๕๕๘ ณ ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติเฉลิมพระเกียรติ ๗ รอบ พระชนมพรรษา จังหวัดเชียงใหม่

ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๙ ด้วยความสำนึกในพระกรุณาธิคุณ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกับสำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และหน่วยงานร่วม จึงจัดการประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีขึ้น ระหว่างวันที่ ๑-๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเทิดพระเกียรติ และเผยแพร่พระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีและพัฒนาศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ครู อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารต่อไป ตามจุดเน้นของการจัดงาน คือ

ด้วยพระเมตตา ปวงประชา ได้ศึกษาเท่าเทียม

ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดี
ถวายเป็นงานหน้าที่ประทับ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย ถั่วแดงด้อยราคา มีคุณค่ากับร่างกาย

ผู้ศึกษา

นางสาวจุฬาลักษณ์ สมวธา
นางสาวบัวแก้ว อุดรพิสัย

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านเซโดซา หมู่ที่ ๙ ตำบลปางหินฝน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
ศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่แจ่ม
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
จังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย เรื่อง ถั่วแดงด้อยราคา มีคุณค่ากับร่างกาย เป็นกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านเซโดซา หมู่ที่ ๙ ตำบลปางหินฝน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ หมู่บ้านเซโดซาเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม ปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด ถั่วแดง บางปี ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ขายไม่ได้ราคา ชาวบ้านมีรายได้ไม่เพียงพอในการใช้จ่ายและซื้ออาหารที่มีประโยชน์มารับประทานในครัวเรือน เป็นสาเหตุทำให้ผู้เรียนขาดสารอาหารที่มีประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของร่างกาย มีภาวะโภชนาการของน้ำหนักและส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ครูจึงดำเนินกิจกรรมถั่วแดงเสริมโปรตีน โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนและผู้ปกครองมีความรู้ด้านโภชนาการการเสริมโปรตีนจากถั่วแดง ๒) เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่มีภาวะโภชนาการต่ำกว่าเกณฑ์ เป้าหมายในการจัดกิจกรรม คือ ผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ฯ จำนวน ๑๒ คน และผู้ปกครองผู้เรียน จำนวน ๒๔ คน ดำเนินการจัดกิจกรรมโดยการนำถั่วแดงมาแปรรูปเพื่อเป็นอาหารเสริม เช่น ถั่วแดงนมสด น้ำเต้าหู้ถั่วแดง ถั่วแดงต้มน้ำตาล และขนมหวานใส่ถั่วแดง เป็นต้น

ผลการดำเนินงาน พบว่าผู้เรียน ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจด้านอาหารโภชนาการและการแปรรูปถั่วแดงเพื่อทำเป็นอาหารเสริมโปรตีน ทั้งยังสามารถแปรรูปผลผลิตอื่น ๆ ที่เป็นแหล่งของโปรตีนเพื่อแก้ปัญหาด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัยให้กับผู้เรียนและคนในชุมชน และผู้เรียนที่มีน้ำหนักและส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ได้รับการแก้ปัญหาด้วยการเสริมอาหารโปรตีนจากถั่วแดงและโปรตีนอื่น ๆ ที่มีคุณค่าต่อร่างกาย ทำให้ผู้เรียนเหล่านั้นมีภาวะโภชนาการเป็นไปตามเกณฑ์ทั้งหมด

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙ ซึ่งแผนฉบับนี้มีการตั้งวัตถุประสงค์หลักในเรื่อง โภชนาการของเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยของเด็กและเยาวชนเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดา ซึ่งได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องนี้ให้แก่เด็กและเยาวชนตลอดมา แต่ด้วยสถิติในเรื่องน้ำหนักและส่วนสูง ของผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา "แม่ฟ้าหลวง" บ้านเซโดซา หมู่ที่ ๙ ตำบลปางหินฝน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีผู้เรียนจำนวน ๑๒ คน และมีพัฒนาการด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัยยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ส่งผลให้น้ำหนักและส่วนสูงของผู้เรียนบางคนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จากการศึกษาชุมชน พบว่าหมู่บ้านเซโดซา มีอาชีพหลักคือทำการเกษตร และมีการปลูกพืชหลากหลายชนิด หนึ่งในพืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ถั่วแดง ซึ่งมีการปลูกมาอย่างยาวนาน โดยแต่ละปีจะได้ผลผลิตเป็นจำนวนมาก ด้วยระยะทางของหมู่บ้านที่ห่างไกลจากตลาดในอำเภอแม่แจ่ม ทำให้มีปัญหาในเรื่องของการจำหน่าย จึงทำให้คนในชุมชนมีรายได้ไม่เพียงพอมาจุนเจือครอบครัว เนื่องจากถั่วแดงมีคุณค่าทางโภชนาการสูงโดยเฉพาะเรื่องของโปรตีนที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นอาหารได้หลากหลายชนิด แต่ชาวบ้านยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการแปรรูปถั่วแดงในการนำมาทำเป็นอาหารเสริมโปรตีน และยังคงมีถั่วแดงที่คัดเหลือจากการจำหน่ายคงเหลือในหมู่บ้านที่น่าจะเป็นประโยชน์ด้านอาหารโภชนาการสำหรับเด็กและคนในชุมชนได้

ดังนั้น ครูจึงทำการศึกษาค้นคว้าและลงมือปฏิบัติร่วมกับผู้เรียน ผู้ปกครอง ในเรื่อง ถั่วแดงด้อยราคา มีคุณค่ากับร่างกาย และเพื่อสนองพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ให้มีการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแก่เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนและผู้ปกครองมีความรู้เรื่องโภชนาการการเสริมโปรตีนจากถั่วแดง
๒. เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ภาวะโภชนาการต่ำกว่าเกณฑ์

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ฯ จำนวน ๑๒ คน และผู้ปกครองจำนวน ๒๔ คน

เชิงคุณภาพ

ผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้รับการแก้ปัญหา เรื่องโภชนาการ และได้รับความรู้เรื่องคุณค่าสารอาหารทางโภชนาการจากถั่วแดง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

วิธีการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

๑. ครู ผู้ปกครองและผู้เรียนประชุมร่วมกันเกี่ยวกับปัญหานี้หนัก ส่วนสูงนักเรียนน้อยกว่าเกณฑ์ เพื่อหาข้อสรุปของปัญหาและแนวทางแก้ไข

๒. ครูทำการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลทางวิชาการเพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจาก เอกสารและ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ เกี่ยวกับสารอาหารจากถั่วแดง ซึ่งพบว่า ถั่วแดงให้คุณค่าสารอาหารทางโภชนาการ เพื่อ ส่งเสริมให้ผู้เรียนและผู้ปกครองมีทักษะความรู้ในเรื่องการเสริมโปรตีน

๓. ครูจัดกิจกรรมให้ความรู้ เรื่องประโยชน์ของถั่วแดงและการเสริมโปรตีนถั่วแดง แก่ผู้เรียนทั้งหมด ในศูนย์การเรียนรู้ โดยครูให้ความรู้แก่ผู้เรียนเกี่ยวกับปัญหาโภชนาการและวิธีการแก้ปัญหา รวมทั้งเรื่อง สารอาหารที่จำเป็นแก่ร่างกาย ตลอดจนวิธีการขั้นตอนในการแปรรูปถั่วแดงเพื่อเสริมโปรตีนให้กับผู้เรียน

๔. ครูร่วมกับผู้เรียน ฝึกปฏิบัติการแปรรูปถั่วแดงเป็นอาหารเสริม ได้แก่ ถั่วแดงนมสด น้ำเต้าหู้ถั่วแดง ถั่วแดงต้มน้ำตาล และขนมหวานใส่ ถั่วแดง ตัวอย่างวิธีการทำถั่วแดงนมสด มีวิธีการดังนี้

๔.๑ เตรียมวัตถุดิบและอุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบด้วยถั่วแดง ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักและส่วนประกอบต่าง ๆ จะแตกต่างกันไปตามรายการอาหาร

๔.๒ ครูและผู้เรียนช่วยกันล้างทำความสะอาดถั่วแดง ๓ กิโลกรัม และนำถั่วแดงที่ได้ไปแช่ไว้ในน้ำสะอาด ๑ คืน เพื่อให้ถั่วแดง อ่อนตัว

๔.๓ ครูและผู้เรียนนำถั่วแดงที่แช่น้ำแล้ว มาต้มต่อประมาณ ๓ ชั่วโมง เพื่อให้ถั่วแดงนิ่มขึ้น

๔.๔ ครูและผู้เรียนนำถั่วแดงที่นิ่มแล้วมาตำให้ละเอียดใส่ เกลือป่น ลงไป ๒ ช้อนโต๊ะ

๔.๕ นำถั่วแดงที่ตำละเอียดแล้ว มานึ่งแล้วพักไว้ให้เย็น

๔.๖ นำนมสดมาต้มใส่น้ำเปล่าในอัตราส่วน นม ๑ ลิตร ต่อ น้ำเปล่า ๑/๒ ลิตร ใส่เกลือเล็กน้อย และน้ำตาลตามใจชอบ ต้มจนเดือดแล้วพักไว้

๔.๗ ตักถั่วแดงใส่ภาชนะที่เตรียมไว้ แล้วราดด้วยนมสด ก็จะได้ถั่วแดงนมสดที่แสนอร่อย

๕. ครูและผู้เรียนสรุปลงข้อความรู้ร่วมกัน
๖. ครูมอบหมายให้ ผู้เรียนนำความรู้และทักษะที่ได้รับ ไปขยายผลให้ผู้ปกครอง
๗. ครูติดตามผลการขยายผลโดยวิธีเก็บข้อมูลและบันทึกผล โดย
  - ๗.๑ ติดตามผลการแปรรูป ที่บ้านผู้เรียนและให้คำแนะนำเพิ่มเติม พร้อมทั้งเสริมความรู้ให้แก่ผู้ปกครองในเรื่องโปรตีนอื่น ๆ
  - ๗.๒ ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง บันทึกข้อมูลของผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ฯ ทุกคน ระหว่างเดือน พฤษภาคม ๒๕๕๘ ถึง เดือนตุลาคม ๒๕๕๘
  - ๗.๓ นำข้อมูลมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ การพัฒนาการและเจริญเติบโตของผู้เรียนกับเกณฑ์มาตรฐานก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม
๘. ครูสรุปรายงานผลการดำเนินกิจกรรมเสนอต้นสังกัด

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. ผู้เรียนและผู้ปกครอง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าสารอาหารทางโภชนาการเสริมจากโปรตีนจากถั่วแดง
๒. สามารถแก้ปัญหาให้กับผู้เรียนที่มีภาวะโภชนาการต่ำให้เป็นไปตามเกณฑ์ได้ทั้งหมด
๓. ผู้เรียนและผู้ปกครอง ได้นำความรู้จากกิจกรรมถั่วแดงเสริมโปรตีน ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน โดยสามารถแปรรูปผลผลิตอื่น ๆ ที่เป็นแหล่งโปรตีน เพื่อแก้ปัญหาด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัยได้แก่เด็กและคนในชุมชน
๔. ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้องค์ความรู้ใหม่ ในการแก้ปัญหา เรื่อง ภาวะโภชนาการให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้สนใจในชุมชน และสามารถนำไปเผยแพร่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

1. ผู้เรียนบางคนไม่ชอบกลิ่นของถั่วแดงเพราะเหม็นเขียว
2. ถั่วแดงเป็นพืชที่ปลูกได้ปีละ ๑ ครั้ง ไม่สามารถเก็บไว้ได้นาน

วิธีการแก้ไข

1. ใช้วัตถุดิบปรุงแต่งกลิ่นจากธรรมชาติ เช่น ใบเตย นม เพื่อดับกลิ่นของถั่วแดง
2. วิธีการเก็บรักษาเมล็ดถั่วแดง ไว้ได้นาน โดยนำเมล็ดถั่วแดงบรรจุถุงพลาสติกมัดปากถุง ให้แน่น และนำไปเก็บไว้ในวัสดุที่มีฝาปิดมิดชิด

การเผยแพร่

- ให้ผู้เรียนไปถ่ายทอดความรู้กับผู้ปกครองและผู้สนใจ
- จัดทำเป็นเอกสารแผ่นพับเผยแพร่
- เผยแพร่ผลงานให้กับเพื่อนครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนฯ ภายในกลุ่ม
- จัดทำเอกสารสรุปรายงานเสนอต้นสังกัด

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

เผยแพร่วิธีการใช้ถั่วแดงเสริมโปรตีน ไปยังชุมชนเพื่อนำไปปฏิบัติในครัวเรือน

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

ถั่วแดง สรรพคุณและประโยชน์ของถั่วแดงหลวง ๒๙ ข้อ . (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www.frynn.com. (๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๘).

สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ. การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ : ฟิสิกส์อินเตอร์ซัพพลาย จำกัด, ๒๕๕๘.

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา

เพิ่มโอกาสทางการศึกษา...สู่การเรียนรู้ที่เท่าเทียม

ผู้ศึกษา

นายสมศักดิ์ วุฒิสัตย์ และคณะ

สถานศึกษา

โรงเรียนบ้านแม่ระเมิง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต ๒
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา เรื่อง การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา...สู่การเรียนรู้ที่เท่าเทียม เป็นการจัดกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ที่โรงเรียนบ้านแม่ระเมิง ได้น้อมนำแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามวัตถุประสงค์ที่ ๒ ส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน มาสู่การปฏิบัติในการจัดการศึกษา ด้านการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่เขตบริการของโรงเรียน เพื่อให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่เขตบริการของโรงเรียนได้มีโอกาสเข้าถึงและได้รับการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มอัตราการเรียนต่อของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับชั้น

ผลการดำเนินงาน เรื่อง การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา...สู่การเรียนรู้ที่เท่าเทียม ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ โอกาสทางการศึกษา โอกาสการพัฒนาคุณภาพชีวิต โอกาสความเจริญก้าวหน้าในอนาคต และโอกาสในการตอบสนองสังคม โดยโรงเรียนได้ดำเนินการจัดการศึกษามีโรงเรียนหลัก โรงเรียนสาขาและห้องเรียนสาขา มีการจัดศูนย์การเรียนรู้และจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ สนับสนุนให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน จัดหอพักช่วยเหลือนักเรียนบ้านไกล การฝึกอาชีพและการส่งเสริมการศึกษาต่อ มีการจัดทำบันทึกความร่วมมือในการจัดการศึกษากับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีตาก และวิทยาลัยการอาชีพแม่สอด ทำให้มีเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน จำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ๒๐ หย่อมบ้าน ได้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนใกล้บ้าน มีโอกาสศึกษาต่อและเลือกวิถีการดำเนินชีวิตได้ตามศักยภาพของตน สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพของตนเอง ครอบครัว ชุมชน ทำให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการศึกษาเพิ่มขึ้น

สภาพปัญหาและความต้องการ

โรงเรียนบ้านแม่ระเมิง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๘ ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต ๒ มีหมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียน จำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ๒๐ หย่อมบ้าน ซึ่งจากสภาพพื้นที่ของเขตบริการของโรงเรียนตั้งอยู่บนพื้นที่สูง สภาพทางภูมิประเทศอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ ฤดูฝนมีฝนตกหนัก ฤดูหนาวอากาศหนาวจัดมีหมอกปกคลุม พื้นที่ทั่วไปมีความชื้นสูง ประชากรเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง มีอาชีพในการทำไร่ เลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร อาศัยอยู่เป็นหย่อมบ้าน หย่อมละ ๕๐ - ๖๐ หลังคาเรือน หลาก ๆ หย่อมบ้านรวมเป็นหมู่บ้าน อยู่แบบพึ่งพาธรรมชาติยังมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ พิธีประจำหมู่บ้าน ใช้ภาษากะเหรี่ยงเป็นภาษาหลัก ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญในเรื่องของการศึกษา โดยการไม่ส่งเด็กเข้าโรงเรียนเพราะต้องการใช้แรงงานเด็กในการประกอบอาชีพ

จากสภาพปัญหาพื้นที่เขตบริการของโรงเรียนอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารและขาดแคลน ทำให้เกิดปัญหาในด้านการจัดการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่เขตบริการของโรงเรียน จากการสำรวจข้อมูลทำให้ทราบว่าเด็กและเยาวชนในเขตบริการของโรงเรียน ยังขาดโอกาสทางการศึกษาอีกเป็นจำนวนมากจึงต้องหาวิธีการจัดการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ซึ่งทางโรงเรียนบ้านแม่ระเมิงได้ดำเนินการจัดการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่เขตบริการของโรงเรียน โดยมีการจัดการศึกษารูปแบบห้องเรียนสาขาขึ้นตามหย่อมบ้าน มีโรงเรียนหลัก และห้องเรียนสาขา ๑๑ ห้องเรียนสาขา ๑ โรงเรียนสาขา เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปทำให้ชุมชนมีความต้องการที่จะได้รับโอกาสทางการศึกษาที่สูงขึ้น โรงเรียนจึงต้องดำเนินการแสวงหาวิธีการ กระบวนการจัดการเรียนการสอน ให้มีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชนเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนได้ศึกษาต่อตามศักยภาพของตน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่เขตบริการมีโอกาสและได้รับการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสม
๒. เพื่อให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่สูงได้รับโอกาสในการเรียนรู้ เป็นการสร้างโอกาสในการเลือกวิถีการดำเนินชีวิต และได้ศึกษาต่อตามศักยภาพของตน

เป้าหมายของการจัดการศึกษา

เชิงปริมาณ

ประชากรวัยเรียนในพื้นที่เขตบริการ จำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ๒๐ หย่อมบ้าน ได้รับโอกาสเข้ารับการศึกษได้ที่โรงเรียนบ้านแม่ระเมิง ที่โรงเรียนสาขา ๑ โรงเรียนสาขาและห้องเรียนสาขา ๑๑ ห้องเรียนสาขา

เชิงคุณภาพ

๑. เด็กและเยาวชนในเขตบริการได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง และศึกษาต่อได้ตามศักยภาพของตนเอง
๒. เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง ได้ตามมาตรฐานของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

รูปแบบกระบวนการจัดการศึกษา : โรงเรียนบ้านแม่ระเมิง
เพิ่มโอกาสทางการศึกษา...สู่การเรียนรู้ที่เท่าเทียม

กระบวนการดำเนินงาน

การดำเนินงานเพื่อให้นักเรียนได้รับโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ได้แก่โอกาสทางการศึกษา โอกาสการพัฒนาคุณภาพชีวิต โอกาสในการตอบสนองสังคมและโอกาสความเจริญก้าวหน้าในอนาคต ดังมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

- โอกาสทางการศึกษา** มีการดำเนินงานในการติดตามให้เด็กและเยาวชนในวัยเรียนได้เข้าเรียน
  - สำรวจสำมะโนประชากรวัยเรียนในพื้นที่เขตบริการของโรงเรียน
  - ห้องเรียนสาขาจัดการศึกษาระดับชั้นอนุบาล ๒ ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓
  - โรงเรียนบ้านแม่ระเมิง จัดการศึกษาในระดับอนุบาล ๑ ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
  - จัดห้องเรียนสาขาเป็นศูนย์การเรียนรู้ และขยายชั้นเรียนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
  - จัดหอพักสำหรับนักเรียนพักนอน

แผนภาพที่ ๑ แสดงกระบวนการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ของโรงเรียนบ้านแม่ระเมิง

๒. โอกาสการพัฒนาคุณภาพชีวิต โรงเรียนได้มีการดำเนินการเพื่อพัฒนานักเรียนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยใช้หลักการ ดังนี้

๒.๑ การจัดระบบดูแลนักเรียนหอพัก โรงเรียนมีการดำเนินการโดยมีการมอบหมายให้มีครูผู้รับผิดชอบดูแลนักเรียนหอพัก มีครูเวรประจำวัน กรรมการหอพัก นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต นักเรียนมีหน้าที่ความรับผิดชอบ มีการปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน ระบบพี่ดูแลน้องและการทำงานร่วมกัน มีการปฏิบัติกิจกรรมด้านดนตรีและกีฬา นักเรียนได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

๒.๒ การจัดการเรียนรู้ โดยทางโรงเรียนได้จัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับบริบท เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ด้านทักษะวิชาการและทักษะวิชาชีพให้กับนักเรียน ได้แก่

* หลักสูตรงานเกษตร ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานอาชีพ (งานเกษตร) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖

* หลักสูตรงานช่าง ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระงานพื้นฐานอาชีพ (ช่างซ่อมรถมอเตอร์ไซด์ ช่างตัดผม งานประดิษฐ์วัสดุ การแปรรูปอาหาร งานตัดเย็บเสื้อผ้า) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖

* หลักสูตรการเลี้ยงสัตว์ ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระงานพื้นฐานอาชีพ (งานเกษตร) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖

* หลักสูตรการทอผ้า ใช้ในการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้

๒.๓ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง จัดกิจกรรมเรียนรู้มุ่งเน้นทักษะด้านงานอาชีพและการเกษตร ในรูปแบบกลุ่มอาชีพ และมีการรวมกลุ่มสนใจในการปฏิบัติกิจกรรม เช่น กลุ่มร้านค้าสหกรณ์ กลุ่มแปรรูปอาหาร กลุ่มนวดแผนไทย กลุ่มทอผ้า กลุ่มเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงไก่ สุกร เป็ดและปลา) กลุ่มปลูกผัก กลุ่มทำไม้กวาด กลุ่มประดิษฐ์วัสดุผลผลิตที่ได้นักเรียนนำไปขายที่ร้านค้าสหกรณ์ ทำให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน การจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านคุณธรรมและจริยธรรม มีการจัดการอบรม มีการเข้าค่ายคุณธรรม (จากวัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่) การอบรมให้ความรู้เรื่อง กฎจราจร ยาเสพติด (จากสถานีตำรวจภูธรท่าสองยาง จังหวัดตาก) และการจัดกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาโรงเรียนและชุมชน นักเรียนได้รับการดูแลด้านสุขอนามัยจากทางโรงเรียนและจากทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพและโรงพยาบาลท่าสองยาง

๒.๔ ประสานความร่วมมือกับทางวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีตาก และวิทยาลัยการอาชีพแม่สอด จัดการอบรมหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นเพิ่มเติมให้กับนักเรียน เช่น การเพาะเห็ด การแปรรูปอาหาร ช่างไฟฟ้า และช่างซ่อมรถมอเตอร์ไซด์

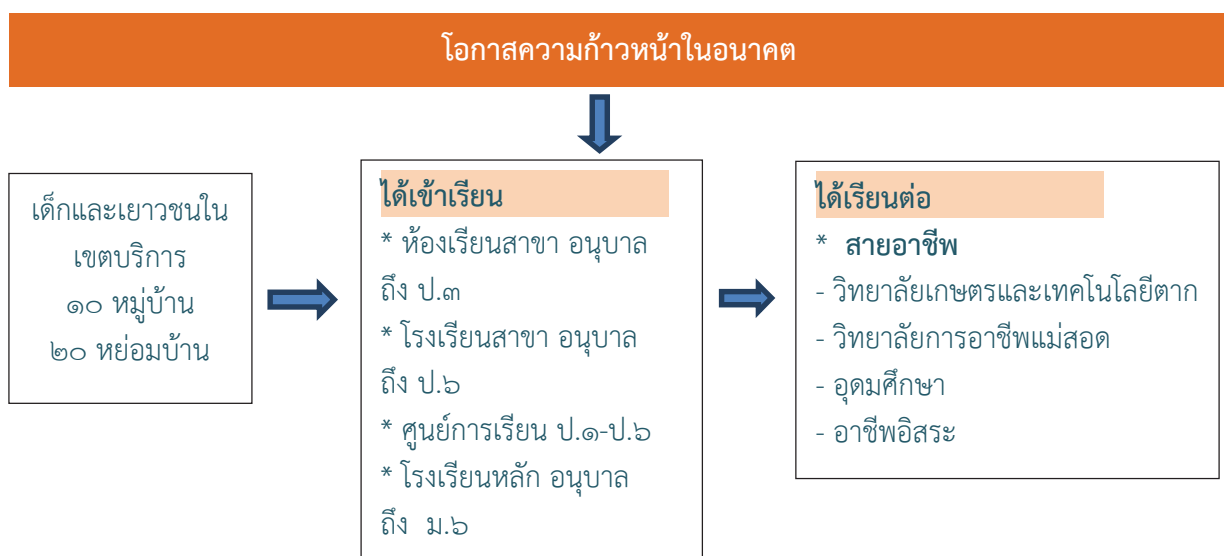
๓. โอกาสความก้าวหน้าในอนาคต โรงเรียนจัดการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้ศึกษาต่อ

๓.๑ จัดหาทุนการศึกษาให้กับนักเรียน เช่น มีกองทุนกั๊ยมเรียน (กยศ.) ทุนศึกษาเอเชีย ทุนเรียนดี ทุนความประพฤติดี

๓.๒ ประสานงานกับสถานศึกษา เพื่อรับนักเรียนไปศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาและสายอาชีพ

๓.๓ จัดทำบันทึกความร่วมมือในการจัดการศึกษากับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีตากและวิทยาลัยการอาชีพแม่สอด มีการจัดทำหลักสูตรการเปิดหลักสูตรคู่ขนานเพื่อการศึกษาต่อในสายอาชีพ เมื่อนักเรียนเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ นักเรียนจะได้วุฒิการศึกษาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเมื่อศึกษาต่อกับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีตากและวิทยาลัยการอาชีพแม่สอดอีก ๑ ภาคเรียน จะได้วุฒิการศึกษา ปวช.

แผนภาพที่ ๒ แสดงกระบวนการเพิ่มโอกาสความก้าวหน้าในอนาคต ของโรงเรียนบ้านแม่ระเมิง

๔. โอกาสในการตอบแทนสังคม โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม มีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้สู่การปฏิบัติ เน้นกิจกรรมจิตอาสาและการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน

๔.๑ กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมการปลูกหญ้าแฝก กิจกรรมการทำแนวกันไฟ กิจกรรมปลูกป่าชุมชน กิจกรรมการจัดทำฝายชะลอน้ำ กิจกรรมการอนุรักษ์ดินและน้ำ

๔.๒ กิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีชนเผ่า เช่น การย้อมผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติ และทอผ้าของชนเผ่า การแต่งกายของชนเผ่าในวันศุกร์ รวบรวมวัสดุของใช้ กิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม การสืบทอดการเล่นและการแสดงของชนเผ่า

ผลการดำเนินงาน

ผลที่กับเด็กและเยาวชน

๑. เด็กและเยาวชนในพื้นที่เขตบริการของโรงเรียนได้รับโอกาสทางการศึกษา ตามรูปแบบที่เหมาะสม

โรงเรียน / สาขา / หร.สาขา เปิดสอน	ปีการศึกษา ๒๕๕๔	ปีการศึกษา ๒๕๕๕	ปีการศึกษา ๒๕๕๖	ปีการศึกษา ๒๕๕๗	ปีการศึกษา ๒๕๕๘
โรงเรียนบ้านแม่ระเมิง (อ.๑-ม.๖)	๑,๐๕๔	๑,๐๐๗	๙๘๕	๙๘๒	๙๓๖
๑. สาขาบ้านตะพืดอ (อ.๒-ป.๖)	๓๔	๔๓	๕๒	๕๖	๘๓
๒. หร.สาขาน้ำตอปล้ำคี (ป.๑-ป.๖)	๑๓๗	๑๓๑	๑๓๗	๑๒๖	๑๐๙
๓. หร.สาขาน้ำวโตรีโกร (ป.๑-ป.๖)	๑๑๖	๑๑๔	๑๐๔	๑๑๓	๑๐๖
๔. หร.สาขาน้ำเคลอะเดคี (อ.๒-ป.๓)	๒๙	๓๔	๓๐	๓๔	๓๗
๕. หร.สาขาน้ำมอโกล (อ.๒-ป.๓)	๓๒	๓๑	๒๔	๒๒	๒๐
๖. หร.สาขาน้ำทีโปะคี (อ.๒-ป.๓)	๔๐	๔๖	๔๗	๔๓	๔๒
๗. หร.สาขาน้ำเป้าเป้าโกร (อ.๒-ป.๓)	๓๖	๔๐	๓๖	๔๒	๔๗
๘. หร.สาขาน้ำโปะชูลู (อ.๒-ป.๓)	๒๘	๓๖	๓๐	๓๑	๒๘
๙. หร.สาขาน้ำทีคคี (อ.๒-ป.๓)	๑๒	๑๒	๑๓	๒๑	๒๕
๑๐. หร.สาขาน้ำบอโปะคี (อ.๒-ป.๓)	๔๑	๔๘	๔๖	๔๕	๔๘
๑๑. หร.สาขาน้ำทีเสาะคี (อ.๒-ป.๓)	๒๐	๒๔	๒๖	๒๗	๒๘
๑๒. หร.สาขาน้ำแม่ระเมิงโกร (อ.๒-ป.๓)	๓๑	๓๓	๓๓	๓๕	๔๐
รวมจำนวนนักเรียน/ปีการศึกษา	๑,๖๑๐	๑,๕๙๙	๑,๕๖๓	๑,๕๗๗	๑,๕๕๙

๒. เด็กและเยาวชนในพื้นที่เขตบริการมีอัตราการเรียนต่อในแต่ละระดับชั้นเพิ่มขึ้น

โรงเรียนบ้านแม่ระเมิง	ปีการศึกษา ๒๕๕๔	ปีการศึกษา ๒๕๕๕	ปีการศึกษา ๒๕๕๖	ปีการศึกษา ๒๕๕๗	ปีการศึกษา ๒๕๕๘
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓	๓๓๙	๓๕๒	๓๗๘	๓๗๓	๓๕๓
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖	๑๖๙	๑๖๓	๑๕๕	๑๖๕	๑๙๕
รวม	๕๐๘	๕๑๕	๕๓๓	๕๓๘	๕๔๘

๓. เด็กและเยาวชนที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโอกาสศึกษาต่อและประกอบอาชีพ

ปีการศึกษา	จำนวนนักเรียน ที่จบการศึกษา (คน)	ศึกษาระดับอุดมศึกษา		ศึกษาต่อสายอาชีพ		ประกอบอาชีพอิสระ	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๒๕๕๔	๒๘	๘	๒๘.๕๗	๙	๓๒.๑๔	๑๑	๓๙.๒๙
๒๕๕๕	๓๔	๖	๑๗.๖๕	๑๓	๓๘.๒๓	๑๕	๔๔.๑๒
๒๕๕๖	๔๘	๑๒	๒๕.๐๐	๑๙	๓๙.๕๘	๑๗	๓๕.๔๒
๒๕๕๗	๓๔	๖	๑๗.๖๔	๑๕	๔๔.๑๒	๑๓	๓๘.๒๔

ผลที่เกิดกับชุมชน

นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนรู้และจากการปฏิบัติที่โรงเรียนไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของตนเอง ในครอบครัวของตนเอง ในชุมชนและประกอบอาชีพ ทำให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการศึกษาเพิ่มขึ้น

ปัจจัยความสำเร็จ

๑. การมีส่วนร่วมจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดตาก สำนักงานสหกรณ์จังหวัดตาก สำนักงานประมงจังหวัดตาก องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สอง คณะครูในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนได้ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนงบประมาณและให้คำแนะนำในการปฏิบัติกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ ทำให้การดำเนินงานสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์

๒. คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนมีขวัญและกำลังใจ สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงให้ความร่วมมือโดยการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนางานตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารอย่างต่อเนื่องทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ

การเผยแพร่

โรงเรียนมีการเผยแพร่ผลการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษา โรงเรียนในโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ดังนี้

๑. จัดนิทรรศการด้านการศึกษา โรงเรียนในโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ระดับชาติ ปีการศึกษา ๒๕๕๒ ระหว่างวันที่ ๑๙-๒๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๒ ณ เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี

๒. จัดนิทรรศการแนวปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา งานประชุมวิชาการ สามทศวรรษ กพด. ระดับภาคเหนือ ระหว่างวันที่ ๒๖-๒๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๓ ณ ศูนย์แสดงสินค้า อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

๓. จัดนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ ด้านการศึกษา “หนึ่งในน้ำพระราชหฤทัยด้านการศึกษา ต้นไม้ของพระราชินี” ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๖ ณ เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี

๔. จัดนิทรรศการด้านการจัดการศึกษา การประชุมวิชาการนานาชาติ ระหว่างวันที่ ๒๙-๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๘ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ปัญหาอุปสรรค

๑. โรงเรียนไม่มีไฟฟ้าใช้ ต้องใช้เครื่องปั่นไฟและโซล่าเซลล์ มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียน
๒. โรงเรียนสาขาและห้องเรียนสาขา ตั้งอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร การติดต่อข่าวสารมีความยากลำบาก

ข้อเสนอแนะ

๑. โรงเรียนจัดทำเรื่องขอรับการสนับสนุนระบบพลังงานโซล่าเซลล์ ให้กับโรงเรียนและห้องเรียนสาขา
๒. โรงเรียนขอรับการสนับสนุนวิทยุสื่อสาร เพื่อใช้ในการสื่อสารระหว่างโรงเรียนและห้องเรียนสาขา

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. จัดหาทุนการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
๒. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีรายได้ระหว่างเรียน

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๙. กรุงเทพฯ. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน),๒๕๕๑.

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ

เพาะเห็ดนางฟ้าจากขังข้าวโพด

ผู้ศึกษา

จ.ส.ต.หญิง กรรณิการ์ ปินะสา

สถานศึกษา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนานกปีด
ตำบลห้วยบ่อซืน อำเภopakหม จังหวัดเลย
กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๒๔

บทคัดย่อ

ผลงานนี้เกิดจากแนวคิดที่จะนำโครงการไปประกอบอาชีพได้จริงและเป็นการใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น ในหมู่บ้าน เป็นการสร้างรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนโดยการลดภาระของผู้ปกครองและสอดคล้องกับหลัก เศรษฐกิจแบบพอเพียงของในหลวง ซึ่งประชาชนในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก โดยเฉพาะ การปลูกข้าวโพด หลังการเก็บเกี่ยวประชาชนจะสีข้าวโพดขาย ซึ่งข้าวโพดจึงกลายเป็นเศษวัสดุเหลือใช้ บางครั้งเผาทิ้งอย่างน่าเสียดายเป็นจำนวนมาก ประกอบกับเดิมการเพาะเห็ดในถุงพลาสติกใช้ซีลี้อยู่ไม่ยาวพารา แต่ปัจจุบันซีลี้อยู่ไม่ยาวพารามีราคาแพง หายาก คณะผู้จัดทำได้มองเห็นคุณค่าของซึ่งข้าวโพด จึงมี แนวความคิดว่าจะนำซึ่งข้าวโพดมาทดลองบดให้ละเอียดและใช้ทดแทนซีลี้อยู่ไม่ยาวพารา เพราะลักษณะ เป็นเนื้อเยื่ออ่อนคล้ายซีลี้อยู่ จึงได้คิดค้นการทำโครงการนำซึ่งข้าวโพดมาปรับเปลี่ยนทดแทนซีลี้อยู่ ไม่ยาวพารา เป็นการลดต้นทุนได้ครั้งต่อครั้ง และซึ่งข้าวโพดมีอยู่ทุกครัวเรือนสามารถทำได้อย่างต่อเนื่องและ ยั่งยืน ทดแทนซีลี้อยู่ที่ต้องไปซื้อจากที่อื่น สามารถเก็บผลผลิตได้มากขึ้นและต่อเนื่อง เป็นการพึ่งพาตนเองไป ในตัว ลดการพึ่งพาจากภายนอก โรงเรียนเป็นแหล่งสาธิตให้ชุมชน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง นำไปประกอบ อาชีพเสริมหลังจากทำการเกษตรได้ และโรงเรียนสามารถต่อยอด นำไป สาธิตให้ชุมชนอื่นได้มาศึกษาดูงาน เป็นต้นแบบได้อีกหลายชุมชน

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

เดิมการเพาะเห็ดในถุงพลาสติกโดยใช้เชื้อเห็ดไมยราพารายเป็นวัสดุหลักในการเพาะเห็ดและในปัจจุบันเชื้อเห็ดมีราคาแพง หายาก ประกอบกับประชาชนในหมู่บ้าน ชุมชนส่วนใหญ่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก โดยเฉพาะการปลูกข้าวโพด หลังการเก็บเกี่ยวประชาชนจะสีข้าวโพดขาย แล้วซึ่งข้าวโพดกลายเป็นเศษวัสดุเหลือใช้ บางครั้งก็เผาทิ้งอย่างน่าเสียดายเป็นจำนวนมาก คณะผู้จัดทำได้มองเห็นคุณค่าจึงมีแนวคิดว่าจะนำซึ่งข้าวโพดมาทดลองบดให้ละเอียดและใช้แทนเชื้อเห็ดไมยราพารเพราะลักษณะเป็นไม้เนื้ออ่อนคล้ายเชื้อเห็ดจึงได้คิดค้นการทำโครงการนี้ขึ้น

จากการสังเกตซึ่งข้าวโพดที่ชาวบ้านนำไปกองทิ้งไว้และมีดอกเห็ดเกิดออกมา จึงได้ทดลองนำซึ่งข้าวโพดมาเป็นวัสดุในการผลิตที่จะนำการประกอบอาชีพจริงและเป็นการนำวัสดุเหลือใช้ที่อยู่ในท้องถิ่นในหมู่บ้าน มาเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน นักเรียนโดยการลดภาระ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้แก่ผู้ปกครอง และเพื่อสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง การนำซึ่งข้าวโพดมาปรับเปลี่ยนทดแทนเชื้อเห็ดไมยราพารเป็นการลดต้นทุนได้ครั้งต่อครั้ง และซึ่งข้าวโพดมีอยู่ทุกครัวเรือน สามารถทำอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทดแทนเชื้อเห็ดที่ต้องไปซื้อจากที่อื่นเป็นการพึ่งพาตนเองไปในตัว ลดการพึ่งพาจากภายนอก

โรงเรียนบ้านน่านกปิดจึงเป็นแหล่งสาธิตให้ชุมชน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง นำไปประกอบอาชีพเสริมหลังจากการเกษตรได้และโรงเรียนสามารถต่อยอดนำไปสาธิตให้ชุมชนอื่นได้มาศึกษาดูงานเป็นต้นแบบได้อีกหลายชุมชน **จุดเด่น** ที่มีแตกต่างจากโครงการของที่อื่น ๆ คือ **ใช้ซึ่งข้าวโพดแทนเชื้อเห็ดไมยราพาร**

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชนได้อย่างยั่งยืนโดยไม่ต้องไปซื้อเชื้อเห็ดไมยราพาร
๒. เพื่อสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชนโดยไม่ต้องเดินทางไปทำงานที่ต่างจังหวัด
๓. ลดต้นทุนการผลิตการพึ่งพาตนเองลดการพึ่งพาจากภายนอกของคนในชุมชน
๔. เพื่อเป็นการสร้างรายได้ระหว่างเรียนให้แก่นักเรียน
๕. เพื่อนำเศษวัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาประกอบอาชีพสร้างรายได้
๖. เพื่อเป็นการลดรายจ่ายสร้างรายได้
๗. เพื่อนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงมาใช้

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

๑. **ครู นักเรียน** โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านน่านกปิด สามารถเป็นผู้ปฏิบัติ และสาธิตได้ ร้อยละ ๘๕

๒. **ชุมชน** บ้านน่านกปิด ร้อยละ ๑๐๐ นำซึ่งข้าวโพดมาทดแทนเชื้อเห็ดไมยราพาร

เชิงคุณภาพ

- ผลผลิตจากเห็ดนางฟ้าจากซึ่งข้าวโพดมีปริมาณมากขึ้น และให้ผลผลิตยาวนานขึ้น

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. กำหนดแนวทางการพัฒนาขีดความสามารถของโรงเรียน และผู้รับผิดชอบหลัก/รอง โดยกำหนดเป็นลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

วิธีการ/กิจกรรม/ขั้นตอน	ระยะเวลาดำเนินงาน
การประชุมชี้แจงโครงการ ๑) ชี้แจงคณะกรรมการโรงเรียน และผู้นำชุมชนเพื่อให้เข้าใจ และมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการและสอบถามผู้มีความสนใจเข้าร่วมโครงการ ๒) จัดประชุมคณะครูและกรรมการสถานศึกษาฯ ๓) วางแผนกับครูที่ปรึกษา ศึกษาหาความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้อง อินเทอร์เน็ตและหนังสือ ๔) รวบรวมข้อมูลและวิธีการ	ปีการศึกษา ๒๕๕๘
การดำเนินงาน ๑) เตรียมวัสดุอุปกรณ์ ๒) ลงมือปฏิบัติ	ปีการศึกษา ๒๕๕๘
ประเมินผลการดำเนินงาน ๑) ติดตามผลการปฏิบัติ และประเมินผลตามตัวชี้วัด ๒) แบบสอบถามความพึงพอใจ ๓) จัดทำรายงานการประเมินผล ผลการปฏิบัติ และปัญหาข้อขัดข้องในแต่ละพื้นที่	ปีการศึกษา ๒๕๕๘

๒. วัสดุอุปกรณ์และสูตรผสม

- ๒.๑ วัสดุในการเตรียมอาหารหีต
- ชั่งข้าวโพด
  - รำละเอียด
  - น้ำตาลทราย / กากน้ำตาล
  - ปูนขาว
  - ยิปซั่ม / ภูไมท์
  - ดิเกลือบ
  - เชื้อเห็ด
  - แอลกอฮอล์

ปูนขาว

ดิเกลือบ

ภูไมท์

๒.๒ อุปกรณ์ในการบรรจุและอัดถุง

- ถุงพลาสติกเพาะเห็ด
- คอขวด
- จุกประหยัดสำลี
- สำลี
- ยางรัด
- ตาชั่ง
- บัวรดน้ำ
- จอบ
- เตานึ่งลูกทุ้ง
- เข็มเย็บเยื่อ/แทงแก้ว
- ฟอกกี้
- วัสดุเชื้อเพลิง (เศษไม้)

คอขวด

จุก

เตานึ่ง

๒.๓ สูตรผสม

➤ ชั่งข้าวโพด	๑๐๐	กิโลกรัม
➤ รำละเอียด	๗	กิโลกรัม
➤ น้ำตาลทราย / กากน้ำตาล	๒	กิโลกรัม
➤ ภูไมท์	๒	กิโลกรัม
➤ ดิกลีอ	๒	ขีด
➤ ปูนขาว	๑	กิโลกรัม
➤ ความชื้นจากน้ำ	๖๐ - ๗๐	เปอร์เซ็นต์

๒.๔ ขั้นตอนและวิธีทำ

(๑) ชั่งอาหารตามสูตร

(๒) นำส่วนผสมตามสูตรอาหารเห็ดมาคลุกเคล้า โดยนำจอบมาคน แล้วใช้บัวรดน้ำพรมส่วนผสมให้เข้ากันจนได้ที่ (ดูได้จากการนำส่วนผสมมากำเป็นก้อน น้ำไม่หยด ไม่ติดมือ เป็นอันว่าใช้ได้)

(๓) กรอกส่วนผสมลงในถุง ยัดให้แน่น ใส่คอขวด รัดด้วยยาง ปิดจุก

(๔) นำไปนึ่งฆ่าเชื้อประมาณ ๒.๕ - ๔ ชั่วโมง

(๕) ปลอຍให้เย็น เย็บเยื่อลงในก้อนเห็ด ลงรูจุก โดยใช้เข็มเย็บเย็บเย็บด้วยแอลกอฮอล์

เอาสำลีอุดรูจุกให้เรียบร้อย

(๖) บ่มเชื้อประมาณ ๒๕ - ๓๐ วัน เชื้อจะเดินจนเป็นสีขาวทั้งก้อน

(๗) เปิดดอก รดน้ำ จัดพื้นที่กรายงานผล

ขั้นตอนการทำ

๑. การบดซึ่งข้าวโพด

๒. ผสมส่วนผสม

๓. บรรจุถุง

๔. นึ่งเห็ด

๕. โรงนึ่งเห็ด

๖. เชื้อเชื้อเห็ด

๗. เปิดดอกเห็ด

๘. ผลผลิต/เก็บดอกเห็ด

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. จากการศึกษาทำให้ทราบว่าซังข้าวโพดใช้ในการเพาะเห็ดแทนขี้เลื่อยได้อย่างพาราได้
๒. การใช้ซังข้าวโพดเป็นวัสดุเพาะ ทำให้เห็ดสามารถออกดอกได้ใน
๓. สามารถลดต้นทุนการผลิตได้การลงทุนจากซังข้าวโพด ๑๐๐ กิโลกรัม ใช้เงินลงทุน ๘๕๐ บาท (ก้อนเห็ดซังข้าวโพด ๓.๔๐ บาท/ก้อน) ส่วนขี้เลื่อยไม้ยางพารา ๑๐๐ กิโลกรัม ใช้เงินลงทุน ๑,๓๕๐ บาท (ก้อนเห็ดจากขี้เลื่อย ๕.๔๐ บาท/ก้อน)
๔. ก้อนเห็ด ๑ ก้อน สามารถเก็บผลผลิตตลอดรุ่นได้อย่างน้อย ๐.๕ กิโลกรัม
๕. ก้อนเห็ดจากซังข้าวโพดสามารถเก็บได้ประมาณ ๖ เดือน แต่ก้อนเชื้อเห็ดจากขี้เลื่อยยางพารานั้น เก็บได้เพียงประมาณ ๔ เดือน
๖. โรงเรียนสามารถนำมาขยายผลสู่ชุมชนได้โดย นายทองสุข ผิวไชย บ้านเลขที่ ๑๐๘ หมู่ ๕ บ้านน่านกปิด ตำบลห้วยบ่อซืน อำเภอปากชม จังหวัดเลย นำการเพาะเห็ดจากซังข้าวโพดไปประกอบเป็นอาชีพ
๗. นวัตกรรมที่เกิดจากการทำก้อนเห็ดนางฟ้าจากซังข้าวโพด ยังสามารถผลิตได้กับเห็ดลม เห็ดหูหนู

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

๑. ปัญหาอุปสรรคเกิดจากเด็กนักเรียนที่ปฏิบัติ ควรเป็นเด็กโตเพราะการบรรจุอัดถุง เด็กจะบรรจุถุงไม่เท่ากัน อัดก้อนเห็ดอาจไม่แน่นหรือก้อนเล็ก ก็จะเป็นปัญหากับระยะเวลาการเก็บเกี่ยว
๒. ขั้นตอนการเขี่ยเชื้อเห็ด ควรเขี่ยแอลกอฮอล์ตลอดทั้งไม้เขี่ยขวดเชื้อและมีมือผู้ปฏิบัติ เพราะขั้นตอนนี้สำคัญก้อนเห็ดจะติดเชื้อมากที่สุด
๓. ซังข้าวโพดควรเป็นซังข้าวโพดใหม่จึงจะดี ถ้าเป็นซังข้าวโพดเก่าก็ใช้ได้แต่ควรเป็นสีขาว ถ้าเป็นสีดำอาจทำให้ติดเชื้อรา
๔. การรดน้ำก้อนเห็ดตอนเก็บเกี่ยว ไม่ควรรดให้เปียกมากจนเกินไป จะทำให้เป็นรา

การเผยแพร่

๑. เป็นศูนย์เรียนรู้การเพาะเห็ดนางฟ้าจากซังข้าวโพด มีโรงเรียนต่าง ๆ กศน. และหน่วยงานต่าง ๆ มาศึกษาดูงาน
๒. สรุปผลการดำเนินงานของโครงการจัดทำเป็นเอกสารทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

- โรงเรียนสามารถขยายผลได้ ๓ รูปแบบ
- รูปแบบที่ ๑** โรงเรียนได้เป็นที่ขยายผลให้ชุมชนภายนอกมาฝึกศึกษาดูงาน นักเรียนและครูเป็นผู้สาธิตให้สถาบันต่าง ๆ ที่มาศึกษาดูงาน เช่น
๑. อบต.บ้านโคก จังหวัดเพชรบูรณ์
  ๒. กศน.อำเภอปากชม จังหวัดเลย
  ๓. โรงเรียน ตชด. บ้านห้วยเป้า ตำบลปากชม จังหวัดเลย
  ๔. โรงเรียน ตชด. บ้านหนองแคน อำเภอนาดวง จังหวัดเลย
  ๕. โรงเรียนเชียงกลมวิทยา ตำบลเชียงกลม จังหวัดเลย

๖. โรงเรียนบ้านเลิง ตำบลห้วยบ่อซืน จังหวัดเลย
๗. โรงเรียนบ้านห้วยบ่อซืน ตำบลห้วยบ่อซืน จังหวัดเลย
๘. โรงเรียนน้ำสวยห้วยปลาตุก ตำบลชมเจริญ จังหวัดเลย

รูปแบบที่ ๒ โรงเรียนได้ขยายผลสู่ชุมชนในท้องถิ่น ในหมู่บ้าน คือ โรงเรียนเป็นที่สาธิตให้ชาวบ้านมาฝึกทำและสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ไปปฏิบัติที่บ้านเพื่อเป็นทุนให้ชาวบ้านในการประกอบอาชีพ ขณะนี้มีชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการจำนวน ๕ ครัวเรือนแล้ว และจะขยายผลไปเทอมละ ๓ ครัวเรือน จนกระทั่งให้เป็นหมู่บ้านที่ทำการเพาะเห็ดจากขี้ข้าวโพดทั้งชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้บุคคลภายนอกมาศึกษาดูงานในชุมชนไม่ใช่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น

รูปแบบที่ ๓ จากที่โรงเรียนต้องซื้อเชื้อเห็ดจากที่อื่น ขณะนี้โรงเรียนกำลังศึกษาวิธีการทำเชื้อเห็ดเอง โดยไม่ต้องไปซื้อจากที่อื่น

เอกสารอ้างอิง

ร.ต.ท.นิตย ไซโยแสง อดีตครูผู้สอนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนานกปิด ที่อยู่ ๔/๑ หมู่ ๖
ตำบลนาซ่าว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
เว็บไซต์ www.mushroomstation.com
เว็บไซต์ www.pantip.com

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พลิกฟื้นผืนป่า

ผู้ศึกษา

นางสาวจวีร์รัตน์ คำปา

นายปรภากร ตูยดี

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยเกี๋ยงน้อย

หมู่ ๔ ตำบลกองก้อย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสบเมย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด

แม่ฮ่องสอน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง พลิกฟื้นผืนป่า เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยเกี๋ยงน้อย หมู่ ๔ ตำบลกองก้อย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ให้ชุมชนมีน้ำอุปโภคบริโภคเพียงพอตลอดทั้งปี ๒) ให้ชาวบ้านมีทักษะในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ประชาชนชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง (โปว์) ในชุมชนจำนวน ๗๑ คน (ชาย ๓๘ คน หญิง ๓๓ คน) การจัดกิจกรรมเป็นลำดับ ดังนี้ ตั้งแต่ค้นหาข้อมูล จัดประชุมชี้แจง สร้างความเข้าใจวางแผนและทำงานร่วมกับคนในชุมชนหาสาเหตุและวิธีการแก้ไขปัญหาไม่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคตลอดปีของชุมชน การกำหนดขอบเขตพื้นที่ป่าของชุมชน คัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน กำหนดกฎระเบียบควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนและบทลงโทษ ซ่อมแซมและสร้างฝายดักตะกอนสร้างเรือนเพาะชำกล้าไม้ ปลุกป่าเพิ่มเติมและพาคณะกรรมการป่าชุมชนไปศึกษาดูงานเพื่อกระตุ้นและเสริมความรู้ในการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชน ใช้ระยะเวลาในการดำเนินงาน ๖ ปี (๒๕๕๒-๒๕๕๘)

ผลการจัดกิจกรรมในช่วงระยะเวลา ๖ ปี ได้แก่ ในปีที่ ๑ ของการเริ่มโครงการชาวบ้านยังมีน้ำไม่เพียงพอใช้ ปีที่ ๒ - ๓ เริ่มมีน้ำใช้เพิ่มขึ้นแต่ยังไม่เพียงพอ ปีที่ ๔ มีน้ำพอใช้ แต่ขาดแคลนน้ำใช้ประมาณ ๒ เดือน (มีนาคม-เมษายน) ปีที่ ๕ มีน้ำพอใช้ ขาดแคลนน้ำใช้เพียงเดือนเดียวคือเดือนเมษายน ปีที่ ๖ ชุมชนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดทั้งปี นอกจากนั้นพื้นที่ป่าชุมชนยังขยายพื้นที่จากเดิม ๑๕๐ ไร่ เป็น ๓๕๐ ไร่ ในปัจจุบันปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ป่าชุมชนมีต้นไม้และพันธุ์ไม้ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์จากป่าไม้นั้น ชาวบ้านมีความรู้และทักษะในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของตนเองเพิ่มขึ้นจากการปฏิบัติจริงร่วมกัน เช่น การซ่อมแซมดูแลฝาย การเพาะกล้าพันธุ์ไม้ การร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการปลูกป่าการตั้งกฎระเบียบควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนและบทลงโทษ และการแต่งตั้งคณะกรรมการดูแลป่าไม้ชุมชนของตนเอง

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านห้วยเกียงน้อย เป็นชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง (โปว์) มีประชากร จำนวน ๗๑ คน มีส่วนน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์ ส่วนใหญ่นับถือพุทธและมีความเชื่อในเรื่องผี ประกอบอาชีพเกษตรกรรมปลูกข้าวไร่ ปลูกกะหล่ำปลี พักทอง ฯลฯ วิธีการปลูกข้าวไร่ของชาวบ้านมีลักษณะการหมุนเวียนพื้นที่ ๕ ปี ต่อครั้ง ในแต่ละครัวเรือนมีพื้นที่หมุนเวียนการทำข้าวไร่ ๕ แห่งต่อครอบครัว ซึ่งหากมีการแต่งงานแยกครัวเรือน ก็จะมีการหาพื้นที่ปลูกข้าวไร่เป็นของตนเอง จากพฤติกรรมดังกล่าวของชาวบ้าน ส่งผลให้มีการถางป่าเป็นบริเวณกว้างขึ้นเรื่อย ๆ น้ำที่ชุมชนเคยมีพอใช้ตลอดปีก็มีความขาดแคลนไม่เพียงพอต่อการนำมาเป็นลำดับ ขณะเดียวกัน ชาวบ้านก็ได้รับความเดือดร้อนเพิ่มขึ้นโดยที่ไม่มีใครคิดแก้ไข

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ครู ศศช.ที่อยู่ประจำในหมู่บ้านซึ่งได้รับความเดือดร้อนในเรื่องน้ำใช้ด้วย จึงได้ริเริ่มชักชวนชาวบ้านให้มาปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำของชุมชน จึงเกิดกิจกรรมพลิกฟื้นผืนป่าขึ้น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ชุมชนมีน้ำอุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี
๒. เพื่อให้ชาวบ้านมีทักษะในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ชาวบ้านในชุมชนและผู้เรียนใน ศศช. จำนวน ๗๑ คน ชาย ๓๘ คน หญิง ๓๓ คน

เชิงคุณภาพ

ชุมชนมีป่าที่อุดมสมบูรณ์และมีน้ำใช้เพียงพอตลอดทั้งปีชาวบ้านมีทักษะในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของตนเอง

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. เริ่มจากในปี ๒๕๕๒ ครูได้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเวทีชาวบ้านขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาและวางแผนการแก้ไขปัญหาน้ำใช้ไม่พอเพียง ที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ ในช่วงเย็นใช้เวลาประมาณ ๓ ชั่วโมง โดยมีชาวบ้านเข้าร่วมประชุมครัวเรือนละ ๑ คน รวม ๒๑ คน มีชาวบ้านมาเข้าร่วมประชุมครบตามเป้าหมาย ผลการประชุมสรุปว่า ชาวบ้านลงมติเห็นด้วยกับการจัดตั้งป่าชุมชนและสร้างฝายเพื่อแก้ปัญหาน้ำใช้ไม่พอเพียงตลอดปี

๒. กำหนดเขตพื้นที่ป่าชุมชน โดยชาวบ้านช่วยกันสำรวจสภาพป่าบริเวณหมู่บ้านแล้วจึงร่วมกันกำหนดขอบเขตพื้นที่ป่าชุมชน ผลก็คือชุมชนกำหนดให้มีพื้นที่ป่าของชุมชน จำนวน ๑๒๐ ไร่

๓. แต่งตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน โดยคณะกรรมการป่าชุมชนต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละ มีความตั้งใจอาสาสมัครที่จะเข้ามาทำงาน มีความรู้เกี่ยวกับป่าของตนเองสำหรับวิธีการได้มาของคณะกรรมการมาจากมติที่ประชุมของชาวบ้าน คณะกรรมการป่าชุมชน มี ๕ คน โดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นประธาน

๔. จัดทำกฎระเบียบควบคุมการใช้ประโยชน์และบทลงโทษจากการใช้ป่าชุมชนดำเนินการในปีที่ ๒ หลังจากดำเนินการกิจกรรมนี้ผ่านไป ๑ ปี ในปีที่ ๒ จึงได้จัดทำกฎระเบียบฯ ขึ้น เนื่องจากยังมีชาวบ้านบางคนยังไม่เข้าใจมีการบุกรุกทำลายป่าไม้ โดยกรรมการและชาวบ้านได้ร่วมกันออกกฎระเบียบขึ้นดังนี้

กฎระเบียบควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่า

๑. ห้ามตัดไม้เนื้อแข็งทุกชนิดในการนำไปสร้างบ้าน
๒. ให้มีการใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่ได้
๓. สามารถใช้ประโยชน์จากชุมชนได้ เช่น พืชสมุนไพร ฟืน พืชที่สามารถกินได้
๔. ห้ามใช้เขตพื้นที่ป่าชุมชนในการทำไร่และปลูกพืชเศรษฐกิจ

บทลงโทษ

๑. หากมีการลักลอบตัดไม้ครั้งที่ ๑ ให้มีการตักเตือน
๒. หากมีการลักลอบตัดไม้ครั้งต่อไป ปรับ จำนวนเงิน ๕๐๐ บาท/ต้น/ครั้ง
๓. หากมีการแผ้วถางบริเวณเขตป่าชุมชน ปรับเงินจำนวน ๑,๐๐๐ บาท

๕. ปฏิบัติการสร้างและซ่อมแซมฝายดักตะกอน
จำนวน ๑๕ ฝาย

ปีที่ ๑ ดำเนินการสร้างฝาย จำนวน ๒ ฝาย

ปีที่ ๒ ซ่อมแซมดูแลฝายทั้ง ๒ ฝาย

ปีที่ ๓ ซ่อมแซมฝายที่มีอยู่เดิมและสร้างฝายใหม่

จำนวน ๓ ฝาย

ปีที่ ๔ ซ่อมแซมฝายที่มีอยู่เดิม ๒ ฝาย

ปีที่ ๕ สร้างฝายใหม่จำนวน ๕ ฝาย

และปีที่ ๖ สร้างฝายใหม่อีก จำนวน ๕ ฝาย รวมมี

ฝายทั้งหมด ๑๕ ฝาย การซ่อมแซมและสร้างฝายใหม่ส่วนใหญ่ทำ
ในช่วงเดือนมกราคมถึงมีนาคม

๖. ครู ชาวบ้านและภาคีเครือข่ายในอำเภอช่วยกัน

ปลูกป่าเสริมในพื้นที่ป่าชุมชนประจำทุกปี (๒๕๕๒-๒๕๕๘)

โดยทำการปลูกป่าเสริมในช่วงต้นฤดูฝนในวันสำคัญต่าง ๆ และ

โอกาสต่าง ๆ เช่น วันแม่แห่งชาติ วันที่รับกล้าพันธุ์มาจากป่าไม้

วันพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ วันพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น โดยเฉพาะในปี

๒๕๕๘ ซึ่งตรงกับปีมหามงคลที่องค์สมเด็จพระเทพรัตน

ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระชนมายุ ๕ รอบ

๒ เมษายน ทาง ศศช. และชาวบ้านได้ร่วมกันจัดทำโครงการ

ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม

ราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุครบ ๕ รอบ ๒ เมษายน

๒๕๕๘ ขึ้น โดยมีนายอำเภอสบเมย เป็นประธาน มีผู้เข้าร่วม

ปลูกป่าเป็นชาวบ้านในชุมชน ๗๑ คน เป็นบุคคลภายนอก

จำนวน ๖๕ คน รวม ๑๓๖ คน

๗. ในปี ๒๕๕๘ มีการจัดกิจกรรมป่าชุมชน ดังนี้

๗.๑ สร้างเรือนเพาะชำในบริเวณ ศศช. (ขนาด ๖ ม. X ๙ ม.) เหตุผลที่สร้างเรือนเพาะชำใน
ปีนี้ เพราะต้องการที่จะเพาะกล้าพันธุ์ไม้ที่จะนำไปปลูกเสริมในป่าชุมชนด้วยตนเอง ประกอบกับในปีนี้มีน้ำ
เพียงพอใช้ต่อการดูแลกล้าพันธุ์ พันธุ์ไม้ที่เพาะไว้ในปีนี้ ได้แก่ กาแพ จำนวน ๕๐ ต้น ต้นมะขามเปรี้ยว ๕๐ ต้น
ผู้ดูแลเรือนเพาะชำ คือ ครูและผู้เรียน ศศช.

๗.๒ กระตุ้นและเสริมความรู้เพิ่มเติมในการอนุรักษ์ป่าของชุมชนโดยการพาคณะกรรมการ
ป่าชุมชนไปศึกษาดูงาน สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาสู่คุณค่าเชิงนิเวศ ที่ศูนย์บริการและพัฒนา
ลุ่มน้ำปายตามพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๗.๓ สร้างฝายเพิ่ม หลังกลับมาจากการศึกษาดูงานแล้วครูและชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างฝาย ตักตะกอนเพิ่มอีก จำนวน ๕ ฝาย รวมปัจจุบันชุมชนมีฝาย จำนวน ๑๕ ฝาย

๗.๔ ปลูกป่าเสริมในพื้นที่ป่าชุมชน ตามโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ พันธุ์ไม้ที่ปลูก ได้แก่ กล้วย ลูกเนียง หวาย ต้นไผ่ มะขามป้อม มะขามเปรี้ยว และพันธุ์ไม้อื่น ๆ ประมาณ ๔๐๐ ต้น

๗.๕ จัดกิจกรรมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ โดยนายอำเภอสบเมยเป็นประธานในการเปิดพิธี มีผู้เข้าร่วมเปิดงานโครงการเป็น คนในชุมชน จำนวน ๗๑ คน เป็นบุคคลภายนอกจำนวน ๖๕ คน รวม ๑๓๖ คน

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

ผลที่เกิดกับผู้เรียน

ชาวบ้านมีความรู้และทักษะในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำที่เป็นป่าชุมชนของตนเองเพิ่มขึ้น จากการปฏิบัติจริงร่วมกัน ในการวิเคราะห์สาเหตุและแก้ปัญหา น้ำไม่พอใช้ การวางแผนการซ่อมแซมดูแลและการสร้างฝาย การปลูกป่า การเพาะกล้าพันธุ์ไม้ การประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย การทำงานเป็นทีม (คณะกรรมการป่าชุมชน) วิธีการจัดทำและควบคุมให้เป็นไปตามกฎระเบียบควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนและบทลงโทษ

ผลที่เกิดกับชุมชน

ป่าต้นน้ำมีความสมบูรณ์และมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี โดยในปีที่ ๑ ของการเริ่มโครงการชาวบ้านยังมีน้ำไม่เพียงพอ ปีที่ ๒ - ๓ เริ่มมีน้ำใช้เพิ่มขึ้นแต่ยังไม่เพียงพอ ปีที่ ๔ มีน้ำพอใช้ แต่ขาดแคลนน้ำใช้ประมาณ ๒ เดือน (มีนาคม-เมษายน) ปีที่ ๕ มีน้ำพอใช้ ขาดแคลนน้ำใช้เพียงเดือนเดียว คือเดือนเมษายน ปีที่ ๖ ชุมชนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดทั้งปี นอกจากนั้นพื้นที่ป่าชุมชนยังขยายพื้นที่จากเดิม ๑๕๐ ไร่ เป็น ๓๕๐ ไร่ ในปัจจุบันปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ป่าชุมชนมีต้นไม้และพันธุ์ไม้ต่างๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ชาวบ้านบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เช่น เข้าไปตัดต้นไม้ เข้าไปแผ้วถางเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก แก้ไขโดยจัดทำกฎระเบียบและบทลงโทษ

แนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๑. ส่งเสริมให้มีการปลูกป่าเสริมในเขตป่าชุมชนอย่างต่อเนื่องประจำปี
๒. จัดกิจกรรมเรียนรู้ให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากป่าชุมชน
๓. จัดกิจกรรมการเรียนรู้การทำน้ำให้สะอาดเพื่อการบริโภค

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ. การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ ๔: ฟินิกซ์อินเตอร์ซัพพลาย จำกัด, ๒๕๕๘.

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

สืบสานงานช่างสิบหมู่

ผู้ศึกษา

นายปฏิพล พรินทรากุล

สถานศึกษา

โรงเรียนพุทธโกศยวิทยา วัดพระบาทมิ่งเมือง วรวิหาร
ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

บทคัดย่อ

แนวทางปฏิบัติที่ดี ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง สืบสานงานช่างสิบหมู่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้สามเณรนักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติงานช่างสิบหมู่ ได้แก่ งานแกะสลัก งานลงรักปิดทอง ช่างหุ่น ช่างกลึง ช่างเขียน ช่างบุ ช่างปั้น ช่างปูน ช่างรัก และช่างสลัก นอกจากนี้ยังได้จัดนิทรรศการงานช่างสิบหมู่เผยแพร่แก่ประชาชนผู้สนใจทั่วไป

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โครงการส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ด้านงานช่างสิบหมู่ โรงเรียนพุทธโกศยวิทยา มีการจัดการเรียนการสอนด้านงานช่างสิบหมู่ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๕๓ เป็นต้นมา และมีการจัดการเรียนการสอนจนถึงปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีพื้นฐาน และนำไปต่อยอดงานช่างสิบหมู่ภายในอนาคตได้

การจัดโครงการส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ด้านงานช่างสิบหมู่ เป็นโครงการพิเศษโครงการหนึ่งของโรงเรียนพุทธโกศยวิทยา จังหวัดแพร่ ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ เพื่อให้นักเรียนโรงเรียนพุทธโกศยวิทยา ได้แสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสน์ และกษัตริย์ ในรูปของงานพุทธศิลป์ และเป็นงานศิลปะชั้นสูงของไทยด้วย

และเป็นการสนองงานตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงส่งเสริมให้สามเณรนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้เรียนทางด้านงานช่างสิบหมู่ โดยสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนให้กับสามเณรนักเรียนให้มีความรู้เป็นพื้นฐานงานด้านช่างสิบหมู่เป็นพื้นฐาน และเพื่อนำไปต่อยอดงานช่างสิบหมู่ภายในอนาคตได้ด้วยตนเอง

โรงเรียนพุทธโกศยวิทยา จัดการเรียนการสอนด้านงานช่างสิบหมู่มาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน ส่งเสริมด้านการพัฒนานักเรียน และส่งเสริมความสามารถของนักเรียน เป็นกระบวนการให้นักเรียนเกิดทักษะในการพัฒนาตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนหลายรูปมีความสนใจด้านศิลปะ วัฒนธรรม งานด้านช่างสิบหมู่ กอรปกับทางโรงเรียนมีพระอาจารย์และครูที่มีความสามารถและเชี่ยวชาญศิลปะ จึงมีการส่งเสริมให้นักเรียนที่สนใจได้ผลิตงานด้านช่างสิบหมู่ตลอดมา

งานช่างสิบหมู่โรงเรียนพุทธโกศยวิทยา ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จนมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และมีห้องเรียนรู้ทางด้านช่างสิบหมู่ภายในโรงเรียน งานช่างสิบหมู่เผยแพร่ในรูปแบบของนิทรรศการในโรงเรียน

มีคณะครูและนักเรียนโรงเรียน เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เด็กนักเรียนเยาวชนและผู้สนใจเข้ามาศึกษาเที่ยวชมเรียนรู้งานสิบหมู่ เพื่อสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมที่มีคุณค่า ตลอดจนสืบทอดงานช่างสิบหมู่ให้เกิดประโยชน์กับนักเรียน และสังคมสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และสืบทอดงานช่างสิบหมู่นักเรียน
๒. เพื่อสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์สืบสานงานช่างสิบหมู่ให้กับนักเรียน
๓. เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตให้นักเรียนผ่านกิจกรรมที่หลากหลายมีประสบการณ์ในการทำงาน เป็นกลุ่ม
๔. เพื่อส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม งานช่างสิบหมู่ให้รู้จักเป็นวงกว้าง

กระบวนการดำเนินงาน

แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ ด้านส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม งานช่างสิบหมู่ ได้ดำเนินการดังนี้

๑. คณะครูโรงเรียนพุทธโกศยวิทยา จังหวัดแพร่ คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการนักเรียน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ร่วมประชุมหารือ เกี่ยวกับงานช่างสิบหมู่ และคณะผู้บริหาร ครู และนักเรียนเป็นผู้อธิบายให้ความรู้กับผู้เข้าชมนิทรรศการ
๒. เสนอโครงการสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม งานช่างสิบหมู่ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ให้กับผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการได้เล็งเห็นความสำคัญจึงได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดนิทรรศการขึ้น
๓. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อนำมาไว้ในนิทรรศการ
  - ๓.๑ การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับงานช่างสิบหมู่

๓.๒ สอบถามผู้รู้ซึ่งประกอบด้วยพระอาจารย์ ครู เพื่อนำข้อมูลเรื่องช่างสิบหมู่มาจัดเป็นทำเนียบบอร์ด เผยแพร่ให้ความรู้กับผู้ที่มาศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

- ข้อมูลด้านความเป็นมาของงานช่างสิบหมู่
- ทักษะการแกะสลักลงรักปิดทอง
- ทักษะด้านช่างหุ่น ช่างกลึง ช่างหล่อ ช่างเขียน ช่างบุ ช่างปั้น ช่างปูน ช่างรัก ช่างสลัก
- กฎระเบียบและข้อปฏิบัติในงานช่างสิบหมู่
- ชนิดและประเภทของงานช่างสิบหมู่

๓.๓ เข้าร่วมจัดนิทรรศการช่างสิบหมู่ของโรงเรียนพุทธโกศีย์วิทยา และทางโรงเรียนได้จัดทำแผ่นพับเกี่ยวกับงานช่างสิบหมู่ เพื่อแจกให้กับผู้เข้าชมนิทรรศการ

ผลการดำเนินงาน

การเรียนการสอนงานช่างสิบหมู่ภายในโรงเรียนพุทธโกศีย์วิทยา จังหวัดแพร่ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของงานช่างสิบหมู่ เพื่อเป็นการสืบทอดและพัฒนางานช่างสิบหมู่ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ดังนั้นทางโรงเรียนจึงได้จัดให้มีกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมชุมนุม ทางด้านงานช่างสิบหมู่ โดยเน้นความถนัดของนักเรียนแต่ละรูปที่มีความสนใจ และสิ่งที่ตนเองถนัดและชอบ โดยวิธีการรวมกลุ่ม แยกออกเป็นช่างต่าง ๆ และปฏิบัติตามช่างทั้งสิบหมู่นั้น ด้วยการสอนของครูสอนที่โรงเรียน และวิทยากรจากภายนอก

การเรียนการสอนงานช่างสิบหมู่ภายในโรงเรียน สามารถที่จะนำความรู้ด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ มาปรับใช้กับงานด้านช่างฝีมือได้ และยังเป็นการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน

จากการดำเนินงาน โครงการช่างสิบหมู่ภายในโรงเรียน นักเรียนมีความรู้ ความสนใจในงานช่างสิบหมู่เป็นจำนวนมาก และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ มีผลงานที่หลากหลาย ทั้งในด้านงานช่างเขียน ช่างบุ ช่างลงรักปิดทอง ช่างแกะ สามารถนำผลงานออกจัดนิทรรศการ ออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ และยังให้นักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียน ไปต่อยอดอาชีพในช่างต่าง ๆ ได้อีกด้วย

แนวปฏิบัติที่ดี
ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย

ชุมชนน่าอยู่ หมู่บ้านสะอาด ปราศจากขยะ

ผู้ศึกษา

นางสาวภัชรินทร์ หน่อแก้ว

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยปุด หมู่ที่ ๙ ตำบลขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน
ศูนย์การศึกษาอนุกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดน่าน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดีด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย เรื่อง “ชุมชนน่าอยู่ หมู่บ้านสะอาด ปราศจากขยะ” เป็นแนวปฏิบัติที่จัดขึ้นที่บ้านห้วยปุด หมู่ที่ ๙ ตำบลขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน เป็นแนวปฏิบัติที่มุ่งเน้นจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพให้กับ ผู้เรียนและชาวบ้านห้วยปุด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาสภาพการดำเนินชีวิตที่ถูกสุขลักษณะทั้งด้านร่างกาย ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของชุมชนโดยชุมชน และศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลสุขภาพอนามัย รักษาความสะอาด ปรับปรุงสภาพของบ้านเรือนและชุมชนให้น่าอยู่หมู่บ้านสะอาดปราศจากขยะ ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนและชาวบ้านห้วยปุด ๖๙ ครัวเรือน ๒๗๔ คน มีความรู้ ทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพของตนเองและครอบครัว และการปรับปรุงพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนให้น่าอยู่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยใช้กระบวนการทำงานเป็นทีม มีแกนนำด้านสุขภาพในชุมชนประกอบด้วย ทีมสุขภาพจากโรงพยาบาลน่าน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน บ้านด่าน โรงพยาบาลเฉลิมพระเกียรติ สาธารณสุขอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ทีมสุขภาพชุมชน และครูศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยปุด มีการสร้างเสริมสุขภาพ ทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนและชาวบ้านห้วยปุดเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยการใช้วิธีการแบ่งทีมสุขภาพออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ ๕-๖ หลังคาเรือนต่อ อสม. ๑ คน รับผิดชอบดูแลให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัยของร่างกาย การจัดระบบสุขาภิบาล การจัดบ้านเรือน การใช้ห้องน้ำห้องส้วม การลดใช้สารเคมี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ตลอดจนการป้องกันตนเองจากโรคติดต่อต่าง ๆ อันจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของคนใน ชุมชน ให้เกิดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพเน้นการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยชุมชน เพื่อชุมชน และมีการติดตามประเมินผลโดยการสำรวจแบบประกวัดหมู่บ้าน การสังเกตสภาพของชุมชน และการสอบถามผู้เรียนและชาวบ้าน รายครัวเรือน สรุปผลการดำเนินงานตามเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ ๙๐ ของครัวเรือนทั้งหมด

ผลการดำเนินการจัดกิจกรรม พบว่าสภาพการดำเนินชีวิตที่ถูกละเลยทั้งทางด้านร่างกายและที่อยู่อาศัยทำให้ชุมชนน่าอยู่ สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านสะอาด ปราศจากขยะ ทุกครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีการดูแลความสะอาดของร่างกายของตนเอง คนในครอบครัว รับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ มีกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพในครัวเรือน ได้แก่ มีการปลูกผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน มีและใช้ห้องน้ำ ห้องส้วมที่ถูกละเลย บ้านเรือนสะอาดถูกหลักสุขลักษณะ ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของส่วนรวม เช่น เลี้ยงสัตว์ แบบถูกวิธี มีการจัดระบบสุขาภิบาลบ้านเรือนโดยมีการขุดร่องเพื่อการระบายน้ำ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลสุขภาพอนามัย และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชน พบว่าชาวบ้านห้วยปุดร้อยละ ๙๐ มีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ที่ชุมชนจัด เช่น การประชุม การวางแผน การวิเคราะห์ชุมชน การพัฒนาชุมชน การสร้างเสริมสุขภาพ การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเสียสละเพื่อกิจกรรมส่วนรวม (การพัฒนาทางเข้าหมู่บ้าน การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยปุด พัฒนาวัด ตลอดจนการมีจิตสาธารณะ) ทำให้ผู้เรียนและชาวบ้านห้วยปุดมีการจัดการให้ชุมชนน่าอยู่ หมู่บ้านสะอาดปราศจากขยะ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความสุขอย่างยั่งยืนต่อไป

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านห้วยปุด หมู่ที่ ๙ ตำบลขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่านเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่บนไหล่เขาของยอดดอยภูแว มีภูเขาสลับซับซ้อน หมอกปกคลุมตลอดทั้งปีอากาศเย็นสบาย โอบล้อมด้วยลำห้วย คือ ลำห้วยปุดและลำน้ำเอิม เป็นแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำทุกชนิด เช่น ปลา กุ้ง ปู ฯลฯ ชาวบ้านเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าละว้า มีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายแบบชาวไทยภูเขา การคมนาคมถึงหมู่บ้านยากลำบาก ขาดการดูแลเอาใจใส่และให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของตนเองและครอบครัว เนื่องจากชาวบ้านยังขาดความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ความสะอาดและการสุขาภิบาลชุมชน ทำให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัยขึ้น จากการขาดการดูแลด้านสุขภาพ ไม่รักษาความสะอาดของร่างกายและบ้านเรือน ห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำห้องส้วม บางหลังคาเรือนไม่มี บางหลังคาเรือนมีแต่ไม่ใช้ บริเวณบ้านไม่มีการทำความสะอาด ไม่ขุดร่องน้ำ ทำให้เกิดปัญหา เวลาฝนตกน้ำไหลเลอะเทอะ ทำให้บริเวณบ้านไม่สะอาดแฉะแฉะ เป็นบ่อเกิดของโรคภัยไข้เจ็บขึ้นในชุมชน เช่น โรคผิวหนัง โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร ซึ่งเกิดจากการรับประทานอาหารที่ไม่ถูกละเลย ได้รับสารอาหารไม่ครบตามความต้องการของร่างกาย การที่สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง สมบูรณ์ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมด้านอื่น ๆ

จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้เกิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพให้กับชาวบ้านบ้านห้วยปุด โดยครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยปุดร่วมกับผู้นำชุมชน และ คณะกรรมการหมู่บ้าน (อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน) ได้ร่วมปรึกษาหารือกันในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยได้จัด “โครงการชุมชนน่าอยู่ หมู่บ้านสะอาดปราศจากขยะ” ขึ้น เน้นการทำงานเป็นทีมของแกนนำชุมชนเป็นฐานในการสร้างสิ่งที่ดีให้แก่ชุมชนรวมทั้งเป็นต้นแบบแก่หมู่บ้านอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาสภาพการดำเนินชีวิตที่ถูกสุขลักษณะ ทั้งด้านร่างกาย ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของชุมชนโดยชุมชน
๒. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลสุขภาพอนามัยรักษาความสะอาดและพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมของบ้านเรือนและชุมชนให้น่าอยู่หมู่บ้านสะอาด ปราศจากขยะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

เป้าหมาย

- เชิงปริมาณ ผู้เรียนและชาวบ้านห้วยปุด จำนวน ๖๙ ครัวเรือน ๒๗๔ คน
- เชิงคุณภาพ ผู้เรียนและชาวบ้านห้วยปุดมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนน่าอยู่ หมู่บ้านสะอาด ปราศจากขยะ มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นและมีความสุข ร้อยละ ๙๐

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ครู ผู้นำชุมชนบ้านห้วยปุด ภาควิชาครี้อย่าง ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชนและหาวิธีการแก้ไขปัญหา วางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ โครงการชุมชนน่าอยู่ หมู่บ้านสะอาด ปราศจากขยะ ให้กับผู้เรียนและชาวบ้านห้วยปุด โดยมีภาควิชาครี้อย่างที่ ร่วมกันจัดกิจกรรมคือ ทีมสุขภาพชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านด่าน โรงเรียนบ้านด่าน โรงพยาบาลเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลน่าน สาธารณสุขอำเภอเฉลิมพระเกียรติและศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ภายใต้งานการส่งเสริมสุขภาพ “โครงการสุขภาพ ภูฟ้า” เริ่มโครงการตั้งแต่ ปี ๒๕๕๔ เป็นต้นมา

๒. จัดกระบวนการเรียนรู้ ให้กับผู้เรียนและชาวบ้านโดยการจัดอบรมให้ความรู้ มีเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลน่าน เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านด่าน เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลเฉลิมพระเกียรติครูโรงเรียนบ้านด่านและครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยปุด ในเรื่องการจัดกิจกรรมในโครงการชุมชนน่าอยู่ หมู่บ้านสะอาด ปราศจากขยะ ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ การดูแลสุขภาพร่างกายจิตใจของตนเองและคนในชุมชน การจัดบ้านเรือน การจัดสภาพแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะ ให้ดูดีที่ต้นเกี่ยวกับเรื่องโทษของการดื่มสุรา โทษของการสูบบุหรี่ โทษของการที่ไม่จัดสภาพแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะและประโยชน์ที่เกิดกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนจากการจัดกิจกรรมชุมชนน่าอยู่ หมู่บ้านสะอาด ปราศจากขยะ

๓. จัดทีมสุขภาพในชุมชน โดยการจัดแบ่งความรับผิดชอบให้อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน และกลุ่มแกนนำชุมชน รับผิดชอบแต่ละกลุ่มบ้าน เฉลี่ยอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน ๑ คน รับผิดชอบดูแล ๕-๖ หลังคาเรือน ให้ความรู้แก้อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนทุกคน พร้อมฝึกทักษะการปฐมพยาบาลเบื้องต้น การบริการด้านอื่น ๆ เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ฯลฯ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นในชุมชน พร้อมให้คำแนะนำแก่สมาชิกในครัวเรือนที่รับผิดชอบ

๔. มีการจัดกิจกรรมเสริมแรงเป็นกำลังใจให้กับผู้เรียนและชาวบ้านห้วยปุด คือ การจัดประกวดหมู่บ้าน มีเกณฑ์ในการให้คะแนนในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. มีการปลูกผักสวนครัว
๒. มีและใช้ห้องน้ำห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะ
๓. จัดบ้านเรือนให้สะอาด ห้องนอนสะอาดโดยการจัดเก็บที่นอน ผ้าห่มให้เป็นระเบียบ จัดห้องครัวให้สะอาด ล้างถ้วย จาน หม้อ ฯลฯ ให้สะอาดเก็บเป็นระเบียบเรียบร้อย
๔. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยสม่ำเสมอและมีจิตสาธารณะ

๕. การเลี้ยงสัตว์ต้องเลี้ยงแบบขังคอก เช่น หมู

๖. บริเวณบ้านต้องมีการขุดร่องน้ำเพื่อให้เวลาฝนตก น้ำจะได้ไหลสะดวก

๕. ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพให้กับผู้เรียน และชาวบ้านห้วยปุด ที่จัดโดยภาคีเครือข่ายจากเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านด่าน เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลน่าน เจ้าหน้าที่จากสาธารณสุขอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ครูจากโรงเรียนบ้านด่าน ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยปุด และทีมแกนนำชุมชน ด้วยการให้คณะกรรมการประกาศผลการประกวดบ้านสะอาดของหมู่บ้านห้วยปุดและมีการติดตามตลอดโดยทีมงานสุขภาพของหมู่บ้านห้วยปุดโดยใช้แบบประเมินตามเกณฑ์การให้คะแนนการประกวดหมู่บ้านในประเด็นที่กำหนด

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. จากการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้สภาพการดำเนินชีวิตที่ถูกสุขลักษณะทั้งทางด้านร่างกายและที่อยู่อาศัยทำให้ชุมชนน่าอยู่ สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านสะอาด ปราศจากขยะ ทุกครัวเรือนมี คุณภาพชีวิตดีขึ้นและมีความสุขในเรื่องต่าง ๆ คือ มีผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน มีและใช้ห้องน้ำ ห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะ บ้านเรือนสะอาดถูกหลักสุขลักษณะ ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของส่วนรวม เลี้ยงสัตว์แบบถูกวิธี บริเวณบ้านมีจัดระบบสุขาภิบาลโดยมีการขุดร่องน้ำเพื่อการระบายน้ำ

๒. จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห้วยปุดพบว่า ผู้เรียนและชาวบ้านห้วยปุดร้อยละ ๙๐ มีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ที่ชุมชนจัด อย่างเช่น การประชุม การวางแผน การวิเคราะห์ชุมชน การพัฒนาชุมชน การสร้างเสริมสุขภาพ การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเสียสละเพื่อกิจกรรมส่วนรวม (การพัฒนาทางเข้าหมู่บ้าน การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” พัฒนาวัด ตลอดจนการมีจิตสาธารณะ) ทำให้ผู้เรียนและชาวบ้านห้วยปุดมีการจัดการให้ชุมชนน่าอยู่ หมู่บ้านสะอาดปราศจากขยะ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความสุขอย่างยั่งยืนต่อไป

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

๑. ผู้เรียนและชาวบ้านห้วยปุดยังมีความเชื่อในเรื่องของประเพณีดั้งเดิมของชนเผ่า ยกตัวอย่างเช่น การงดอาหารของประเพณีชนเผ่าหรือกำ ทำให้ขาดสารอาหารประเภทโปรตีนทำให้เป็นปัญหาต่อสุขภาพบ้าง

๒. ผู้เรียนและชาวบ้านห้วยปุดบางคนนำเอาแบบอย่างที่ไม่ถูกต้องมาปฏิบัติในชุมชน เช่น การขับขีรถจักรยานยนต์ที่มีการดัดแปลงเสียงดังในชุมชน และการแต่งกายเลียนแบบจากสื่อต่าง ๆ ฯลฯ

แนวทางแก้ไข

- ให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องการจัดระบบสุขาภิบาลชุมชนทางหอกระจายข่าวของชุมชนบ่อย ๆ
- ให้ความรู้เรื่องการขับขีรถปลอดภัยและกฎหมายจราจรเพื่อให้ผู้เรียนและชาวบ้านนำไปปฏิบัติ
- ตั้งกฎระเบียบของหมู่บ้านเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติของชาวบ้านห้วยปุด

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

- เผยแพร่วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ “ชุมชนนำอยู่ หมูบ้านสะอาด ปราศจากขยะ” ไปสู่ชุมชนอื่น ๆ
- ประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่จัดสู่สาธารณชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

สาร ศวน.,ฉบับที่ ๑๔ กรกฎาคม – กันยายน ISSN ๐๘๕๘ – ๑๖๓๙

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ. การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ : ฟินิกซ์อินเตอร์ชัพพลาย จำกัด, ๒๕๕๘.

อสม.ตัวน้อย (รู้เท่าทัน ป้องกันโรคไข้เลือดออกและไข้มาลาเรีย)

ผู้ศึกษา

นางสาวแพรวพรรณ บุญวรรณ
นายอำภร ปองกิจสุนทร

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านผาอันใต้ หมู่ ๙ ตำบลกองก้อย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสบเมย
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดีด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย เรื่อง อสม.ตัวน้อย (รู้เท่าทัน ป้องกันโรคไข้เลือดออกและไข้มาลาเรีย) เป็นการจัดกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านผาอันใต้ หมู่ที่ ๙ ตำบลกองก้อย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ในการเฝ้าระวังสุขภาพอนามัยเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกและไข้มาลาเรียให้แก่แกนนำ อสม.ตัวน้อย และเพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเรียนรู้ของแกนนำในบทบาท อสม.ตัวน้อย และสามารถขยายผลความรู้และการปฏิบัติตนที่ถูกต้องไปยังครอบครัวและชุมชนได้ โดยมีการดำเนินกิจกรรมที่สำคัญ คือ ครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเฝ้าระวัง การปฏิบัติตน การดูแล ป้องกันตนเองจากไข้เลือดออกและไข้มาลาเรียให้กับแกนนำจำนวน ๕ คน จากนั้นให้กลุ่มแกนนำ อสม.ตัวน้อยปฏิบัตินำความรู้ที่ได้เผยแพร่ในชุมชน จำนวน ๑๗ หลังคาเรือน โดยเริ่มจากครอบครัวตนเองก่อน การให้ความรู้การปฏิบัติตนและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ถูกวิธีให้ถูกสุขลักษณะ สร้างชุมชนเข้มแข็งในการเฝ้าระวังรักษาสุขภาพโดยชุมชนเองและเป็นการฝึกให้นักเรียนมีการกล้าแสดงออกและภาวะในการเป็นผู้นำ มีการติดตามประเมิน สรุป ผลการดำเนินงานโดยใช้แบบบันทึกกิจกรรมและการสังเกต

ผลการดำเนินกิจกรรมพบว่า หลังจากที่แกนนำ อสม.ตัวน้อยได้รับการอบรมให้ความรู้และการปฏิบัติจากครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขแล้วนักเรียนแกนนำมีความรู้ในเรื่องการดูแล ป้องกัน และรักษาตนเองจากไข้เลือดออกและโรคไข้มาลาเรีย มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงในเรื่องการดูแลความสะอาดตนเองและที่อยู่อาศัยดีขึ้นสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่สู่คนในครอบครัวและชุมชนทั้งหมด ๑๗ หลังคาเรือนที่ร่วมโครงการ โดยการเยี่ยมบ้านให้ความรู้อธิบายประกอบรูปภาพ จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ เติมนรณรงค์ขอความร่วมมือในการป้องกันควบคุมโรคติดต่อต่าง ๆ และอ่านข่าวสาระความรู้ผ่านหอกระจายเสียงในชุมชน ให้ชุมชนได้ความรู้และปฏิบัติตามได้ ในปี ๒๕๕๗ สิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการเกิดโรค มีจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก

และไข้มาลาเรียจำนวน ๕ ราย หลังจากทำกิจกรรมในปี ๒๕๕๘ พบว่าไม่มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกและไข้มาลาเรียในชุมชนและสภาพแวดล้อมภายในชุมชนสะอาด มีระบบการจัดการที่ดีถูกสุขลักษณะ ส่งผลให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดีและแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันโรคไข้เลือดออกและโรคมาลาเรียยังคงเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญในปัจจุบันที่จะต้องเร่งทำการควบคุมและป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดหรือทำให้ลดจำนวนการแพร่ระบาดให้ได้มากที่สุด จะต้องดำเนินการภายใต้ความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐหรือหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขและภาคประชาชนทำการกำจัดแหล่งรังโรคทั้งหลายภายในเขตชุมชน เพื่อเป็นการตัดวงจรชีวิตของยุงซึ่งเป็นพาหะนำโรคไข้เลือดออกและโรคมาลาเรียและสร้างความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนให้ถูกวิธีเพื่อป้องกันการเกิดโรค

บ้านผาอันใต้ หมู่ที่ ๙ ตำบลกองก้อย อำเภอสมเด็จ จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประชากรทั้งหมด ๑๓๗ คน ๓๕ หลังคาเรือน เป็นพื้นที่ห่างไกลความเจริญ คนในชุมชนมีอาชีพหลักคือ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำไร่ การปลูกพริก และการหาของป่าเพื่อนำมาเป็นอาหาร และในชุมชนห่างไกลจากสถานบริการส่งเสริมสุขภาพ จึงทำให้ขาดความรู้ในด้านการดูแลสุขภาพอนามัยที่ดีและการปฏิบัติที่ถูกต้อง ประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นกะเหรี่ยงโปว์ นับถือพุทธ ประชาชนส่วนใหญ่มุ่งสนใจแต่ทำเกษตรกรรมจนไม่มีเวลาที่จะศึกษาหาความรู้ โดยเฉพาะความรู้ด้านการดูแลสุขภาพปฏิบัติตนให้ถูกสุขลักษณะ ปล่อยให้ยุงยักยอกอยู่รอบๆตัวอยู่ตลอดเวลาเสี่ยงต่อการเกิดโรค จึงทำให้เกิดโรคติดต่อต่าง ๆ ตามมา โดยเฉพาะช่วงฤดูฝนโรคไข้เลือดออกและไข้มาลาเรียระบาดอย่างมาก อีกทั้งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอยู่ห่างไกลจากชุมชนมาก

ดังนั้นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านผาอันใต้ จึงได้จัดโครงการ อสม.ตัวน้อย (รู้เท่าทัน ป้องกันโรคไข้เลือดออกและไข้มาลาเรีย) เพื่อส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพปฏิบัติตนให้ถูกสุขลักษณะ ดูแลป้องกันตนเองให้ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บและมีโอกาสเกิดโรคได้น้อย โดยจัดให้เด็กนักเรียนในศูนย์การเรียนรู้เป็นแกนนำในการให้ความรู้ต่าง ๆ แก่คนในครอบครัวและในชุมชน เพื่อให้ชุมชนปฏิบัติตนถูกวิธีทำให้ปลอดโรคและสุขภาพแข็งแรงตลอดไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ในการเฝ้าระวังสุขภาพอนามัยเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกและมาลาเรียให้แก่เด็กนักเรียนแกนนำ อสม.ตัวน้อย
๒. เพื่อศึกษาผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มแกนนำ อสม.ตัวน้อย ในด้านความรู้ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในบทบาท อสม.ตัวน้อย และขยายผลไปสู่ครอบครัวและชุมชน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ	กลุ่มเป้าหมาย เด็กนักเรียนแกนนำ อสม.ตัวน้อยในศคช.บ้านผาอันใต้ จำนวน ๕ คน
เชิงคุณภาพ	เด็กแกนนำ อสม.ตัวน้อยมีความรู้ กล้าแสดงออกและมีความสามารถในการเผยแพร่ความรู้ที่ได้ให้กับคนในชุมชนรู้และเข้าใจ สามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกวิธี

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพร้อมทั้งจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครแกนนำอสม.ตัวน้อย (รู้เท่าทัน ป้องกันโรคไข้เลือดออกและไข้มาลาเรีย)

ประชุมชี้แจงการจัดกิจกรรม อสม.ตัวน้อย (รู้เท่าทัน ป้องกันโรคไข้เลือดออกและมาลาเรีย)

๒. จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนแกนนำเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ วิธีการปฏิบัติตน การป้องกัน และการรักษาไข้เลือดออกและไข้มาลาเรียภายใต้โครงการชื่อ อสม.ตัวน้อย (รู้เท่าทัน ป้องกันโรค ไข้เลือดออกและไข้มาลาเรีย) โดยครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นวิทยากรให้ความรู้และปฏิบัติ

จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนแกนนำ

จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนแกนนำ

๓. การประชาสัมพันธ์ แจกข้อมูลข่าวสาร และการเดินรณรงค์ เพื่อสร้างความตระหนักและการให้ความร่วมมือในการป้องกันควบคุมโรค ผ่านหอกระจายเสียงในหมู่บ้าน เพื่อฝึกให้นักเรียนกล้าพูดกล้าแสดงออกในที่สาธารณะ

การเดินรณรงค์ขอความร่วมมือ ป้องกัน ควบคุมไข้เลือดออกและไข้มาลาเรีย

๔. กิจกรรมปฏิบัติในพื้นที่จริง เข้าสู่ชุมชน คือ การเยี่ยมบ้านในแต่ละหลังในหมู่บ้าน วันละ ๒ หลังคาเรือน โดยใช้แกนนำให้ความรู้กับชาวบ้านในเรื่องต่างๆ การใช้ป้ายเพื่อประชาสัมพันธ์ การอธิบายรูปภาพประกอบ และปฏิบัติตามกิจกรรมต่อไปนี้

- อธิบายถึงสาเหตุ อาการ การป้องกัน การดูแล การติดต่อ และการปฏิบัติตนให้ห่างไกลโรค ไข้เลือดออกและมาลาเรีย
- การหาค่าความชุกของยุงลาย
- การใช้สารเคมีกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงและภูมิปัญญาชาวบ้านในการกำจัดลูกน้ำยุง ได้แก่ การรมควันต้นตะไคร้ และการนำปูนแดงที่กินหมากใส่ตุ่มน้ำ เป็นต้น และที่สำคัญชาวบ้านและนักเรียนมีสุขภาพที่ดีและแข็งแรงอยู่เสมอ
- กำหนดทุกวันศุกร์ให้มีการกำจัดแหล่งที่มีน้ำขัง เช่น ยางรถยนต์ ขวดน้ำ กะลา เป็นต้น เพื่อไม่ให้ยุงมีการขยายพันธุ์
- การทำความสะอาดบ้านที่อยู่อาศัย ให้สะอาดเสมอ
- สวมเสื้อผ้ามิดชิดเวลากลางวันและนอนกางมุ้ง
- การดูแลคนในครอบครัว ว่ามีใครป่วยหรือไม่ หากมีให้รีบแจ้งครู เพื่อจะได้ประสานเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้ทำการตรวจรักษาต่อไป
- อสม.ตัวน้อย จัดบันทึกการทำกิจกรรมทุกครั้ง

อสม.ตัวน้อย เยี่ยมบ้าน การให้ความรู้ในชุมชน ร่วมทำความสะอาดชุมชน

๕. ประสานความร่วมมือและพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองท้องถิ่น รพ.สต. และเครือข่ายต่าง ๆ ในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมไข้เลือดออกและโรคมาลาเรียอย่างต่อเนื่อง
๖. ประเมินผลติดตามงานอย่างต่อเนื่อง
  - ประเมินโดยใช้แบบบันทึกกิจกรรมและการสังเกต
  - เก็บข้อมูลปัญหาที่เกิดขึ้นและนำปัญหามาหาแนวทางแก้ไขต่อไป

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

จากการทำกิจกรรมและการเรียนรู้ที่นักเรียนแกนนำมีการเรียนรู้และเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติกับตนเองและครอบครัว เป็นตัวแทนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการถ่ายทอดความรู้เรื่องการปฏิบัติตนให้ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บ เด็กได้แสดงออกในการให้ความรู้แก่คนในครอบครัวและชุมชน ในการเป็นแกนนำ ภายใต้ชื่อ อสม.ตัวน้อย ทำให้เด็กเกิดการภาคภูมิใจในตนเอง มีความกระตือรือร้นในการที่จะชวนชวนหาความรู้ และมีความสุข สนุก ในการเรียนและการทำกิจกรรม

ชุมชนได้รับความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติตนเองให้ถูกวิธีดีขึ้น หลังจากทำกิจกรรมพบว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ไม่พบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกและไข้มาลาเรีย และสภาพแวดล้อมภายในชุมชนมีความสะอาด มีระบบการจัดการที่ถูกต้องสุขลักษณะ ส่งผลให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดีและแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

เนื่องจากชุมชนบ้านผาอันใต้ ไม่มีไฟฟ้า ทำให้การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านทำได้ในเวลาที่จำกัด โดยเฉพาะช่วงฤดูฝนและฤดูหนาวที่แสงแดดไม่เพียงพอ ทำให้การใช้เสียงทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ไม่มีความต่อเนื่อง

การแก้ไขโดยวิธีการเดินรณรงค์และเคาะประตูบ้านทุกหลังคาเรือนในชุมชน แทนการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว

การเผยแพร่

๑. การเผยแพร่ความรู้จากแกนนำ อสม.ตัวน้อย สู่วชุมชน
๒. การรายงานผลการดำเนินงานแก่ภาคีเครือข่ายและต้นสังกัด

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. เพิ่มกลุ่มแกนนำ
๒. ขยายผลการเรียนรู้และการปฏิบัติให้ครบทุกครัวเรือน
๓. เพิ่มเนื้อหาความรู้เรื่องโรคอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. การประชุมวิชาการ “แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” กรุงเทพฯ : พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด ,๒๕๕๔.

แผนยุทธศาสตร์โรคติดต่อฯ โดยแมลง ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ สำนักงานโรคติดต่อฯ โดยแมลง (ออนไลน์)

แหล่งที่มา : [www.thaibd.org>projects>download](http://www.thaibd.org/projects/download) วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๘

โรคไข้เลือดออกและไข้มาลาเรีย ๒๕๕๘ (ออนไลน์) แหล่งที่มา : [http://www>siamhealth.net](http://www.siamhealth.net)

วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๘

โครงการปลูกผักทำสีเพื่อสุขภาพที่ดี

ผู้ศึกษา

ส.ต.อ.หญิงสุนันทา มิ่งดอนไพร

สถานศึกษา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาจ้าว

หมู่ที่ ๑ ตำบลเขาจ้าว อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๔

บทคัดย่อ

โครงการผักทำสี เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนาสุขภาพของนักเรียนให้มีสุขภาพที่ดี ร่างกายแข็งแรงพร้อมที่จะเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างดีด้วย จึงได้จัดทำกิจกรรมการปลูกพืชผักในโรงเรียน เพื่ออาหารกลางวัน ตามแนวทางพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนและชุมชนได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ และส่งเสริมให้ใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ถือเป็นหลักสำคัญอย่างยิ่ง หากเด็กไทยได้รับการเอาใจใส่และการสนับสนุนให้เด็กสนใจในการศึกษาในแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ฝึกแต่ละชนิด ให้ผลผลิตในเวลาที่แตกต่างกัน และให้คุณประโยชน์ในการทำอาหารต่างกัน การปลูกผักหลายชนิดบนพื้นดินเดียวกัน โดยการจัดพื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสม ทำให้พืชเกิดการอาศัยพึ่งพากันตามธรรมชาติ และเกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่ใช้ในการเพาะปลูก ทั้งยังเกิดแหล่งอาหารเพื่อใช้ในโครงการอาหารกลางวันของนักเรียน ดังนั้นโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาจ้าว จึงทำโครงการปลูกผักทำสี ซึ่งประกอบด้วย

สีขาว (กล้วย แตงกวา ข้าวโพด หอม)

สีเหลือง (ผักทอง มะนาว)

สีม่วง (มะเขือยาว)

สีเขียว (ถั่ว ผักบุ้ง ชะอม คื่นห่าน)

สีแดง (พริก มะละกอ กระจับปี่)

เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนและใช้ในโครงการอาหารกลางวัน

ผลการจัดกิจกรรมตามโครงการพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีทักษะและมีความสามารถในการเกษตรมากขึ้นคิดเป็นร้อยละ ๘๐ มีความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของผักทำสีที่ดีต่อสุขภาพ และมีทักษะการปลูกผักกินเองโดยไม่ใช้สารเคมี

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โครงการผักห้าสีกับสุขภาพที่สืบเนื่องมาจากกลุ่มกิจกรรมปลูกพืชผักในโรงเรียนตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรเป็นอีกโครงการหนึ่งที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายที่จะนำผลผลิตมาประกอบอาหารกลางวันให้เด็กนักเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาด้านโภชนาการ เมื่อเด็กนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติการปลูกพืชผักที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การบริหารจัดการ และการบันทึกกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้น ทางโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาจ้าว จึงได้จัดทำโครงการผักห้าสีเพื่อสุขภาพที่ดี ในโรงเรียนภายใต้โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทั้ง ๘ โครงการ และมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งนักเรียนได้เรียนรู้การเพาะปลูกพืชผักจากโรงเรียนสู่บ้านและสามารถนำไปพัฒนาเป็นอาชีพเสริมต่อไปได้

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับขั้นตอน วิธีการปลูกและดูแลรักษาพืชผัก
๒. เพื่อให้นักเรียนรู้จักคุณประโยชน์ของผัก
๓. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

- นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาจ้าว ชั้นอนุบาล ๑ ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๗๔ คน ได้ร่วมกิจกรรมปลูกผัก

เชิงคุณภาพ

- นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาจ้าว มีความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของผักห้าสีที่มีผลดีต่อสุขภาพร่างกายของตนเอง

วิธีการจัดกิจกรรม

การดำเนินโครงการแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย

๑. การรับนักเรียนเข้าร่วมโครงการ
๒. แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น ๕ กลุ่ม เท่า ๆ กัน
๓. มอบหมายหน้าที่ครูตำรวจตระเวนชายแดนรับผิดชอบประจำกลุ่มพร้อมกับเตรียมอุปกรณ์สื่อการสอน

ขั้นตอนที่ ๒ ขั้นปฏิบัติ

๑. ครูสำรวจตระเวนชายแดนประจำกลุ่มทำหน้าที่สอน และฝึกปฏิบัติการปลูกพืชผักให้กับนักเรียนประจำกลุ่มของตนเองตามที่ได้รับมอบหมาย

๒. ให้แต่ละกลุ่มพิจารณาคัดเลือกตัวแทน เพื่อเป็นหัวหน้ากลุ่มคอยกำกับดูแลจัดเวรรดน้ำผัก จัดบันทึกการปฏิบัติงานกลุ่มของตนเอง

๓. คณะครูสำรวจตระเวนชายแดน สรุปผล และชี้แจงแนวทางการพัฒนาปรับปรุงตนเองให้นักเรียนฟังแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข ฝึกปฏิบัติครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ ๓ ขั้นประเมินผล

เมื่อครูดำเนินกิจกรรมการสอนครบตามกระบวนการที่กำหนดแล้ว ให้ทำการทดสอบนักเรียนด้วยการให้หัวหน้ากลุ่มและสมาชิกในกลุ่มสรุปเป็นเอกสารนำเสนอหน้าห้องประชุมของโรงเรียน คณะครูจัดลำดับความสำเร็จของโครงการออกเป็น ๕ ระดับ คือ ผ่านยอดเยี่ยม ดีมาก ดี พอใช้ และไม่ผ่าน เสร็จแล้วจัดทำรายงานผลงานทางวิชาการเพื่อประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปรับทราบ

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการผักห้าสีเพื่อสุขภาพที่ดี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาจ้าว มีทั้งระดับอนุบาลถึงประถมศึกษา จำนวน ๗๔ คน นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีทักษะและมีความสามารถในด้านการเกษตรมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ ๙๐

โครงการผักห้าสีเพื่อสุขภาพที่ดี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านเขาจ้าวส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะและมีความสามารถในการทำเกษตรมากขึ้น มีทักษะการปลูกผักกินเองโดยไม่ใช้สารเคมี มีความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของผักห้าสีที่มีต่อสุขภาพ คือ

ประโยชน์ของผักผลไม้ ๕ สี

เมื่อพูดถึงสีของผักและผลไม้ สีเหล่านั้นเป็นสีที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นเม็ดสีที่พืชสร้างขึ้นตามแต่ละลักษณะและชนิดของผักผลไม้ นั้น ๆ ซึ่งสีเป็นตัวบ่งบอกสารอาหารที่มีแตกต่างกัน โดยจะแบ่งออกเป็น ๕ สี ๕ กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

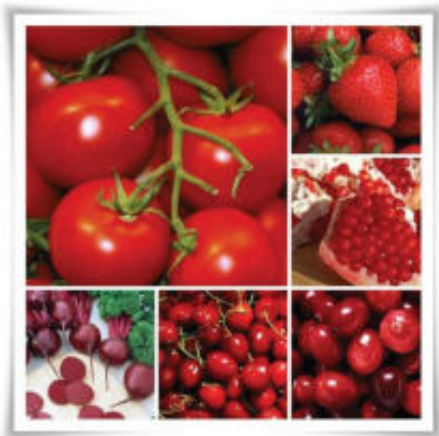
ผักผลไม้สีเขียว

สีเขียวในผักและผลไม้มาจากเม็ดสีของสารที่มีชื่อว่า คลอโรฟิลล์ (Chlorophyll) โดยจะมีตั้งแต่เขียวเข้มจัด ได้แก่ คะน้า สำหรับบางชนิด ตำลึง ผักใบเขียวต่าง ๆ ซึ่งในผักสีเขียวที่มีคลอโรฟิลล์ (Chlorophyll) นี้ เต็มไปด้วยสารต้านอนุมูลอิสระ ช่วยในการต่อต้านโรคมะเร็ง ทำให้ผิวพรรณเปล่งปลั่งสดใส ช่วยยับยั้งการเกิดริ้วรอย นอกจากนี้การทานผักใบเขียวเป็นประจำจะช่วยให้การขับถ่ายดี ลดอาการท้องผูก เนื่องจากผักเหล่านี้มีกากใยสูง มีส่วนช่วยในการลดน้ำหนัก เนื่องจากให้พลังงานต่ำ

ผักผลไม้สีแดง

สารสีแดงในผักและผลไม้ที่มีสีแดง คือ ไลโคปีน (Cycopene) และเบตาไซซีน (Betacycin) เป็นสารต้านอนุมูลอิสระ มีส่วนสำคัญในการช่วยป้องกันการเกิดมะเร็งตามอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย แต่จะเด่นที่สุดคือช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดมะเร็งที่ต่อมลูกหมาก รองลงมาคือ มะเร็งปอดและมะเร็งที่กระเพาะอาหาร นอกจากนี้ ยังมีประโยชน์เรื่องผิวพรรณ ลดการเกิดสิวและทำให้รอยแผลเป็นจางลงได้อีกด้วย ผักและผลไม้ที่อยู่ในกลุ่มสีแดง ได้แก่ มะเขือเทศ แดงโม ฝรั่งสีชมพู และกระเจี๊ยบแดง

ผักผลไม้สีเหลืองและส้ม

ผักและผลไม้ที่สีเขียวยอ่อนและสีเหลืองจะมีสารที่ชื่อว่า ลูทีน (Lutein) อยู่มาก ซึ่งมีประโยชน์โดยตรงกับดวงตา ช่วยป้องกันและชะลอความเสื่อมของจอประสาทตาในผู้ใหญ่ และมีส่วนช่วยในการพัฒนาการมองเห็นในเด็กเล็กได้อีกด้วย สำหรับผักและผลไม้ที่มีสีส้มจะมีสารเบต้าแคโรทีน (Beta Carotene) ที่ช่วยลดระดับคอเลสเตอรอล ไขมันในเส้นเลือด ช่วยให้ผิวพรรณสดใส รักษาความชุ่มชื้นให้ผิว ลดความเสื่อมของเซลล์ในร่างกาย ช่วยส่งเสริมและสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งผักและผลไม้ที่อยู่ในกลุ่มสีเหลืองและส้ม ได้แก่ ส้ม แครอท มะละกอ มะนาว สับปะรด ฟักทอง มันเทศ ขนุน เสาวรส และ ข้าวโพด

ผักผลไม้ที่มีสีม่วงและม่วงอมน้ำเงิน

สีส้นแปลงตาเหล่านี้มาจากสารแอนโทไซยานิน (Anthocyanin) ซึ่งมีคุณสมบัติช่วยทำลายสารที่ทำให้เกิดมะเร็ง ช่วยกระตุ้นการทำงานของเซลล์ต่าง ๆ ชะลอความเสื่อมถอย ลดอัตราการเกิดโรคหัวใจ ช่วยยับยั้งเชื้ออีโคไลที่ทำให้เกิดอาการอาหารเป็นพิษได้ นอกจากนี้ยังช่วยบำรุงเส้นผมให้เงางามอีกด้วย โดยสารสีม่วงนี้จะพบมากใน มะเขือสีม่วง ดอกอัญชัน กะหล่ำปลี ที่มีสีม่วง มันเทศสีม่วง และหอมแดง

ผักผลไม้ที่มีสีขาวจนถึงน้ำตาลอ่อน

จะเป็นผักและผลไม้ที่มีสารอาหารที่เรียกว่า แซนโทน (Xanthone) ซึ่งเป็นสารในกลุ่มฟลาโวนอยด์ ช่วยลดอาการอักเสบ ช่วยรักษาระดับน้ำตาลในเลือด นอกจากนี้ยังมีสารอื่น ๆ ที่ประกอบด้วยกรดไซแนปติก (Synaptic Acid) และอัลลิซิน (Allicin) โดยสารเหล่านี้มีฤทธิ์ในการต้านอนุมูลอิสระ ช่วยลดไขมันในเลือด ช่วยป้องกันโรคความดันโลหิตและโรคหลอดเลือดหัวใจได้ ผักและผลไม้ที่มีสีขาวจนถึงน้ำตาลอ่อน ได้แก่ ขิง ข่า กระเทียม แดงกวา

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ครูไม่เพียงพอ ต่อการดำเนินงานและกิจกรรมครู ๑ คน ทำหน้าที่หลายอย่างทำให้ดูแลนักเรียนไม่ทั่วถึง แก้ไขโดยจัดนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ทำหน้าที่หัวหน้าทีม ช่วยครูในการดูแลนักเรียนน้อง ๆ

การเผยแพร่

๑. เป็นศูนย์เรียนรู้การปลูกผักห้าสี และประโยชน์ของผักห้าสี
๒. สรุปผลการดำเนินงานของโครงการจัดทำเป็นเอกสารทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
๓. จัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงาน

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

พัฒนาโครงการให้เป็นกิจกรรมจะต้องให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย ความพอประมาณ

- รู้จักคุณค่าประโยชน์ของผัก ที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ผักเพื่อสุขภาพ รู้จักปลูกผักรับประทานเป็นการประหยัดลดรายจ่าย รู้จักการประมาณในการใช้ผักให้เกิดประโยชน์และเลือกรับประทานในท้องถิ่นมาประกอบอาหาร จำหน่าย และใช้พืชผักให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ความมีเหตุผล

- เป็นคนมีเหตุผลในความคิด สามารถเลือกพันธุ์ผักในการเพาะปลูก เตรียมสถานที่ปลูก และเลือกผักเพื่อนำมาประกอบอาหาร รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไทย รู้คุณค่าของพืชผักไทย

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

- มีภูมิคุ้มกัน รู้ในคุณค่า ของพืชผักไทย มีความเข้าใจในเรื่องพืชผักไทย รู้ว่าการใช้ประโยชน์ของพืชผักไทยคือวิถีชีวิตแบบไทย ย่อมทำให้เกิดความภาคภูมิใจ เข้าใจว่าพืชผักของไทย สามารถนำมาเรียนรู้ในทางปฏิบัติและนำผลผลิตที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและมีเจตคติที่ดีต่อพืชผักไทย

เงื่อนไขความรู้

- นำความรู้เกี่ยวกับพืชผักไทย ที่ได้เรียนในสถานศึกษานำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน รู้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทย รู้จักนำพืชผักไทยมาใช้ในการทำอาหารเพื่อรับประทานเองเป็นการประหยัดลดรายจ่าย รู้จักนำความรู้ที่ได้เรียนมาถ่ายทอดให้กับคนอื่น และปรับประยุกต์ใช้กับการทำอาหารประเภทต่างๆ เป็นต้น

เงื่อนไขคุณธรรม

- ยึดหลักคุณธรรมตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน รู้จักอดทน อดออม อดกลั้น เสียสละไปใช้ในการดำเนินชีวิต และได้ปฏิบัติอย่างแท้จริง การแบ่งหน้าที่ดูแล รักษาผัก รดน้ำ ถอนหญ้า ใส่ปุ๋ย พรวนดิน

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๙

นิศารัตน์ ศิริวัฒน์เมธานนท์, ภาญ.ดร. doctor.or.th, เอกสารเรื่องอาหารหลากสี มีประโยชน์หลากหลาย วิมล ศรีสุข, รศ. บทความเผยแพร่วิทยาสังคม กินมะเขือเทศอย่างไรได้ไลโคปีน (lycopene) สูง Lovefit. ประโยชน์ของผักผลไม้ ๕ สี สืบค้นทาง <http://www.lovefitt.com/healthy-fact>

โภชนาการดี สุขภาพดี ชีวิตมีสุข

ผู้ศึกษา

นายสุวิวัฒนา เวชมานิตกุล

สถานศึกษา

โรงเรียนบ้านนาโพธิ์คุรุราษฎร์พัฒนา

อำเภอสุขุมาลัย จังหวัดสกลนคร

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต ๑

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทคัดย่อ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับสุขภาพของผู้เรียน ไว้ในด้านคุณภาพของผู้เรียน มาตรฐานที่ ๑ ผู้เรียนมีสุขภาพที่ดีและมีสุนทรียภาพและสอดคล้องกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่ได้กำหนดมาตรฐานเพื่อการประเมินภายนอกรอบสาม ในตัวบ่งชี้พื้นฐาน ตัวบ่งชี้ที่ ๑ ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี จึงเป็นสิ่งที่โรงเรียนต้องดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน เพื่อป้องกันโรคและอนามัยสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้น เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ในโรงเรียน โดยการสร้างกลไกการประสานงานและการปฏิบัติงานร่วมกันของทุกภาคส่วน

โรงเรียนจึงวางแผนกลยุทธ์การแก้ไขปัญหาแบบยั่งยืนตามเป้าหมาย “สุขภาพต้องมาก่อน” โดยกำหนดแผนการพัฒนาด้านสุขภาพ ไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องส่งเสริมให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนภายใต้กิจกรรม “โภชนาการดี สุขภาพดี ชีวิตมีสุข” มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาในด้านส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อมที่ดีส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาพของนักเรียน ปลูกฝังพฤติกรรม สุขนิสัยที่ดีในการดูแลสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัวและบูรณาการสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภายใต้การดำเนินงานเชิงระบบ โดยกระบวนการเน้นวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (P-D-C-A) และเน้นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ โดยพบว่านักเรียนมีสุขภาพอนามัยที่ดี โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดีของนักเรียน นักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตในการสร้างพฤติกรรมสุขภาพซึ่งเป็นการปลูกฝังให้เกิดการปฏิบัติตนนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดีตั้งแต่เด็ก ควบคู่ไปกับการศึกษาเพื่อให้เด็กเป็นคนดี เก่ง มีสุข

ความสำคัญของ “แนวปฏิบัติที่ดี”

การเสริมสร้างสุขภาพกับการศึกษา เป็นสิ่งที่จะต้องดำเนินการควบคู่กันไป การพัฒนาเด็กและเยาวชน จึงอยู่ที่กระบวนการจัดการศึกษาและการสร้างสุขภาพ ภายใต้ความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นับตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและองค์กรในท้องถิ่น ซึ่งจะต้องมีการประสานความร่วมมือ ประสานประโยชน์ที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กให้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และปลอดภัย

จากการตรวจสอบภาวะสุขภาพของนักเรียน (Health Status) พบว่า นักเรียนโรงเรียนบ้านนาโพธิ์ศรีคุณราชบุรีพัฒนา ประสบกับปัญหาภาวะทุพโภชนาการ ร้อยละ ๔.๙๐ ภาวะโภชนาการเกินหรือโรคอ้วน (Metabolic Syndrome) ร้อยละ ๖.๘๖ และมีปัญหาด้านทันตสุขภาพ (ฟันผุ) เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และพฤติกรรมที่เสี่ยงของนักเรียน บุคลากรในโรงเรียนและสมาชิกในชุมชน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวโรงเรียนจึงมีความตระหนัก เห็นความสำคัญ และความจำเป็นใน การส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน บุคลากรในโรงเรียน และสมาชิกในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาและเสริมสร้าง ปกป้อง สุขนิสัยที่ดี ให้สามารถพัฒนาสุขภาพของตนเองอย่างยั่งยืน จึงได้กำหนดรูปแบบการพัฒนาส่งเสริมสุขภาพอนามัยในโรงเรียนขึ้น ตามกรอบแนวคิด “โภชนาการดี สุขภาพดี ชีวิตมีสุข”

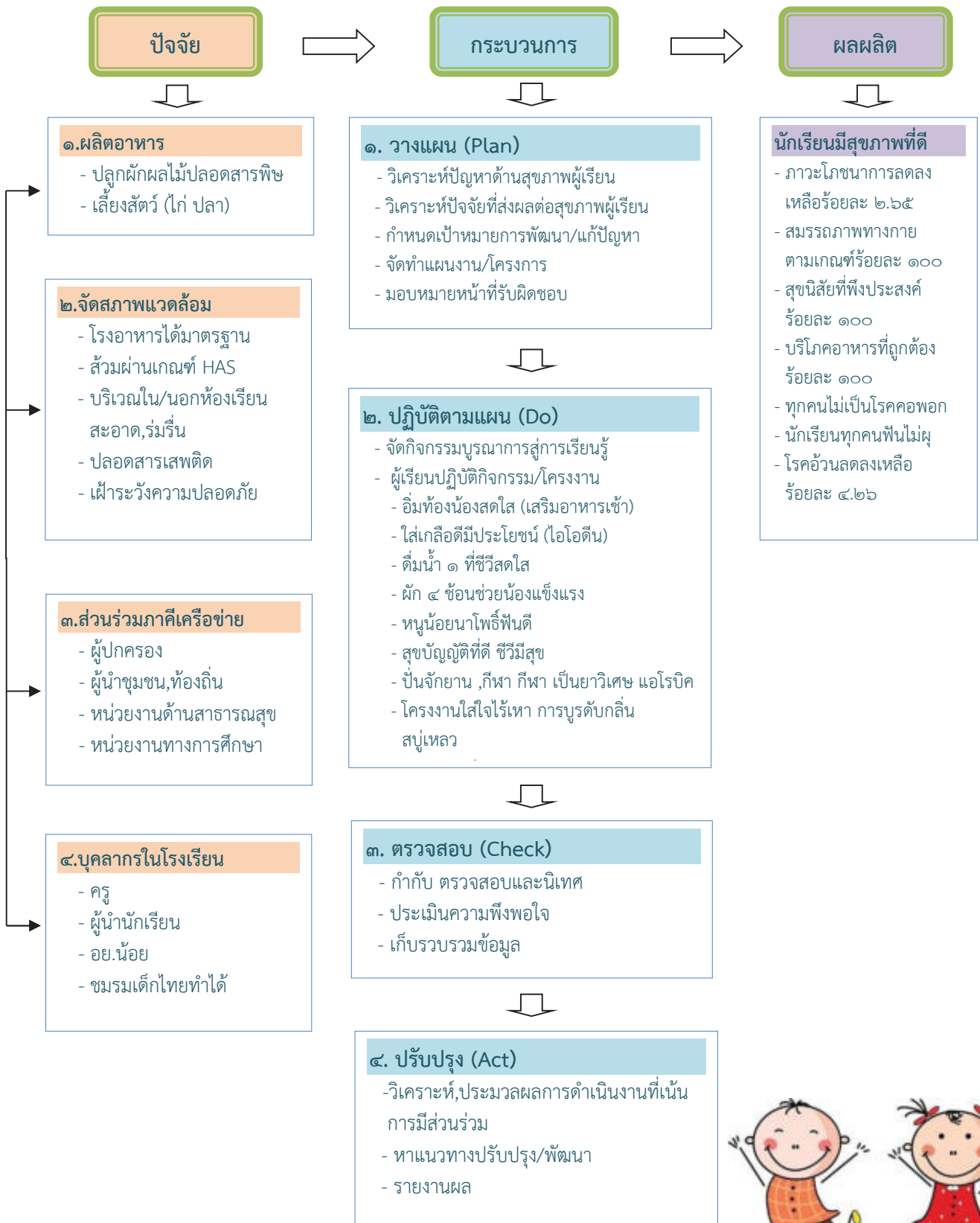
จุดประสงค์/เป้าหมายของการดำเนินงาน

๑. เพื่อส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อการพัฒนาสุขภาพของนักเรียน
๒. เพื่อปลูกฝังพฤติกรรม สุขนิสัยที่ดีในการดูแลสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัว
๓. เพื่อบูรณาการการพัฒนาสุขภาพอนามัยสู่การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้

กระบวนการ หรือขั้นตอนการดำเนินงาน

โรงเรียนได้กำหนดรูปแบบการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสุขภาพอนามัยแบบยั่งยืนตามกรอบแนวคิด “โภชนาการดี สุขภาพดี ชีวิตมีสุข” ดังภาพประกอบ

นักเรียนนาโพธิ์ “โภชนาการดี สุขภาพดี ชีวิตมีสุข”

ผลการดำเนินการ/ผลสัมฤทธิ์/ประโยชน์ที่ได้รับ

การดำเนินงานตามกรอบแนวคิด “โภชนาการดี สุขภาพดี ชีวิตมีสุข” มีผลดังนี้

- นักเรียนมีสุขภาพที่ดี ด้าน
  - ภาวะโภชนาการลดลงเหลือร้อยละ ๒.๖๕
  - สมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ร้อยละ ๑๐๐
  - สุขนิสัยที่พึงประสงค์ร้อยละ ๑๐๐
  - การบริโภคอาหารที่ถูกต้องร้อยละ ๑๐๐
  - ทุกคนไม่เป็นโรคคอกพอก
  - ทุกคนฟันไม่ผุ
  - โรคอ้วนลดลงเหลือร้อยละ ๔.๒๖

๒. ความรัก ความสามัคคี ที่เกิดจากการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมพัฒนา ร่วมสนับสนุนจากสังคมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิทยากรภายนอกในการที่จะพัฒนานักเรียนให้มีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อ ช่วยกันยกระดับให้เกิดการพัฒนาสุขภาพที่ยั่งยืนต่อไป

ปัจจัยความสำเร็จ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโรงเรียนบ้านนาโพธิ์สุวรรณพัฒนา มีดังนี้

- การร่วมมือ ร่วมใจของบุคลากรทุกฝ่ายภายในโรงเรียนในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของโรงเรียนส่งเสริมคุณภาพอย่างต่อเนื่องตามวงจรคุณภาพ P-D-C-A และเป็นปกติวิสัยในการทำงาน
- การมีภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานด้านสุขภาพที่หลากหลาย ทั้งนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น อสม. หน่วยงานทางการศึกษา หน่วยงานด้านสาธารณสุข ฯลฯ
- ครู บุคลากร นักเรียนแกนนำที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน และความรับผิดชอบด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง
- ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้นำนักเรียนในการกล้าคิดกล้าทำ กล้าทำในสิ่งใหม่ ๆ เกี่ยวกับสุขภาพ
- การเปิดโอกาสให้นักเรียนที่เป็นโรคอ้วนได้มีเวทีในการแสดงออกซึ่งความรู้ ความสามารถ และการออกกำลังกายจึงเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความมั่นใจและปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

การเผยแพร่/ การได้รับการยอมรับ/ และความภาคภูมิใจ

- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู นักเรียนจากการร่วมกิจกรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ
- การจัดกิจกรรมเปิดสถานศึกษาสู่ชุมชน (Open House)
- การจัดป้ายนิเทศตามอาคารเรียน และป้ายนิเทศกลางของโรงเรียน
- การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยไว้ที่ห้องเกียรติยศของโรงเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานราชการ เอกชนที่มาศึกษาดูงาน

๕. เผยแพร่ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ของโรงเรียนบ้านนาโพธิ์จตุรราชูฎร์พัฒนา เพื่อเป็นสารสนเทศทางการศึกษา ทาง <http://www.naphoschool.com> และ Face book ของโรงเรียนให้แก่บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่สนใจ

ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

การจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาสุขภาพนักเรียน ใช้งบประมาณมาก ต้องอาศัยความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์และงบประมาณจากกองทุนส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล

เตียงอเนกประสงค์สำหรับสุขอนามัย สิ่งแวดล้อมสามเณร

ผู้ศึกษา

พระอธิการสมชาติ จิตฺติปัญโญ

สถานศึกษา

โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โครงการ เรื่อง เตียงอเนกประสงค์สำหรับสุขอนามัยสิ่งแวดล้อมสามเณรของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและออกแบบเตียงอเนกประสงค์สำหรับสุขอนามัยสิ่งแวดล้อมของสามเณรนักเรียน โดยเตียงสามารถพับเก็บได้เป็นชั้นวางของ และสร้างสุขนิสัยความเป็นระเบียบมีวินัยแก่สามเณรนักเรียน พบว่า การทำโครงการจำเป็นต้องมีความรู้ในการออกแบบและการเชื่อมเหล็กต้องอาศัยผู้มีประสบการณ์มาสอน และสามเณรมีความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานจนสำเร็จ สามเณรมีเตียงอเนกประสงค์ไว้ใช้ในห้องพักสามเณร

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา ได้สำรวจที่พักของสามเณรนักเรียนในปีการศึกษา ๒๕๕๘ พบว่าห้องพักสามเณรนักเรียนส่วนใหญ่มีขนาดคับแคบ ไม่เป็นระเบียบ มีพื้นที่ใช้สอยน้อย และจัดเก็บของใช้ส่วนตัวไม่เป็นระเบียบ และเตียงนอนกีดขวางไม่เหมาะสมกับห้องพักสามเณรนักเรียน

ดังนั้น ทางโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา จึงได้จัดทำโครงการเตียงอเนกประสงค์สำหรับสุขอนามัยสิ่งแวดล้อมของสามเณร เพื่อออกแบบเตียงให้ใช้ประโยชน์สูงสุด และเหมาะสมกับพื้นที่ห้องพักสามเณรนักเรียน เพื่อสุขอนามัยสิ่งแวดล้อมที่ดีของสามเณรนักเรียน ทางโรงเรียนได้ส่งโครงการนี้เข้าร่วมแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนครั้งที่ ๖๔ ของสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาเชียงราย เขต ๒ ได้รับรางวัลระดับ “เหรียญทอง” ประเภทการแข่งขันโครงการอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสอนให้สามเณรนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจการออกแบบและเชื่อมเหล็ก
๒. เพื่อให้สามเณรมีเตียงอเนกประสงค์ใช้จัดเก็บของและใช้จำวัดที่ถูกสุขอนามัย

กระบวนการดำเนินงาน

แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ ด้านสุขภาพอนามัย การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โครงการ เรื่อง เตียงอเนกประสงค์สำหรับสุขอนามัยสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการดังนี้

๑. สำรวจห้องพักสามเณรนักเรียน วัดที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียน
๒. ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในเรื่องการออกแบบ การเชื่อมเหล็ก และการจัดทำโครงการ
๓. ฝึกอบรมความรู้แก่สามเณรนักเรียนที่มีความสนใจ
๔. นำสามเณรนักเรียนที่ผ่านการอบรม ออกแบบ สร้างเตียงอเนกประสงค์ และติดตั้งเตียงในห้องพักสามเณร
๕. สามเณรสรุปรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการ

ผลการดำเนินงาน

หลังจากได้ดำเนินการออกแบบและสร้างเตียงอเนกประสงค์ นำไปติดตั้งในห้องพัก มีความแข็งแรง คงทน และสามารถจัดเก็บของได้อย่างเป็นระเบียบ ห้องพักมีพื้นที่ว่างเพิ่มขึ้น การจัดเก็บของใช้ส่วนตัวเป็นระเบียบ ทำให้สุขอนามัยสิ่งแวดล้อมของสามเณรนักเรียนดีขึ้น

แนวปฏิบัติที่ดี
ด้านการศึกษา

นิทานเด็กดอยตามแนว กพด. ๕ ด้าน

ผู้ศึกษา

นางสาวผกา ธนะคำ

นางสาวอำภาพร กุลคุณาธร

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยตองหลวง หมู่ ๖ ตำบลยางเปียง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์การศึกษาอนุกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออมก๋อย สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

แนวทางปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา เรื่อง นิทานเด็กดอยตามแนว กพด. ๕ ด้าน เป็นการพัฒนาต่อเนื่องจากโครงการการสอนภาษาไทยแบบแจกลูกสะกดคำ โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อยและการส่งเสริมการรู้หนังสือไทย เป็นการจัดกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยตองหลวง หมู่ ๖ ตำบลยางเปียง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยความตระหนักและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้นักเรียนกล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเองและเข้าใจความหมายของคำเพื่อการสื่อสาร จึงให้นักเรียนร่วมกันผลิตสื่อนิทานที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ ของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ ฉบับที่ ๔ โดยแบ่งเป็น ๕ ด้านคือ ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมเพื่อ ๑) ให้นักเรียน สามารถ ฟัง พูด อ่าน เขียน เล่าเรื่อง และสื่อสารภาษาไทยได้อย่างชัดเจน ๒) ส่งเสริมให้นักเรียนมีจินตนาการผ่านสื่อนิทานได้อย่างสร้างสรรค์ ๓) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน การฝึกสมาธิ กล้าแสดงออกได้อย่างมั่นใจ เป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ จำนวน ๓๖ คน โดยผู้เรียนเล่านิทานของตนเองให้ทุกคนฟังพร้อมทำท่าประกอบ

ผลการจัดกิจกรรมพบว่า นักเรียนสามารถ ฟัง พูด อ่าน เขียน เล่าเรื่องและสื่อสารภาษาไทยได้อย่างชัดเจน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการเป็นเรื่องราว วาดภาพประกอบเป็นสื่อนิทานได้สำเร็จครบทั้ง ๕ ด้านรวม ทั้งสิ้น จำนวน ๓๖ เรื่อง โดยครูประเมินความรู้ ความเข้าใจ และผลงานนิทานที่เสร็จสมบูรณ์ ผลงานของนักเรียนได้นำไปเผยแพร่ให้ครูที่ร่วมโครงการการสอนภาษาไทยแบบแจกลูกสะกดคำและหน่วยงานเครือข่าย เพื่อนำแนวคิดไปปรับใช้ อีกทั้งได้นำนักเรียนเข้าร่วมใน “งานประกวดการอ่านออกเสียง ประกวด

คัดไทย เล่าเรื่องวิถีชีวิต ครั้งที่ ๒” ของศูนย์พันธวิศวรรกรรม และเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ร่วมกับศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออมก๋อย ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘ จำนวน ๑๒ คน ผลปรากฏว่า นักเรียน ได้รับรางวัล จำนวน ๑๐ คนจากผู้ร่วมประกวด ๒๓๗ คน ส่งผลให้นักเรียน มีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองและมีความสนใจในวิชาภาษาไทยมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาผู้เรียนควรได้รับการพัฒนามากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะเด็กนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ ในรายวิชาภาษาไทย ครูควรเน้นการสื่อสารโดยบูรณาการเนื้อหาที่ส่งเสริมให้นักเรียน เป็นคนดีมีคุณธรรมตามค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยตองหลวง ได้เข้าร่วมโครงการ การสอนภาษาไทยแบบแจกลูกสะกดคำ โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อยและการส่งเสริมการรู้หนังสือไทย สำหรับผู้ไม่รู้หนังสือบนพื้นที่สูง โดยได้จัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายทั้งเด็กและผู้ใหญ่ จากการสังเกตพฤติกรรมพบว่า นักเรียนบางคนสามารถ ฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้ แต่ขาดความ มั่นใจ ไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงออก ไม่เข้าใจภาษาไทยอย่างลึกซึ้ง ความหมายของคำบางคำ เช่น วิว ทิวทัศน์ ทัศนคติ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการสื่อสารภาษาไทยในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ นักเรียนสามารถ ฟัง พูด อ่าน เขียน เล่าเรื่อง และสื่อสารภาษาไทยได้อย่างชัดเจน เข้าใจความหมายของภาษาไทยได้ดีและกล้าแสดงออก มากขึ้น ด้วยความตระหนักและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้นักเรียนกล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเองและเข้าใจ ความหมายของคำเพื่อการสื่อสาร จึงมีแนวคิดให้นักเรียนผลิตสื่อนิทานตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จาก จินตนาการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ ฉบับที่ ๔ มี ๕ ด้าน คือ ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ในการผลิตสื่อนิทานจะ จัดทำเป็นรูปเล่มโดยให้นักเรียน ตั้งชื่อเรื่องและเขียนเรื่องราวพร้อมวาดภาพประกอบ

นักเรียนกับผลงาน

นักเรียนรายงานผลการทำงาน กพด. ๕ ด้าน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียน สามารถ ฟัง พูด อ่าน เขียน เล่าเรื่อง และสื่อสารภาษาไทยได้อย่างชัดเจน
2. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีจินตนาการ ผ่านสื่อนิทานได้อย่างสร้างสรรค์
3. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน การฝึกสมาธิ กล้าแสดงออกได้อย่างมั่นใจ

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

นักเรียนจำนวน ๓๖ คน โดยจำแนกได้ดังนี้

- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๒ คน
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๗ คน
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๗ คน
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๗ คน
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๘ คน
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๕ คน

เชิงคุณภาพ

นักเรียนสามารถ ฟัง พูด อ่าน เขียน เล่าเรื่อง สื่อสาร ภาษาไทยได้ชัดเจนขึ้นมีความมั่นใจ กล้าแสดงออกในการสื่อสาร มีนิสัยรักการอ่าน ใฝ่เรียนรู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีทักษะภาษาไทยและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นักเรียนช่วยกันถ่ายถอดจินตนาการตามฝาผนัง

ผลงานที่ทำเสร็จสมบูรณ์

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ชั้นเตรียมการ

- ๑.๑ ครูและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยในแต่ละชั้นเป็นรายบุคคล แล้วนำมาจัดกลุ่มระดับอ่อน ปานกลาง ดี
- ๑.๒ ครูจัดกลุ่มตามความสามารถของนักเรียนและอธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำกิจกรรมสื่อนิทาน
- ๑.๓ ครูสร้างเครื่องมือการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามกิจกรรม ได้แก่

- แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- แบบประเมินความสามารถในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนและการเล่าเรื่องก่อนและหลังเรียน โดยมีเกณฑ์การประเมินคุณภาพ ๓ ระดับ คือ ดี พอใช้ น้อย และกำหนดการผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับพอใช้ขึ้นไป

๑.๔ เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องการใช้ เช่น กระดาษ A๔ กระดาษวาดเขียน ๑๐๐ ปอนด์ สีเทียน สีไม้ ดินสอ ยางลบ

๒. ขั้นตอนกิจกรรม

๒.๑ ครูให้นักเรียนเลือกหัวข้อเรื่อง กำหนดชื่อเรื่อง และเขียนเรื่องราวที่จะทำสื่อนิทานตามความสนใจในแนวปฏิบัติ กพด. ๕ ด้าน ลงในสมุด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ ครูจะกำหนดชื่อเรื่องและเรื่องราวให้นักเรียนทำตามความสามารถและสนใจของนักเรียน

๒.๒ กำหนดระยะเวลาทำในช่วงเสาร์-อาทิตย์และนอกเวลาเรียนรวม ๔ สัปดาห์ จำนวน ๘ วัน ครูให้นักเรียนส่งงาน ๒ ครั้งเพื่อ ตรวจสอบผลงาน หากจุดบกพร่องเพิ่มเติมและแก้ไขชิ้นงานให้เสร็จ

๒.๓ ครูให้นักเรียนดูนิทานจาก CD และตัวอย่างหนังสือนิทาน เพื่อฝึกและนำไปเป็นแบบอย่างการทำสื่อนิทาน

๒.๔ ครูให้นักเรียนจัดทำสื่อนิทานเป็นรูปเล่ม ขนาดกระดาษ A๔ พับครึ่งก่อน ประกอบด้วย หัวข้อ ชื่อเรื่อง เนื้อเรื่อง ภาพวาด และข้อคิดของนิทานโดยคัดลอกเนื้อเรื่องที่ทำไว้ในสมุดมาเป็นต้นแบบ

๒.๕ ครูให้นักเรียนส่งผลงานที่สำเร็จ เพื่อตรวจสอบผลงาน ความถูกต้องทั้งการเขียนพยัญชนะ การวางรูปสระและวรรณยุกต์ การวาดภาพประกอบ เพื่อหาจุดบกพร่องและแก้ไขนิทานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๒.๖ ครูให้นักเรียนคัดลอกผลงานจากข้อ ๒.๕ ลงในกระดาษขนาด A๔ เต็มแผ่น โดยใช้ผลงานเดิมที่เสร็จสมบูรณ์แล้วเป็นต้นแบบ

๒.๗ ครูตรวจสอบผลงานสื่อนิทานที่นักเรียนทำเสร็จสมบูรณ์แล้วให้แก้ไขตามคำแนะนำ

๒.๘ ครูให้นักเรียนคัดลอกผลงานสื่อนิทานกระดาษ A๔ ลงในกระดาษวาดเขียน ๑๐๐ ปอนด์ โดยใช้ผลงานเดิมที่เสร็จสมบูรณ์แล้วเป็นต้นแบบ ครูตรวจสอบผลงานสื่อนิทานของผู้เรียนที่เสร็จสมบูรณ์

๒.๙ ครูเลือกตัวแทนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๖ ออกมาอ่านนิทานของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ ให้น้องฟังก่อนเพื่อนเน้นการฟัง การพูดและดูภาพวาด แล้วให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ ฝึกเล่าเรื่องที่ตนเองได้ฟัง แล้วเล่าให้เพื่อน ๆ ในชั้นเรียนฟังต่อไป

๒.๑๐ ครูให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๖ ฝึกอ่าน ฝึกเล่านิทานของตนเองพร้อมทำท่าทางประกอบ หน้าชั้นเรียนและหน้าเสาธงเพื่อฝึกความกล้าแสดงออก

๓. ขั้นสรุป

สรุปผลการทำนิทานของนักเรียนทั้งหมด ๓๖ คน ได้นิทาน ๓๖ เรื่อง โดยแยกเป็น ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย ๘ เรื่อง ด้านการศึกษา ๑๓ เรื่อง ด้านการส่งเสริมอาชีพ ๗ เรื่อง ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๔ เรื่อง และด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ๕ เรื่อง โดยประเมินผลงานนักเรียนที่ทำเป็นนิทานรูปเล่มที่เสร็จสมบูรณ์

ผลที่เกิดกับนักเรียนและชุมชน

๑. จากการประเมิน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ จำนวน ๙ คน มีผลการประเมินดังนี้

ผลการประเมินอยู่ใน ระดับดี จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖

ระดับพอใช้ จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๖ จำนวน ๒๗ คน มีผลการประเมินดังนี้
 ผลการประเมินอยู่ใน ระดับดี จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๘
 ระดับพอใช้ จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒

๒. นักเรียนมีนิทานไว้อ่านจากการ ถ่ายทอดความคิดตามจินตนาการ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

๓. นักเรียนสามารถสื่อสารภาษาไทย ฟัง พูด อ่าน เขียน เล่าเรื่องโดยนำการเรียนรู้ไปเป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตเรียนรู้กับสังคมภายนอกได้อย่างปกติ

๔. ฝึกฝนนักเรียนให้มีสมาธิ กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง

๕. ครอบครัวยุวมชน ให้ความสำคัญของการศึกษาและสนับสนุนการดำเนินงานของ โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ๕ ด้าน

๖. นักเรียนมีความภาคภูมิใจในผลงานและรางวัลจากการประกวดใน “งานประกวดการอ่านออกเสียง ประกวดคัดไทย เล่าเรื่องวิถีชีวิต ครั้งที่ ๒ ” ของศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ร่วมกับศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออมก๋อย ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘ จำนวน ๑๐ รางวัล ดังนี้

- ๖.๑ การอ่านออกเสียงภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ได้รับรางวัลระดับทองแดง
- ๖.๒ การอ่านออกเสียงภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ได้รับรางวัลระดับชมเชย
- ๖.๓ การคัดไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ได้รับรางวัลระดับทอง
- ๖.๔ การคัดไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ได้รับรางวัลระดับทอง
- ๖.๕ การคัดไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ได้รับรางวัลระดับทองแดง
- ๖.๖ การคัดไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ได้รับรางวัลระดับทอง
- ๖.๗ การคัดไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ได้รับรางวัลระดับเงิน
- ๖.๘ การเล่าเรื่อง “หมู่บ้านของฉัน” ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ ได้รับรางวัลระดับเงิน
- ๖.๙ การเล่าเรื่อง “นิทานพื้นบ้าน” ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๔ ได้รับรางวัลระดับทอง
- ๖.๑๐ การเล่าเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริ” ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ ได้รับรางวัลระดับทอง

ประกาศเกียรติคุณ

นำนักเรียนไปแข่งขันทักษะ

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

๑. วัสดุและอุปกรณ์มีไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ของนักเรียน
๒. การใช้กระดาษขนาด A๔ หน้า ๘๐ แกรม ไม่เหมาะสำหรับการทำนิทานเป็นรูปเล่มเนื่องจากเปื่อยและอยู่ง่ายไม่คงทน

วิธีการแก้ไข

ขอรับการสนับสนุนจากภาคเอกชนและหน่วยงานเครือข่ายจัดหากระดาษสำหรับวาดภาพและสีระบาย

นักเรียนบรรจงวาดภาพในกระดาษและฝาผนัง

ข้อเสนอแนะในการทำนิทาน

๑. ครูต้องมีสมาธิ มีความรอบคอบและความละเอียดในการตรวจผลงานนิทาน
๒. การทำนิทานให้นักเรียน ทำในช่วงวันหยุด และนอกเวลาเรียนโดยใน ๑ ภาคเรียน ให้นักเรียนทำนิทานส่งคนละ ๑ เรื่อง
๓. ครูต้องแนะนำและฝึกการวางตัว บุคลิกภาพระหว่างการเล่านิทานของนักเรียนโดยการฝึกสะท้อนจากกระจกเงาเพื่อให้ผู้ฟังมีความสนใจฟังมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จ

๑. คณะวิทยากรให้คำปรึกษา แนะนำจากโครงการการสอนภาษาไทยแบบแจกลูกสะกดคำ นำโดยอาจารย์สุรเดช พหลโยธินและคณะ โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย นำโดยอาจารย์ปัญญา แสนทวีและคณะวิทยากรจาก สวทช.
๒. อาจารย์ชุลีพร ผาตินินนาท ข้าราชการบำนาญ สนับสนุนกระดาษ ๑๐๐ ปอนด์ มาวาดภาพสำหรับการจัดทำสื่อนิทาน ๓๖ เล่ม
๓. คุณณรงค์ แม่นปิ่น จากโครงการคืนรอยยิ้มสู่ถิ่นไกล สนับสนุนหนังสือนิทานมาให้นักเรียนอ่านและเรียนรู้เป็นแบบอย่างในการทำสื่อนิทาน
๔. ผู้นำ เยาวชนและนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยตองหลวง ที่ให้ความร่วมมือช่วยดูแลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยตองหลวง
๕. คณะเพื่อนครูจาก กศน.อมก๋อยที่ช่วยตรวจผลงานสื่อนิทาน โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ๕ ด้าน

การเผยแพร่

นำสื่อนิทาน กพด. ๕ ด้านไปเผยแพร่ ให้เพื่อนกลุ่มครูที่ร่วมโครงการการสอนภาษาไทยแบบแจกลูกสะกดคำ ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ไกล่เคียงและหน่วยงานเครือข่ายเพื่อนำแนวคิดไปปรับใช้

รูปเล่มสื่อนิทานของผู้เรียน

ผู้ประเมินงานครูเจ้าฟ้าสอบถามและนำนิทานไปขยายผล

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์จากโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อยมาประยุกต์จัดทำเป็นสื่อนิทาน
๒. สร้างนิทานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ คุณธรรมตามค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ
๓. การสร้างนิทานจากภาพถ่าย
๔. นำเนื้อเพลง บทอาขยาน มาสร้างภาพวาดตามจินตนาการ

เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

ภาพวาดถ่ายทอดตามจินตนาการ

เอกสารอ้างอิง

ฝ่ายวิชาการไอคิวพลัส. (๒๕๕๕). ๕๐ นิทานอีสปยอดนิยม. ฉะเชิงเทรา : พีเอ็นเอ็น กรุ๊ป
ว.วชิรเมธี. (๒๕๕๗). นิทานล้านความดี/ว.วชิรเมธี. กรุงเทพมหานคร : ปราณ

ห้องเรียนฤดูกาล

ผู้ศึกษา

นายยงยุทธ กิจบรรยงเลิศ
นางสาวชมพูนุท บุญเกิด

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านที่ผะແหล່ หมู่ที่ ๙ ตำบลสบโขง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
ศูนย์การศึกษาอนุกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออมก๋อย
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
จังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา เรื่อง ห้องเรียนฤดูกาล คือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ ความเชื่อ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมกะเหรี่ยง ทรรศนะธรรมชาติ และวันสำคัญต่าง ๆ ตามวิถีไทย ในแต่ละ ฤดูกาล โดยใช้ทุนทางธรรมชาติที่สวยงาม ทุนทางสังคมที่ดั่งงามของบ้านที่ผะແหล່เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นการ จัด กิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านที่ผะແหล່ หมู่ที่ ๙ ตำบลสบโขง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมเพื่อ ๑) พัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ให้นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ การคิด การดำเนินชีวิต สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตได้ดี ๒) ส่งเสริม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตที่ดีของชุมชนให้เข้มแข็งและคงอยู่ตลอดไป เป้าหมายเป็นนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ๕ และ ๖ จำนวน ๑๗ คน ดำเนินการโดย ครู นักเรียนและชุมชนร่วมกันกำหนดหัวข้อ ออกแบบ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมสืบสานประเพณีวันสงกรานต์ ๒) กิจกรรมสนุกสนานน้ำเงา ๓) กิจกรรมรักแม่ ๔) กิจกรรมทุ่งข้าว...สนามเด็กเล่นบ้านฉัน ๕) กิจกรรม สืบสานประเพณีวันลอยกระทง ๖) กิจกรรมอบอุ่นในหน้าหนาว

ผลการจัดกิจกรรมพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้รับความร่วมมือจากนักเรียน ชุมชน และครูเป็น อย่างดี เริ่มตั้งแต่การศึกษาพื้นที่ สิ่งแวดล้อมในชุมชน ร่วมมือกันจัดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนเกิด การเรียนรู้ได้ดีขึ้น นักเรียนมีความพึงพอใจ เพลิดเพลินกับการเรียนรู้ เกิดทักษะการเรียนรู้ การคิด การดำเนิน ชีวิต สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของ สังคม มีความรัก ห่วงแหนววัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และทรัพยากรธรรมชาติ มีความกระตือรือร้นมุ่งมั่น ที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หมู่บ้านที่ผะແหล່ หมู่ที่ ๙ ตำบลสบโขง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่สูงที่ทุรกันดาร การคมนาคมยากลำบาก แต่ชุมชนมีพร้อมด้วยทุนทางธรรมชาติ มีแม่น้ำเงา ป่าเขา น้ำตกที่สวยงาม และทุนทางสังคมที่ยังคงวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมที่ดี ผูกพันกับธรรมชาติ ทั้งด้านการทำมาหากิน การดำรงชีพ การทำเกษตร เหมาะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญแก่นักเรียน ประกอบกับการติดต่อกับสังคมภายนอก มีแนวโน้มทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนมากขึ้น

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านที่ผะແหล່ เชื่อว่าการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวที่มีอยู่ในชุมชน และเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากอิทธิพลของสังคมภายนอกในกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ตามวิถีไทย จะช่วยพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ การคิด การดำเนินชีวิต สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตได้ดี และยังสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาบนพื้นที่สูง ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมให้ดียิ่งอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ครูจึงตระหนักและมุ่งมั่นพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ “ห้องเรียนฤดูกาล” ขึ้น โดยให้นักเรียนเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมกะเหรี่ยง ทรัพยากรธรรมชาติ และกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ตามวิถีไทย ในแต่ละฤดูกาล เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะที่จำเป็นและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

- 1) พัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ให้นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ การคิด การดำเนินชีวิต สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตได้ดี
- 2) ส่งเสริม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตที่ดีของชุมชนให้เข้มแข็งและคงอยู่ตลอดไป

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

นักเรียนใน ศศช. ระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน ๑๗ คน

- นักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๗ คน
- นักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๔ คน
- นักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๖ คน

เชิงคุณภาพ

เกิดกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมของนักเรียนกับวิถีไทยได้อย่างเหมาะสม นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ การคิด การดำเนินชีวิต และปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกได้ เข้าใจสภาพชุมชน สภาพสังคม และวัฒนธรรมในชุมชน เกิดความเป็นเจ้าของรักถิ่นฐานมุ่งมั่นพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ครู ประชุมชี้แจงนักเรียน ผู้ปกครอง คนในชุมชน ให้เห็นความสำคัญและวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยชุมชนมีส่วนร่วม

๒. ครูศึกษากิจกรรมความเชื่อ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมกะเหรี่ยง วันสำคัญต่าง ๆ ตามวิถีไทย ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางวิชาการเพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งสื่อเอกสารและทางอินเทอร์เน็ต เกี่ยวกับหลักการจัดการศึกษาบนพื้นที่สูง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เป็นฐาน

๓. ครู นักเรียนและชุมชนร่วมกันกำหนดหัวข้อกิจกรรม ออกแบบจัดทำแผนกระบวนการจัดการเรียนรู้ “ห้องเรียนฤดูกาล” ให้สอดคล้องกับความเชื่อ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมกะเหรี่ยง ทรัพยากรธรรมชาติ และวันสำคัญต่างๆตามวิถีไทย ในแต่ละฤดูกาล

ฤดูกาลเรียนรู้	กิจกรรมความเชื่อ วิถีชีวิต และ ประเพณีกะเหรี่ยง	กิจกรรมสำคัญต่างๆตามวิถีไทย	การวัด และ ประเมินผล
ฤดูร้อน (มกราคม-เมษายน)	สนุกสนานแม่น้ำเงา - วิถีชีวิต การทำมาหากินเกี่ยวกับแม่น้ำเงา การลงแขกหาปลา - ความเชื่อพิธีมัดมือเรียกขวัญ	สืบสานประเพณีวันสงกรานต์ - ประเพณีวันสงกรานต์	๑. สังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ ๒. ความรู้ความเข้าใจ ๓. การนำเสนอหน้าชั้นเรียน
ฤดูฝน (พฤษภาคม-สิงหาคม)	ทุ่งข้าวสนามเด็กเล่นบ้านฉัน - วิถีชีวิต การปลูกข้าว เกี่ยวข้าว ตีข้าวแบบกะเหรี่ยง - ความเชื่อพิธีการเลี้ยงผีไร่ ผีนา	รักแม่ - วันแม่แห่งชาติ	
ฤดูหนาว (กันยายน-ธันวาคม)	อบอุ่นในหน้าหนาว - วิถีชีวิต ประเพณีขึ้นปีใหม่ กะเหรี่ยง	สืบสานประเพณีลอยกระทง - ประเพณีวันลอยกระทง	

๔. ครู นักเรียนชุมชน ร่วมกันจัดกิจกรรมและปฏิบัติตามแผนกระบวนการจัดการเรียนรู้ “ห้องเรียนฤดูกาล” ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มี ๔ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ครูนำนักเรียนชวนคิดชวนคุยเกี่ยวกับความเชื่อ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมกะเหรี่ยง วันสำคัญต่าง ๆ ตามวิถีไทย บูรณาการแบบสอดแทรกความรู้วิชาต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม/ทรัพยากรธรรมชาติ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเกี่ยวกับอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียน

ขั้นที่ ๒ นักเรียนศึกษาเรียนรู้จากภูมิปัญญา เกี่ยวกับความเชื่อ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม กะเหรี่ยง ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การทำมาหากินเกี่ยวกับแม่น้ำเงาในกิจกรรมสนุกสนานน้ำเงา การปลูกข้าว เกี่ยวข้าว ตีข้าวแบบกะเหรี่ยง พิธีการเลี้ยงผีไร่ ฝึนางในกิจกรรมทุ่งข้าว...สนามเด็กเล่นบ้านฉัน ประเพณีขึ้นปีใหม่กะเหรี่ยง พิธีมัดมือเรียกขวัญในกิจกรรมอบอุ่นในหน้าหนาว

สนุกสนานแม่น้ำเงา

ทุ่งข้าว
สนามเด็กเล่นบ้านฉัน

อบอุ่นในหน้าหนาว

นักเรียนศึกษาเรียนรู้จากกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ตามวิถีไทย ในกิจกรรมสืบสานประเพณีวันสงกรานต์ กิจกรรมรักแม่ และกิจกรรมสืบสานประเพณีวันลอยกระทง

สืบสานประเพณีวันสงกรานต์

สืบสานประเพณีวันลอยกระทง

รักแม่

ขั้นที่ ๓ นักเรียนร่วมกันนำเสนอหน้าชั้นเรียน และสรุปลงในใบงาน เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ แนวทางการส่งเสริม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตที่ดีของชุมชนให้เข้มแข็งและคงอยู่ตลอดไป หลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นที่ ๔ ครูประเมินความรู้ ความเข้าใจของนักเรียน สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การทำงานเป็นกลุ่ม และการนำเสนอหน้าชั้นเรียน

๕. ครูประเมินผลการจัดกิจกรรม “ห้องเรียนฤดูกาล” เพื่อหาแนวทางแก้ไข ปรับปรุง พัฒนา กิจกรรมครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น

ผลที่เกิดกับนักเรียนและชุมชน

นักเรียนที่เข้าร่วมกระบวนการจัดการเรียนรู้ “ห้องเรียนฤดูกาล” มีความพึงพอใจและเพลิดเพลินกับการเรียนรู้ เกิดทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด ทักษะการดำเนินชีวิต สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีความรัก ห่วงแหนววัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และทรัพยากรธรรมชาติ มีความกระตือรือร้นมุ่งมั่นพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง เช่น การกำหนดขอบเขตป่าชุมชน กิจกรรมปลูกต้นไม้ กิจกรรมการจัดการขยะ และกิจกรรมสืบสานประเพณีวิถีชีวิต

ปัญหาอุปสรรค และวิธีการแก้ไข

ปัญหาและอุปสรรค

นักเรียนบางคนยังประหม่าในการนำเสนอผลจากการเรียนรู้หน้าชั้นเรียน

วิธีการแก้ไข

ใช้กระบวนการกลุ่มเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในกิจกรรมให้มากยิ่งขึ้น

การเผยแพร่

๑. เผยแพร่การจัดกระบวนการเรียนรู้แก่เพื่อนครูในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” กลุ่มที่พะเยา ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออมก๋อย
๒. เผยแพร่ผลการจัดกิจกรรมผ่านระบบสังคมออนไลน์ (Social Media)

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. นำกระบวนการจัดการเรียนรู้ “ห้องเรียนฤดูกาล” ที่ได้พัฒนาขึ้น ปรับใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ๒ และ ๓ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านที่พะเยา
๒. จัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบค่ายโดยให้เครือข่ายมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนใน
ถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔
พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๙. กรุงเทพฯ. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน),๒๕๕๑.
- ศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออมก๋อย.การจัดการศึกษาสำหรับชุมชน
บนพื้นที่สูง.[ระบบออนไลน์].แหล่งที่มา www.omkoi-nfe.com/home/hilltribe-education/
(๙ กรกฎาคม ๒๕๕๗).
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เป็นฐาน (Place – Based Instruction).[ระบบ
ออนไลน์].แหล่งที่มา [http://www.addkute.com/wp-content/uploads/๒๐๑๑/๑๑/](http://www.addkute.com/wp-content/uploads/๒๐๑๑/๑๑/place_base.pdf)
[/place_base.pdf](http://www.addkute.com/wp-content/uploads/๒๐๑๑/๑๑/place_base.pdf)(๙ กรกฎาคม ๒๕๕๗).
- มูลนิธิกระจกเงา.พิพิธภัณฑสถานผ้า Online-กะเหรี่ยง. [ระบบออนไลน์].แหล่งที่มา <http://www.hilltribe.org/thai/aboutus/>(๙ กรกฎาคม ๒๕๕๗).

สื่อพาเพลินเสริมการอ่าน เขียน

ผู้ศึกษา

นางสาวรวีวรรณ ศรีจินดาศิริ

นายสิทธิราช วาริรุ้งโรจน์

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านเกริงปะตีลี้ หมู่ ๙ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

ศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออุ้มผาง
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
จังหวัดตาก

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการศึกษา เรื่อง สื่อพาเพลินเสริมการอ่าน เขียน เป็นการจัดกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านเกริงปะตีลี้ หมู่ ๙ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กเรียนอ่าน เขียนภาษาไทยได้ถูกต้อง เป้าหมายเป็นนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ จำนวน ๑๓ คน แยกเป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๖ คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๔ คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๓ คน โดยการสอนอ่าน เขียนภาษาไทยแบบแจกลูกสะกดคำ เพิ่มเติมให้แก่เด็กเรียนหลังเวลาเลิกเรียนทุกวัน วันละหนึ่งชั่วโมง และใช้สื่อที่ครูสร้างขึ้นเอง ได้แก่ บัตรตัวพยัญชนะไทย-ตารางพยัญชนะไทย บัตรตัวสระ แถบตัวพยัญชนะไทย นาฬิกาอ่านแจกลูก สื่อมาตราตัวสะกด และนาฬิกามาตราตัวสะกด

ผลการจัดกิจกรรมพบว่า นักเรียนมีความตั้งใจและสนใจเรียน มีความกระตือรือร้นที่จะร่วมทำกิจกรรมระหว่างเรียน และกล้าแสดงออกมากขึ้น ผลการประเมินด้านการอ่านและเขียนภาษาไทยอยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ ๓๐.๗๗ ระดับดี ร้อยละ ๑๕.๓๘ ปานกลาง ร้อยละ ๒๓.๐๘ ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ ร้อยละ ๓๐.๗๗

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงมีพระราชดำริส ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในถิ่นทุรกันดาร ด้านการศึกษาว่า “...การศึกษาไม่ใช่สอนอย่างไรก็ได้ โดยไม่มีหลักเกณฑ์ เพราะการศึกษาเป็น กระบวนการที่ทำให้คนมีความรู้ มีคุณสมบัติต่าง ๆ ช่วยให้คนนั้นอยู่รอดในโลกได้ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมส่วนรวม เด็กที่ด้อยโอกาสแม้จะมีสาเหตุพื้นฐานของความด้อยโอกาสแตกต่างกัน แต่ก็ ถือว่าทุกคนมีสิทธิขั้นพื้นฐานเท่าเทียมกัน หากได้รับโอกาสทางการศึกษาจะช่วยได้มาก...” และเมื่อครั้งที่ เสด็จฯ เป็นประธานเปิดงานการประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร เฉลิมพระเกียรติฯ ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ ที่ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติเฉลิม พระเกียรติ ๗ รอบพระชนมพรรษา จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๘ มีพระราชดำรัสให้ กระทรวงศึกษาธิการขยายการสอนอ่าน แบบแจกลูกสะกดคำ ซึ่งเป็นวิธีการสอนในอดีตที่สอนให้นักเรียนอ่าน ตามตัวอักษรตัวแรก เป็นตัวอะไร ผสมสระอะไร อ่านออกเสียงว่าอย่างไร เมื่อบวกกับตัวสะกดประสมเป็นคำ อ่านซึ่งจะทำให้เด็กเรียนสามารถอ่านคำใหม่ ๆ ได้เมื่อเจอกับตัวอักษรตัวอื่นเมื่อผ่านการฝึกฝนสะกดคำจนจำคำ อ่านได้แล้ว ต่อไปก็ต้องใช้วิธีการสะกดคำนั้น นักเรียนก็สามารถอ่านเป็นคำได้

ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านเกริงปะตีลลี่ ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาโดยเฉพาะภาษาไทยซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะนำไปใช้ในการเรียนวิชาอื่น ๆ ได้อย่างดีอีกทั้งครูมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง (โปว์) ตั้งแต่ระดับเตรียม ความพร้อมถึงระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๗๘ คน ในกลุ่มนี้มีนักเรียนเตรียมความพร้อมจำนวน ๓๑ คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๓ จำนวน ๓๔ คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ จำนวน ๑๓ คน

จากการสังเกตระหว่างการเรียนการสอนของครูพบว่า นักเรียนสามารถพูดสื่อสารภาษาไทยได้ แต่ นักเรียนบางคนอ่านออกเสียงตามเนื้อหาในหนังสือเรียนวิชาต่าง ๆ ไม่ได้ นอกจากนี้ในการเรียนวิชาภาษาไทย เมื่อครูให้นักเรียนเขียนตามคำบอกก่อนเรียน พบว่านักเรียนบางคนเขียนไม่ได้ และบางคนเขียนไม่ถูกต้อง ครูจึงมุ่งมั่นตั้งใจพัฒนานักเรียนให้อ่านออกเขียนได้โดยใช้วิธีการสอนแบบแจกลูกสะกดคำ พร้อมทั้งสร้าง สื่อประกอบการสอนเพื่อความเข้าใจ และฝึกฝนการอ่านการเขียนให้นักเรียนในช่วงเวลาหลังเลิกเรียนทุกวัน วันละหนึ่งชั่วโมง

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักเรียนอ่าน เขียนภาษาไทยแบบแจกลูกสะกดคำได้ถูกต้อง

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

นักเรียน ป. ๔-๖ จำนวน ๑๓ คน (ป. ๔ = ๖ คน ป. ๕ = ๔ คน ป. ๖ = ๓ คน)

เชิงคุณภาพ

นักเรียน ป.๔-๖ ทุกคน สามารถอ่านออก และเขียนคำศัพท์ที่ใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวันได้ถูกต้อง

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. วิเคราะห์นักเรียนจากการอ่านเนื้อหาในแบบเรียน การเขียนตามคำบอก และการเขียนเล่าเรื่อง จากภาพของนักเรียน

๒. ครูศึกษาค้นคว้าเนื้อหาที่จะนำไปจัดกระบวนการเรียนรู้และสร้างสื่อประกอบการเรียนการสอน เกี่ยวกับพยัญชนะไทย สระในภาษาไทย การอ่านแจกลูกสะกดคำ และมาตราตัวสะกด

บัตรตัวสระ

แถบตัวพยัญชนะไทย

สื่อมาตราตัวสะกด

บัตรตัวพยัญชนะไทย
-ตารางพยัญชนะไทย

วงล้อมาตราตัวสะกด

นาฬิกาอ่านแจกลูก

๓. จัดกระบวนการเรียนการสอนเนื้อหาสระและพยัญชนะไทย ตามขั้นตอนดังนี้

๓.๑ ครูใช้เกม เพื่อทบทวนความจำเกี่ยวกับพยัญชนะไทย โดยใช้ตารางพยัญชนะไทยและบัตรตัวพยัญชนะไทยประกอบการเล่นเกม ดังนี้

๑) แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น ๒ กลุ่ม โดยคณะนักเรียนเก่ง-อ่อน

๒) แจกบัตรตัวพยัญชนะไทยและตารางพยัญชนะไทยให้นักเรียน กลุ่มละ ๑ ชุด พร้อมทั้งอธิบายวิธีการเล่นเกม

๓) ครูเริ่มเล่นเกม โดยเลือกอ่านออกเสียงพยัญชนะไทยทีละตัว แล้วนักเรียนค้นหาบัตรตัวพยัญชนะไปติดบนตารางพยัญชนะไทยให้ตรงกับตัวพยัญชนะที่ครูอ่านออกเสียง กลุ่มใดทำเสร็จก่อน ครูจะชมเชย โดยการปรบมือให้ ทำเช่นนี้ประมาณ ๑๐-๒๐ ครั้ง โดยไม่ซ้ำตัวพยัญชนะ

๓.๒ ครูทบทวนเนื้อหาเรื่องสระในภาษาไทยโดยเขียนสระบนกระดานครั้งละ ๗-๘ ตัว แล้วให้นักเรียนอ่านออกเสียงพร้อมกันจนครบทุกตัว จากนั้นครูเลือกตัวแทนนักเรียนออกมานำอ่านออกเสียงสระทุกตัวบนกระดาน ถ้าอ่านไม่ได้หรืออ่านไม่ถูกต้อง ครูจะอ่านออกเสียงและนักเรียนทุกคนอ่านออกเสียงตามครูอีก ๒-๓ รอบ

๓.๓ ครูเขียนตารางประสมคำบนกระดาน โดยมีสระครึ่งละ ๘ ตัวและพยัญชนะประมาณ ๕-๘ ตัว พยัญชนะที่ใช้ในแต่ละครั้งครูจะเลือกใช้อักษรสูง กลาง ต่ำ อย่างไม่อย่างหนึ่งเท่านั้น

๓.๔ ครูชี้ตัวพยัญชนะ ตามด้วยสระ และคำ ให้นักเรียนออกเสียงตามลำดับ

๓.๕ ครูนำคำจากหนังสือเรียนอ่านเขียนเรียนไทย เขียนบนกระดาน จากนั้นให้นักเรียนอ่านแจกลูกและอ่านเป็นคำ

๓.๖ ครูสอนเช่นนี้ตั้งแต่ข้อ ๓.๓ - ๓.๕ จนครบสระทุกตัวแล้ว ครูให้นักเรียนทุกคนจับฉลากสระคนละ ๑ ตัวและพยัญชนะคนละ ๖ ตัว แล้วนักเรียนนำสระกับพยัญชนะไปประสมให้เป็นคำ จากนั้นเขียนลงในกระดาษ A ๔ และตกแต่งให้สวยงาม นักเรียนออกมาแนะนำเสนอหน้าชั้นเรียนทีละคนจนครบทุกคน

๔. จัดกระบวนการเรียนการสอนเนื้อหามาตราตัวสะกด ตามขั้นตอนดังนี้

๔.๑ ครูตั้งคำถามเกี่ยวกับมาตราตัวสะกดว่ามีกี่มาตราแต่ละมาตรา มีพยัญชนะใดบ้างเป็นตัวสะกดแล้วให้นักเรียนตอบคำถาม โดยดูจากสื่อมาตราตัวสะกด และหนังสือเรียนหลักภาษาและการใช้ภาษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

๔.๒ ครูใช้สื่อวงล้อมาตราตัวสะกดประกอบการสอน โดยให้นักเรียนหนึ่งคนเสนอตัวออกมาหมุนวงล้อที่อยู่วงในให้สัมพันธ์กับคำในวงนอก

๔.๓ ครูให้นักเรียนทุกคนอ่านคำตามมาตราตัวสะกดในวงล้อที่ละมาตราจนครบทั้ง ๘ มาตรา ถ้านักเรียนอ่านคำในมาตราตัวสะกดใดไม่ได้หรืออ่านผิด ครูจะอ่านให้ฟังและนักเรียนอ่านออกเสียงตาม ๑-๒ รอบ และนักเรียนอ่านออกเสียงเองซ้ำอีก ๑-๒ รอบ

๔.๔ ครูละนักเรียนเก่ง-อ่อนออกเป็น ๔ กลุ่ม แล้วให้ตัวแทนกลุ่มมาจับฉลากมาตราตัวสะกดกลุ่มละ ๒ มาตรา เพื่อทำชิ้นงานกลุ่ม โดยให้นักเรียนในกลุ่มช่วยกันเขียนคำอ่านแจกลูกสะกดคำตามมาตราตัวสะกดที่จับฉลากได้ พร้อมตกแต่งชิ้นงานให้สวยงาม และออกมาแนะนำเสนอหน้าชั้นเรียนทั้งกลุ่ม

๕. ครูสรุปเนื้อหาร่วมกับนักเรียน โดยครูตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ และยกตัวอย่างคำให้นักเรียนอ่านสะกดคำ

๖. การประเมินผลการเรียน

๖.๑ สังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียน

๖.๒ ชิ้นงาน

๖.๓ ทดสอบ (การอ่านสะกดคำ การอ่านร้อยแก้ว การเขียนตามคำบอก การเขียนแต่งประโยค)

โดยใช้เกณฑ์การประเมิน ดังนี้

คะแนน ๔๑ ขึ้นไป	หมายถึง ดีมาก
คะแนน ๓๖-๔๐	หมายถึง ดี
คะแนน ๓๑-๓๕	หมายถึง ปานกลาง
คะแนน ๒๕-๓๐	หมายถึง ผ่าน
คะแนน ๐-๒๔	หมายถึง ไม่ผ่าน

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔- ๖ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านเกริงปะตีคลี มีความตั้งใจและสนใจเรียน มีความกระตือรือร้นที่จะร่วมทำกิจกรรมระหว่างเรียน และกล้าแสดงออกมากขึ้น

ผลการประเมินด้านการอ่านและเขียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔- ๖ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านเกริงปะตีคลี ทั้งหมดจำนวน ๑๓ คน ดังนี้

ระดับดีมาก	๔ คน	คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗๗
ระดับดี	๒ คน	คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๓๘
ระดับปานกลาง	๓ คน	คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๐๘
ระดับผ่าน	๔ คน	คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗๗

ที่	ชื่อ-สกุล	ระดับ ชั้น	การอ่าน		การเขียน		รวม ๕๐ คะแนน	ระดับ
			สะกดคำ ๑๐ คะแนน	ร้อยแก้ว ๒๐ คะแนน	ตามคำบอก ๑๐ คะแนน	แต่งประโยค ๑๐ คะแนน		
๑	ด.ช.พิพัฒน์	๔	๖	๑๐	๕	๖	๒๗	ผ่าน
๒	ด.ช.ตี๋ตี๋	๔	๖	๑๑	๕	๕	๒๗	ผ่าน
๓	ด.ญ.มีอ่อนเก	๔	๖	๑๓	๖	๖	๓๑	ปานกลาง
๔	ด.ช.กรรชัย	๔	๑๐	๑๙	๙	๙	๔๗	ดีมาก
๕	ด.ช.ซีโก้	๔	๗	๑๑	๖	๗	๓๑	ปานกลาง
๖	ด.ญ.มีอฉายจ่อ	๔	๗	๑๔	๗	๘	๓๖	ดี
๗	ด.ญ.สุวิภา	๕	๑๐	๑๘	๘	๙	๔๕	ดีมาก
๘	ด.ญ.มีอจิตู	๕	๗	๑๓	๖	๘	๓๔	ปานกลาง
๙	ด.ญ.ธนพร สุดเฉลิมมาลัย	๕	๗	๑๑	๕	๖	๒๙	ผ่าน
๑๐	ด.ช.อ๋อสู่อู	๕	๖	๑๐	๕	๖	๒๗	ผ่าน
๑๑	ด.ญ.จุฑามาศ	๖	๑๐	๑๘	๘	๙	๔๕	ดีมาก
๑๒	ด.ญ.มาระเต็ง	๖	๑๐	๑๗	๙	๙	๔๕	ดีมาก
๑๓	ด.ช.ศรัณยู	๖	๘	๑๕	๖	๘	๓๗	ดี

ปัญหาอุปสรรควิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

- นักเรียนบางคนจดจำรูปสระบางตัวไม่ได้ เช่น เอียะ เอือะ อัวะ เอาะ ออ โอะ ฯลฯ
- นักเรียนเขียนคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตราผิด เช่น
อาหาร เขียนเป็น อาหาน
ชีวิต เขียนเป็น ชีวิด
น้ำตาล เขียนเป็น น้ำตาน
โทรทัศน์ เขียนเป็น โทรทัก โทรทัด โทระทัด

วิธีการแก้ไข

- ให้นักเรียนฝึกอ่าน-เขียนสระบ่อย ๆ กับเพื่อนที่อ่าน-เขียนสระคล่องแล้ว จากนั้นมาทดสอบกับครูโดยตรงจนกระทั่งอ่าน-เขียน สระได้คล่อง
- ครูแก้ไขคำที่เขียนผิด และให้นักเรียนคัดคำที่ถูกต้องลงในสมุดคำละ ๑๐ รอบ หลังจากนั้นครูนำคำศัพท์ที่นักเรียนเขียนผิดมาทดสอบซ้ำ โดยให้นักเรียนเขียนตามคำบอก

การเผยแพร่

นำเสนอผลงานในการอบรมครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” พื้นที่โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.) ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปีงบประมาณ ๒๕๕๘ จัดโดยสถาบัน กศน. ภาคเหนือ รุ่นที่ ๔ วันที่ ๓-๕ สิงหาคม ๒๕๕๘ ณ โรงแรมวัฒนา วิลเลจ รีสอร์ท อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

จัดกิจกรรมให้รุ่นพี่สอนรุ่นน้อง

เอกสารอ้างอิง

การอ่านแจกลูก สะกดคำ.[ระบบออนไลน์].แหล่งที่มา <https://th-th.facebook.com/notes>.

(๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๘).

การอ่านแจกลูกและสะกดคำ.[ระบบออนไลน์].แหล่งที่มา

<https://sites.google.com/site/karxanecek/neuxha/bth-thi-๑-ka-rxanece-kluk>.

(๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๘).

ทรงห่วงเด็กไทยอ่านสะกดไม่เป็นเนาะศร.เร่งฟื้นฟูสมคำแบบเก่า[ระบบออนไลน์].

<http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=๔๐๑๓๙&Key=hotnews>

(๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๘).

โครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเนื่องในโอกาสพระชนมายุ ๖๐ พรรษา

ผู้ศึกษา

ด.ต.เลิศ ม่วงสำเภา

สถานศึกษา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเฉลิมพระเกียรติฯ บ้านโรงเลื่อย
ตำบลละหานทราย อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์
กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๒๑

บทคัดย่อ

พัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนและสมบูรณ์ ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญาความรู้ คุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความซื่อสัตย์สุจริต มีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่พึงประสงค์ต่อตนเอง ผู้อื่น ชุมชน สังคม และประเทศชาติ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงการรู้จักพึงตนเอง ความพอประมาณ พอมีพอกิน พอมีพอใช้ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบวางแผนตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ควรจะเป็น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

การวางรากฐานการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝัง ให้เกิดขึ้นกับทุกคนในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเยาวชนที่จะเป็นอนาคตของชาติ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดกลยุทธ์การปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งนโยบายในการปฏิรูปการศึกษารอบที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๖๑) ซึ่งมุ่งเน้นการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้น้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาปรับใช้ร่วมกับ

โครงการพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่โรงเรียนดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน จำนวน ๘ โครงการ เริ่มดำเนินการให้เป็นรูปธรรมตั้งแต่วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๕ จนถึงปัจจุบัน

ผลการจัดกิจกรรม พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้รับความร่วมมือจากนักเรียน ชุมชน และครูเป็นอย่างดี เริ่มตั้งแต่การศึกษาพื้นที่ สิ่งแวดล้อมในชุมชน ร่วมมือกันจัดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น นักเรียนมีความพึงพอใจ เพลิดเพลินกับการเรียนรู้ เกิดทักษะการเรียนรู้ การคิด การดำเนินชีวิต สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีความรัก ห่วงแหนววัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และทรัพยากรธรรมชาติ มีความกระตือรือร้นมุ่งมั่นที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเฉลิมพระเกียรติฯ บ้านโรงเลื่อย และชุมชนรอบที่ตั้งโรงเรียนเป็นพื้นที่ชายขอบเมือง ชุมชนมีอาชีพทำเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป เป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อยเป็นส่วนใหญ่และต้องการมีพอกอยู่ พอกิน พอกู้ อดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เด็กและเยาวชนมีโภชนาการและสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.)

นักเรียนชุมชนและผู้สนใจสามารถนำรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องเกื้อกูลกันไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีนำไปสู่การประกอบอาชีพหลักได้ ฐานการเรียนรู้และองค์ความรู้ให้ศึกษาค้นคว้าและผู้ชี้แนะ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสนองแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๒. เพื่อเป็นโครงการเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระชนมายุ ครบ ๖๐ พรรษา ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘
๓. เพื่อสนับสนุนโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
๔. เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียน ชุมชน และบุคคลทั่วไป
๕. เพื่อให้นักเรียนและบุคคลทั่วไปนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้รับจากโรงเรียนไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๖. เพื่อเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายในครัวเรือน
๗. เพื่อให้นักเรียนผู้ปกครอง ผู้สนใจใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และขยายผลสู่ชุมชน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

๑. นักเรียน ร้อยละ ๘๐ มีความรู้ ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง
๒. นักเรียน ร้อยละ ๘๐ สามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง
๓. นักเรียน ครู/บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง ร้อยละ ๗๐ ใช้ศูนย์เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านโรงเลื่อย เป็นแหล่งเรียนรู้
๔. จัดตั้งกลุ่มเครือข่าย แกนนำ ๕๐ ครัวเรือน

เชิงคุณภาพ

- นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง
- นักเรียนเป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “อยู่อย่างพอเพียง” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ขั้นตอนการดำเนินการ

ลำดับ ขั้นตอน

- นำภารกิจ นโยบายของหน่วย ประชุมคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา
- จัดทำโครงการเพื่อขออนุมัติ
- สร้างอาคารเป็นศูนย์ฯ
- ประสานหน่วยงานเพื่อร่วมสนับสนุนโครงการ
- มอบหมายครู-นักเรียน-ชุมชน รับผิดชอบฐานเรียนรู้
- ปฏิบัติกิจกรรมโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการ
- ประชาสัมพันธ์
- จัดตั้งกลุ่มแกนนำ
- จัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อน
- ประเมินผล จุดเด่น จุดควรพัฒนาเพื่อปรับปรุง
- รายงานประจำเดือน

๒. กิจกรรมฐานเรียนรู้

- พืชผักสวนครัว
- การเลี้ยงสุกรขุน (แก๊ส)
- การปลูกถั่วลิสง
- การเลี้ยงกบ
- การเลี้ยงปลากินพืชบ่อดิน
- การเลี้ยงไก่ไข่ ไก่เนื้อ เป็ดเทศ ในพื้นที่
- สุกรหลุม (ปุ๋ย)
- พืชสมุนไพร

- พืชพืชผักพื้นบ้าน
- การทำนา
- ดนตรีไทย-พื้นบ้าน (โปงลาง)
- จักรยานสูบน้ำ
- การใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก
- การปลูกมะนาว
- การปลูกถั่วเขียว
- การเลี้ยงปลาตุ๊ก (บ่อดิน พลาสติก กระชังคอนกรีต)
- การปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้เศรษฐกิจ ไม้ใช้สอย
- การตัดผม
- สูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์
- ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ
- การผลิตน้ำส้มควันไม้ (สารไล่แมลง)
- การปลูกถั่วมะแฮะ
- การปลูกผักเถาเลื้อย
- การทำบัญชีฟาร์ม บัญชีครัวเรือน

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. ขยายสู่ชุมชน แกนนำหลัก ๕๐ ครัวเรือน
๒. นักเรียนร้อยละ ๘๐ นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
๓. ชุมชนกลุ่มเป้าหมาย สามารถลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน
๔. ภาครัฐ-ภาคเอกชน-ประชาชน ศึกษาดูงาน นำไปประยุกต์ใช้กับหน่วยครัวเรือน
๕. กลุ่มแกนนำสามารถเป็นแบบอย่างและขยายผลเพิ่มสมาชิกได้
๖. สร้างจิตสำนึกและแนวทางการดำเนินชีวิตให้นักเรียน
๗. เป็นแหล่งขยายพันธุ์พืช-ผัก-สัตว์น้ำ ให้กับชุมชน
๘. ประชาสัมพันธ์ในวาระการประชุม ผู้ปกครองนักเรียน ภาคเรียนละ ๑ ครั้ง
๙. ประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์ <http://ronglauyschool.blogspot.com>

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

การจัดทำกิจกรรมโครงการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จะต้องรวบรวมกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถเป็นฐานเรียนรู้และจะต้องเพิ่มเติมให้เกิดความหลากหลาย มีความสอดคล้องกัน ฟังพาเอื้อต่อกันแบบครบวงจร ประกอบกับครู นักเรียน มีหน้าที่หลักในการจัดการเรียนการสอน เป็นปัญหาอุปสรรคที่คณะกรรมการสถานศึกษา จะต้องเรียนรู้แนวทางให้กิจกรรมดำเนินการเป็นผลสำเร็จ โดยประสานหน่วยงานและปราชญ์ชาวบ้านเป็นที่ปรึกษาให้ความรู้ เป็นที่ปรึกษาตลอดจนงบประมาณการจัดตั้งกองทุนของแต่ละกิจกรรมให้สามารถพึ่งตนเองได้ และบริหารจัดการให้เป็นระบบฟาร์ม ชาญผลผลิตให้กับระบบสหกรณ์ตลอดจนการทำบัญชี

ข้อเสนอแนะ จัดบุคลากรรับผิดชอบให้เพียงพอกับกิจกรรมและเวลาทำกิจกรรม

การเผยแพร่

๑. เป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ ให้แก่ ครู นักเรียน และประชาชน
๒. สรุปผลการดำเนินงานของโครงการจัดทำเป็นเอกสารทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
๓. ประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์ <http://ronglauyschool.blogspot.com>

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

ดำเนินการให้ต่อเนื่อง และเพิ่มเนื้อหาทางวิชาการให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๙. กรุงเทพฯ. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน),๒๕๕๑.

สำรวจนกในป่าชุมชนบ้านฝายมูล

ผู้ศึกษา

นางสร้อย นุช ศิริแก้ว

สถานศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดนิโครธาราม

ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ ด้านการศึกษา การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การสำรวจชนิดนกในป่าชุมชนบ้านฝายมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดนิโครธาราม มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาชนิด และความชุกชุมของนกในเขตพื้นที่ป่าชุมชนบ้านฝายมูล ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยใช้โครงงานด้านวิทยาศาสตร์ ประเภทสำรวจ คือ การสังเกต การตั้งสมมติฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้กล้องส่องทางไกลชนิดสองตา (Binoculars) และกล้องส่องทางไกลกำลังขยายสูงชนิดตาเดียว (Spotting Scope) พร้อมขาตั้ง พบว่า สามเณรนักเรียนมีความรู้ชนิดของนก สามารถจำแนกชนิดของนก โดยใช้วิธีสังเกต ซึ่งสามเณรนักเรียนได้เผยแพร่โครงงานวิทยาศาสตร์ ประเภทสำรวจสู่สาธารณชน และส่งเข้าประกวดโครงงานวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในงานแข่งขันทักษะวิชาการสามเณรสัมพันธ์ กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ได้รับรางวัล “ดาวเงิน”

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ป่าชุมชนบ้านฝายมูล เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพรรณไม้นานาชนิดและเป็นที่อยู่ของนกมากมายในเขตอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ทำให้มีนกจำนวนมากอาศัยอยู่ในป่าแห่งนี้ และป่าชุมชนบ้านฝายมูลเป็นแหล่งที่สามารถศึกษาความหลากหลายของนกได้เพราะป่าแห่งนี้มีลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะพื้นที่เป็นยอดเขาสูงป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะต่อการเป็นที่อยู่อาศัยของนกและเป็นที่ยาอาหารของนก ส่งผลให้มีความหลากหลายชนิดจำนวนมากขึ้นตามไปด้วย และพืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ก็มีหลากหลายเหมาะแก่การศึกษา

เนื่องจากระบบนิเวศน์ที่หลากหลายของป่าชุมชนบ้านฝายมูล ทำให้พบนกนานาชนิดอพยพเข้ามาวางไข่และหาอาหาร อีกทั้งยังพบนกประจำถิ่นที่มีแหล่งที่อยู่อาศัยในป่าแห่งนี้ ดังนั้นผู้จัดทำจึงมีแนวคิดที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลความหลากหลายชนิดนกและพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ และปัจจัยทางนิเวศวิทยาที่มีอิทธิพลต่อนก เพื่อเป็นแนวทางศึกษาโดยใช้โครงงานด้านวิทยาศาสตร์ประเภทสำรวจ เป็นเครื่องมือในการสำรวจและจำแนกชนิดของนก

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสอนให้สามเณรนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจโครงการด้านวิทยาศาสตร์ ประเภทสำรวจ
๒. เพื่อศึกษาชนิดของนกในเขตพื้นที่ป่าชุมชน บ้านฝายมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

กระบวนการดำเนินงาน

แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ ด้านการศึกษา การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การสำรวจชนิดของนกในป่าชุมชนบ้านฝายมูล ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ได้ดำเนินการดังนี้

๑. ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในเรื่องการจัดทำโครงการด้านวิทยาศาสตร์ ประเภทสำรวจ และศึกษาเรียนรู้ชนิดของนก และการจำแนกนกแต่ละชนิด
๒. ส่งสามเณรนักเรียนที่มีความสนใจการสำรวจนกเข้ารับการอบรมจากโครงการเรียนรู้ “รักษันก” ปีที่ ๑-๓ จากคณาจารย์ภาควิชาชีววิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓. นำสามเณรนักเรียนที่ผ่านการอบรม ลงพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อสำรวจชนิดของนก
๔. สามเณรนักเรียนเก็บรวบรวมข้อมูล จัดบันทึกและจำแนกชนิดของนก และสรุปวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการดำเนินงาน

จากการศึกษาสำรวจชนิดของนกในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านฝายมูล ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ระยะทางการสำรวจ ๑ กิโลเมตร ใช้ระยะเวลา ๒ เดือน (ตุลาคม-พฤศจิกายน ๒๕๕๘) พบนกทั้งหมด ๒๘ ชนิด จำนวน ๑๗๕ ตัว และสามารถระบุนกประจำถิ่นได้ ๒๕ ชนิด และนกอพยพ ๒ ชนิด และนกอพยพผ่าน ๑ ชนิด

แนวปฏิบัติที่ดี
ด้านการส่งเสริมอาชีพ

ผ้าทอคอโซทะ สร้างอาชีพ เสริมรายได้

ผู้ศึกษา

นางสาวจอมขวัญ ต๊ะสุ
นายเอกลักษณ์ นทีฤทธิรงค์

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านคอโซทะ หมู่ที่ ๒ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก
ศูนย์การศึกษาอนุระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออุ้มผาง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดตาก

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ เรื่อง ผ้าทอคอโซทะ สร้างอาชีพ เสริมรายได้ เป็นกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยน้อมนำพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการส่งเสริมอาชีพ “...มีเด็กกลุ่มหนึ่งที่ไม่สามารถเรียนต่อได้ เนื่องจากสติปัญญาไม่ดีหรือที่มีมากที่สุดคือไม่มีสัญชาติไทยเรียนต่อไม่ได้ ก็ขอให้อาจารย์ฝากลงอาชีวศึกษา ฝึกอาชีพต่าง ๆ แก่ศิษย์ แก่ชาวบ้านที่สนใจ มุ่งเน้นให้เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพ สำหรับเด็กนักเรียนให้เป็นพื้นฐานการทำงานต่อไป...”

เพื่อสนองพระราชดำริดังกล่าว ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านคอโซทะ หมู่ที่ ๒ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก จึงดำเนินกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เรื่องผ้าทอคอโซทะ สร้างอาชีพ เสริมรายได้ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อพัฒนาอาชีพการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติของสมาชิกกลุ่ม ๒) เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้จากการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ๓) เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้า วิธีดำเนินงาน คือ ครูและสมาชิกกลุ่มประชุมเพื่อสอบถามปัญหาและความต้องการของสมาชิก จากนั้นร่วมกันวางแผนการดำเนินงานของกลุ่ม พัฒนาลวดลายของผ้าและหาช่องทางการจำหน่ายสินค้า

ผลการดำเนินงาน พบว่าสมาชิกกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านคอโซทะ จำนวน ๑๕ คน มีการพัฒนาฝีมือด้านการทอ การออกแบบลวดลาย การบริหารจัดการกลุ่ม รวมถึงการจัดตลาดรับซื้อสินค้า ซึ่งในปี ๒๕๕๘ สมาชิกมีรายได้เฉลี่ย ๔,๕๐๐ บาทต่อคนต่อปี อีกทั้งยังสามารถอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าของชุมชนไว้ด้วย

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านคอโซทะ มีการจัดตั้งกลุ่มเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๔ โดยสำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยสนับสนุนงบประมาณเป็นกองทุนหมุนเวียนการจัดซื้อตัดเย็บ เมื่อทำชิ้นงานสำเร็จจะส่งผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ให้กับร้านภูฟ้าอย่างต่อเนื่องทุกปี

เมื่อดำเนินการมาระยะหนึ่ง สมาชิกส่วนหนึ่งหันไปทำไร่ข้าวโพดเป็นอาชีพหลัก มีภาระหนี้สิน ในปี ๒๕๕๘ สมาชิกกลุ่มจึงได้ปรึกษาคณะครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านคอโซทะ (ครูที่ปรึกษากลุ่ม) เพื่อขยายตลาดรับซื้อสินค้า ซึ่งจะเป็นการเพิ่มรายได้ของกลุ่ม ในฐานะครูที่ปรึกษากลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านคอโซทะ เล็งเห็นความสำคัญที่ต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ให้มีความหลากหลายและมีตลาดที่ทันสมัย ตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ แต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ในการใช้ตัดเย็บย้อมสีธรรมชาติในการทอ จึงได้จัดกิจกรรมเรื่องผ้าทอคอโซทะ สร้างอาชีพ เสริมรายได้

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อพัฒนาอาชีพการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติของสมาชิกกลุ่ม
๒. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้จากการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น
๓. เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้า

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

สมาชิกกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านคอโซทะ หมู่ที่ ๒ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก จำนวน ๑๕ คน

เชิงคุณภาพ

ผ้าทอมือสีธรรมชาติได้รับการพัฒนาคุณภาพ มีขนาดมาตรฐาน ตรงตามความต้องการของตลาด และสมาชิกกลุ่มมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้น

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. สมาชิกกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ได้ประชุมสอบถามถึงปัญหาและความต้องการของสมาชิกกลุ่ม เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยมีครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านคอโซทะ และครูนิเทศก์ร่วมด้วย

๒. ครูที่ปรึกษากลุ่มและครูนิเทศก์ ประสานเครือข่ายที่มีความต้องการจะซื้อสินค้าผ้าทอมือสีธรรมชาติ โดยสมาชิกกลุ่มมีการประชุมร่วมกับบริษัท โอสดสภา จำกัดและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลอุ้มผาง เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๘ ได้รับการส่งเสริมงบประมาณเข้ากองทุนกลุ่มเพื่อจัดซื้อด้ายและรับซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

๓. ครูที่ปรึกษากลุ่มได้ดำเนินการสั่งซื้อด้ายดิบ จากนั้นสมาชิกได้รวมกลุ่มดำเนินการย้อมด้ายจากเปลือกไม้หรือใบไม้ที่ให้สี ในระหว่างการย้อมด้ายก็ร่วมวางแผนการทอผ้าว่าแต่ละคนจะทออะไร ขนาดเท่าไร สีอะไร จำนวนเท่าไร กำหนดส่งเมื่อไหร่ จากนั้นสมาชิกกลุ่มก็รับด้ายเพื่อนำไปทอที่บ้าน

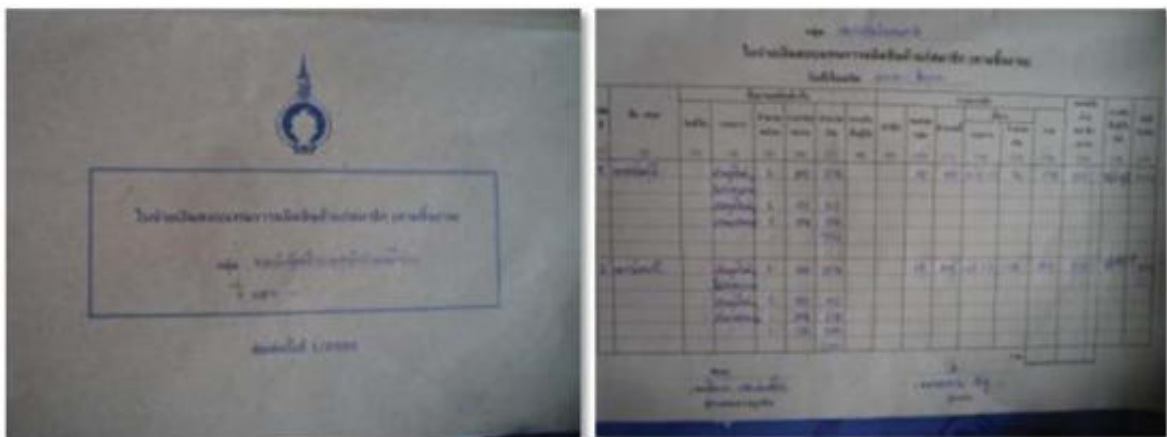
๔. เมื่อถึงกำหนดส่งสินค้า จะมีคณะกรรมการตรวจรับสินค้า โดยการวัดขนาดให้ได้มาตรฐาน ตรวจสอบความสะอาดและความเรียบร้อยของผ้าทอทุกชิ้น จากนั้นดำเนินการเย็บป้ายฉลาก ติดชื่อผู้ทอ และบันทึกข้อมูลรายการสินค้าลงในสมุดส่งสินค้าของสมาชิก เขียนใบส่งสินค้า และบรรจุหีบห่อ

๕. กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติได้จำหน่ายสินค้าให้กับเครือข่ายหรือหน่วยงานที่เข้ามาในหมู่บ้าน และส่งจำหน่ายให้กับร้านภูฟ้า ตามแผนการสั่งซื้อบริษัท โอเอสเอส จำกัด และร้านครุชัน ซึ่งครูที่ปรึกษากลุ่มดำเนินการส่งสินค้าให้สมาชิกกลุ่ม โดยนำส่ง ณ ที่ทำการไปรษณีย์อำเภออุ้มผาง

๖. จัดทำบัญชีรับ-จ่ายของกลุ่ม เมื่อลูกค้าโอนเงินค่าสินค้าให้กับกลุ่มเรียบร้อยแล้ว ครูที่ปรึกษากลุ่มนำสมุดบัญชีไปตรวจสอบที่ธนาคาร พร้อมทั้งถอนเงินในบัญชีกองทุนกลุ่มเพื่อจ่ายให้กับสมาชิก โดยมีการหักค่าตาย เข้ากองทุนกลุ่ม ๒ % รายได้ค่าบริการกลุ่ม ๕ % จากรายได้ของสมาชิกแต่ละคน บันทึกรายการลงในใบจ่ายเงินค่าตอบแทนการผลิตสินค้า (กลุ่มมีการดำเนินการส่งสินค้าให้กับร้านภูฟ้า ๓ เดือน/ครั้ง สำหรับตลาดอื่นผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาดเป็นระยะ ๑ เดือน หรือ ๒ เดือน)

ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน

จากการดำเนินงานการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ปี ๒๕๕๘ พบว่า

๑. สมาชิกกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านคอโซทะ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ตามมาตรฐาน มีลวดลายสวยงาม และตรงตามความต้องการของตลาด

๒. สมาชิกกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านคอโซทะ มีรายได้เสริมในครอบครัวและมีการจำหน่ายสินค้าของกลุ่มให้ร้านภูฟ้า และจำหน่ายยังตลาดอื่น ดังนี้

ที่	แหล่งตลาด	จำนวนเงิน (บาท)	หมายเหตุ
๑.	ร้านภูฟ้า	๔๙,๗๗๖	
๒.	บริษัท ไอเอสเอส จำกัด	๓๘,๒๘๐	
๓.	ร้านครูซัน	๒๒,๒๖๐	
๔.	ปศุสัตว์จังหวัดตาก	๑๐,๐๑๕	
รวมทั้งสิ้น		๑๒๐,๓๓๑	

๓. สมาชิกกลุ่มที่มีความชำนาญในการทอผ้า เป็นวิทยากรภูมิปัญญาถ่ายทอดการเรียนรู้ขั้นตอนการย้อมผ้าและการทอผ้าสีธรรมชาติ ให้กับนักเรียนและเยาวชนหญิง บ้านคอโซทะ จำนวน ๑๒ คน ซึ่งปัจจุบันนักเรียนและเยาวชนสามารถย้อมผ้าและทอผ้าสีธรรมชาติได้

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

การดำเนินการย้อมด้ายในช่วงฤดูฝน จะพบปัญหาเกี่ยวกับความชื้นของด้าย

วิธีการแก้ไข

ครูที่ปรึกษากลุ่มและสมาชิกกลุ่ม ได้วางแผนและร่วมกันดำเนินการย้อมด้ายไว้ก่อนถึงช่วงฤดูฝน

การเผยแพร่

1. จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์
2. จัดมูววางผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายให้กับเครือข่าย หรือหน่วยงานที่เข้ามาเยี่ยมชม

3. สมาชิกกลุ่มได้นำผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ไปจัดแสดงนิทรรศการ งานรับเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ ศศช.บ้านมอตะหลั่ว เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๗

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

1. พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีลวดลายที่ทันสมัย
2. เพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากชิ้นงานที่ไม่ได้มาตรฐาน

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙. กรุงเทพฯ. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

_____. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ออนไลน์). เข้าถึงได้ จาก: <http://www.hilltribe.org/thai/karen/karen-weaving๑.php> (วันที่ค้นข้อมูล : ๙ สิงหาคม ๒๕๕๘)

พระราชดำริเกี่ยวกับงานพัฒนาตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.psproject.org/Article.htm> (วันที่ค้นข้อมูล : ๙ สิงหาคม ๒๕๕๘)

กระบือ : ธนาคารมีชีวิต

ผู้ศึกษา

นางสาวประทุมวดี กล่อมศรี
นายปิยพงษ์ ดาษดาวัลย์

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยเฮี้ยะ หมู่ ๔ ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่สะเรียง
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านส่งเสริมอาชีพ เรื่อง กระบือ : ธนาคารมีชีวิต ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยเฮี้ยะ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) ให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ในการเลี้ยงกระบือ ๒) ส่งเสริมให้ชุมชนมีการเลี้ยงกระบือสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และพัฒนาสู่การรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มเป้าหมาย คือ ชุมชนบ้านห้วยเฮี้ยะ จำนวน ๓๗ หลังคาเรือน โดยมีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม คือ ครูประชุมชี้แจงกับชุมชน ผู้ปกครอง และผู้เรียนที่ได้รับทุนการศึกษาเด็กสถานะยากลำบากในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือ โดยในที่ประชุมได้ลงมติให้นำเงินทุนการศึกษาบางส่วนจัดซื้อกระบือให้กับผู้เรียนที่ได้รับทุน ฯลฯ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาอาชีพเสริมให้กับครอบครัว ภายใต้โครงการกระบือ : ธนาคารมีชีวิต และมีการขยายผลการดำเนินกิจกรรมสู่ชุมชน ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของชุมชน

ผลการดำเนินงาน พบว่า กลุ่มเป้าหมายผู้ร่วมโครงการ จำนวน ๓๗ หลังคาเรือน มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลกระบือ การผสมพันธุ์ การขยายพันธุ์ การป้องกันโรค ฯลฯ สามารถพัฒนาอาชีพการมีงานทำอย่างยั่งยืน และสามารถนำประสบการณ์ไปพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ให้กับครอบครัว มีอาสาปศุสัตว์ในชุมชนจำนวน ๕ คน ที่มีความรู้ ความสามารถในการดูแล ผสมพันธุ์ การฉีดวัคซีน ซึ่งในปัจจุบันชุมชนบ้านห้วยเฮี้ยะมีกระบือในโครงการกระบือ : ธนาคารมีชีวิต ทั้งหมด ๒๕ ตัว โดยมีการดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการ และจัดตั้งเป็นกองทุนชื่อ กองทุน “กระบือ : ธนาคารมีชีวิต” แม้ที่ผ่านมากลุ่มยังไม่มีการขายกระบือ แต่มีการวางแผนที่จะขายกระบือในปี ๒๕๕๙ และนำรายได้ส่วนหนึ่งจัดซื้อกระบือมาเลี้ยงอย่างต่อเนื่อง และรายได้ส่วนหนึ่งนำเข้ากองทุน เพื่อใช้ในการดูแลกระบือต่อไป

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องด้วยชุมชนบ้านห้วยเฮี้ยะ เป็นชุมชนบนพื้นที่สูง ตั้งอยู่ที่ห่างไกลความเจริญ ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม เช่น การทำไร่ ทำนา ทำให้ชุมชนขาดรายได้มาจุนเจือครอบครัว และหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิตก็จะว่างงาน ทำให้ชาวบ้านจำนวนหนึ่งลงมาหางานทำในเมืองหรือเดินทางไปทำงานยังจังหวัดอื่นๆ ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา ครู และชุมชนได้ตระหนักถึงปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จึงได้จัดประชุมร่วมกับชุมชน เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการว่างงาน การขาดรายได้ โดยให้ชุมชนเสนอความคิดเห็น และความต้องการในการส่งเสริมอาชีพการมีงานทำอย่างยั่งยืนขึ้นในชุมชน จากการประชุมพบว่า ชุมชนมีความเห็นพ้องและต้องการที่ตรงกัน โดยมีการลงมติในที่ประชุมว่าต้องการสร้างอาชีพ การเลี้ยงกระบือ เพราะกระบือเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว ทนต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน อีกทั้งระหว่างเลี้ยงสามารถนำมาใช้ในกระบวนการผลิตข้าวเกือบทุกขั้นตอน ตั้งแต่การไถนา พรวน การนวดข้าว จนกระทั่ง การขนย้ายผลผลิตทางการเกษตร และเมื่อกระบือโตเต็มวัยสามารถขายกระบือเป็นการสร้างรายได้ อีกทางหนึ่งด้วย ประกอบกับทางศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยเฮี้ยะ ได้รับการจัดสรรทุนจากกองทุนการศึกษาเด็กสภาวะยากลำบากในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ครูได้มีการประชุมชี้แจงกับชุมชน ผู้ปกครอง และผู้เรียนที่ได้รับทุนการศึกษาเด็กสภาวะยากลำบากในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือ ซึ่งในที่ประชุมได้ลงมติเห็นด้วยกับการจัดซื้อกระบือให้กับผู้เรียนที่ได้รับทุน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาอาชีพเสริมให้กับครอบครัว ภายใต้โครงการกระบือ : ธนากรรมชีวิต

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ในการเลี้ยงกระบือ
๒. เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีการเลี้ยงกระบือ สร้างรายได้ให้กับครอบครัว และพัฒนาสู่การรวมกลุ่ม

อาชีพ

กลุ่มเป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ชุมชนบ้านห้วยเฮี้ยะ จำนวน ๓๗ หลังคาเรือน

เชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ในการเลี้ยงกระบือ และชุมชนมีการเลี้ยงกระบือ สร้างรายได้ให้กับครอบครัว และพัฒนาสู่การรวมกลุ่มอาชีพ

กระบวนการดำเนินงาน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

๑. ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยเฮี้ยะ ได้จัดประชุมร่วมกับชุมชน ผู้ปกครอง และผู้เรียนที่ได้รับทุน ฯลฯ เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการของชุมชนในด้านการส่งเสริมอาชีพ แล้วนำสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนมาวางแผนเพื่อนำไปสู่การจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน และวางแผนการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน

๒. ครู ชุมชน ร่วมกัน แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินในระยะเริ่มต้นก่อนการจัดตั้งกองทุน

๓. ครู คณะกรรมการ ชุมชน ร่วมกันกำหนดกฎระเบียบในการจัดกิจกรรม ระเบียบ : ธนาคารมีชีวิต ดำเนินการจัดซื้อกระป๋อง โดยให้ผู้ปกครองผู้เรียนที่ได้รับทุนการศึกษาเด็กสภาวะยากลำบากในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือ เป็นผู้ดำเนินการจัดซื้อ

ครูประชุมร่วมกับชุมชน เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการของชุมชนในด้านการส่งเสริมอาชีพ

ดำเนินการจัดซื้อกระป๋อง โดยให้ผู้ปกครองผู้เรียนที่ได้รับทุนการศึกษาเด็กสภาวะยากลำบากในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือ เป็นผู้ดำเนินการจัดซื้อ

๔. คณะกรรมการตรวจสอบการซื้อกระบือ และส่งมอบกระบือให้กับผู้เรียนที่ได้รับทุนการศึกษาเด็ก สภาวะยากลำบากในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือ

คณะกรรมการตรวจสอบการซื้อกระบือและส่งมอบกระบือให้กับผู้เรียนที่ได้รับทุน ฯลฯ

๕. จัดตั้งกลุ่มกระบือ : ธนาคารมีชีวิต และคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกองทุน

ประชุมชี้แจงชาวบ้านและสมาชิกกลุ่ม กองทุน กระบือ : ธนาคารมีชีวิต

- ประชุมชี้แจงชาวบ้านและสมาชิกกลุ่ม เรื่อง การบริหาร กองทุน กลุ่มกระบือ : ธนาคารมีชีวิต
- คัดเลือกคณะกรรมการบริหารกองทุน
- จัดหาอาสาปศุสัตว์ (จำนวน ๕ คน จากการคัดเลือกของ คณะกรรมการ) เพื่อดูแลกระบือ และเป็นผู้ประสานงาน กองทุน
- การร่างระเบียบข้อบังคับของกองทุน เช่น นำรายได้จากการขายกระบือแต่ละครั้งแบ่งเข้ากองทุน ๓ เปอร์เซ็นต์ และนำเงินรายได้ของกองทุนไปใช้ในการดูแลกระบือ การจัดหาวัคซีนป้องกันโรค ฯลฯ

๖. ครูประสานเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอแม่สะเรียง ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลกระบือ การผสมพันธุ์ การขยายพันธุ์ การป้องกันโรค การฉีดวัคซีน ให้กับอาสาปศุสัตว์

ปศุสัตว์อำเภอแม่สะเรียง ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลกระบือ การฉีดวัคซีน ให้กับอาสาปศุสัตว์

๗. การจัดทำสมุดประจำตัวกระบือ เพื่อให้ทราบถึงสถานะของกระบือตัวนั้น โดยมีข้อมูล อาทิ เลขประจำตัว ชื่อ - สกุล ผู้เป็นเจ้าของ การได้รับวัคซีน

๘. สรุปผลและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมกระบือ : ธนาคารมีชีวิต เพื่อเผยแพร่ และรายงานให้ ผู้เกี่ยวข้องรับทราบ

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

จากการดำเนินการจัดกิจกรรม กระบือ : ธนาคารมีชีวิต บ้านห้วยเฮี้ยะ หมู่ที่๔ ตำบลแม่คง อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เกิดผลดำเนินการกิจกรรมดังนี้

๑. กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๓๗ คน มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลกระบือ การผสมพันธุ์ การขยายพันธุ์ การป้องกันโรค การฉีดวัคซีน และสามารถพัฒนาอาชีพมีงานทำอย่างยั่งยืน สร้างรายได้ให้กับครอบครัว ซึ่งในปัจจุบันชุมชนบ้านห้วยเฮี้ยะ มีกระบือในโครงการกระบือ : ธนาคารมีชีวิต ทั้งหมด ๒๕ ตัว โดยมีการดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการและจัดตั้งเป็นกองทุนชื่อ กองทุน “กระบือ : ธนาคารมีชีวิต” แม้ที่ผ่านมากลุ่มยังไม่มีการขายกระบือ แต่มีการวางแผนที่จะขายกระบือในปี ๒๕๕๙ และนำรายได้ส่วนหนึ่งจัดซื้อกระบือมาเลี้ยงอย่างต่อเนื่อง และรายได้ส่วนหนึ่งนำเข้ากองทุน เพื่อใช้ในการดูแลกระบือต่อไป

๒. อาสาปศุสัตว์ มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลกระบือ การผสมพันธุ์ การขยายพันธุ์ การป้องกันโรคการฉีดวัคซีน และสามารถดูแลกระบือเบื้องต้นแทนปศุสัตว์อำเภอ เช่น การฉีดวัคซีน

กระบือในโครงการกระบือ : ธนาคารมีชีวิต

ปัญหา อุปสรรค และวิธีการแก้ไข

ประธานเจ้าหน้าที่สำนักงานปศุสัตว์อำเภอแม่สะเรียง จัดทำโปรแกรมการฉีดวัคซีน

การเผยแพร่

๑. เผยแพร่ความรู้การดูแลกระบือให้กับชาวบ้านในชุมชน
๒. สรุปผลดำเนินการจัดกิจกรรมกระบือ : ธนาคารมีชีวิตให้กับเครือข่ายและหน่วยงานต้นสังกัด
๓. เผยแพร่การจัดกิจกรรมกระบือ : ธนาคารมีชีวิต ในการประชุมของ กศน.อำเภอแม่สะเรียง และสำนักงาน กศน.จังหวัดแม่ฮ่องสอน
๔. เผยแพร่วีดิทัศน์ การบริหารจัดการทุนการศึกษาเด็กสถานะยากลำบากในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือ เรื่อง กระบือ : ธนาคารมีชีวิต ผ่านทาง YouTube

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. กองทุนจัดหากระบือให้กับชาวบ้านในชุมชนให้ครบทุกครัวเรือน
๒. ครู ผู้เรียน และผู้เข้าร่วมกิจกรรม ศึกษาการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคในกระบือ เพื่อให้ความรู้กับชุมชน และจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่
๓. ศูนย์การเรียนรู้พัฒนาหลักสูตรการเลี้ยงกระบือบนพื้นที่สูง เพื่อเผยแพร่ให้กับชาวบ้านในชุมชนและผู้สนใจ

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. การประชุมวิชาการ “แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” กรุงเทพฯ : บริษัท พี.เอ.เอบีโอลีฟวิ่ง จำกัด, ๒๕๕๔.

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๙. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ๒๕๕๑

อัญชลี ณ เชียงใหม่ สุพรรณชัย ฟารี และ วัชรระ ศิริตันดี. ๒๕๔๙. คู่มือการเลี้ยงกระบืออำเภอ กลุ่มวิจัยและพัฒนากระบือ กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

Banana Sauce ต่อยอดรายได้

ผู้ศึกษา

นางกัญญา ทานา

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง “บ้านป่ากล้วย” หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่แจ่ม
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ เรื่อง Banana Sauce ต่อยอดรายได้ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านป่ากล้วย หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ บ้านป่ากล้วย มีประชากร จำนวน ๑๓๑ คน ๓๔ หลังคาเรือน อาชีพหลัก คือ ทำการเกษตร ทำไร่หมุนเวียน ปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด หอมแดง พักทอง และเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภค ไม่ได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านอาชีพ จากหน่วยงานภายนอก ประกอบกับพื้นที่ในศูนย์การเรียนรู้ฯ และพื้นที่ในหมู่บ้าน รวมทั้งพื้นที่ไร่ของชาวบ้าน มีการปลูกกล้วยกันอย่างแพร่หลาย ฉะนั้นจึงได้จัดกิจกรรมการทำ Banana Sauce ต่อยอดรายได้ ขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) สร้างรายได้เสริมให้กับผู้เรียนบ้านป่ากล้วย ๒) ให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเรื่องการทำซอสกล้วยอย่างถูกวิธี ๓) เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการส่งเสริมอาชีพในชุมชน โดยเริ่มจากผู้เรียนซึ่งเป็นชาวบ้านบ้านป่ากล้วยที่มีความสนใจ จำนวน ๑๐ คน โดยครูและผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันในการทำอาชีพเสริมจากการทำซอสกล้วย

ผลการดำเนินงานพบว่า ครูและผู้เรียน จำนวน ๑๐ คน มีความรู้และมีทักษะการทำซอสกล้วย เป็นการแปรรูปผลผลิตเพื่อการเก็บรักษาแบบใหม่ มีคุณค่าทางสารอาหารจากกล้วยน้ำว้า อีกทั้งยังสามารถนำไปประกอบอาหารได้หลากหลายและสามารถนำมาใช้เป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพเสริม ส่งขายสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนด้วย

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กล้วยเป็นผลผลิตที่มีอยู่มากในธรรมชาติ มีคุณประโยชน์ต่อร่างกายมีคุณค่าทางด้านโภชนาการสูงอุดมไปด้วยน้ำตาลธรรมชาติ เส้นใยและกากอาหาร โดยที่ผ่านมามีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วยมาระดับหนึ่ง เหตุนี้จึงมีความคิดที่จะทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยนำกล้วยมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทซอสจากผักและผลไม้ เกิดความหลากหลาย รองรับพฤติกรรมของผู้บริโภค รวมทั้งเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านปากกล้วย หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีการประกอบอาชีพหลักในชุมชน คือ การทำการเกษตร ปลูกข้าว ข้าวโพด หอมแดง พักทอง คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้จากรายได้หลัก ประกอบกับพื้นที่ในศูนย์การเรียนรู้พื้นที่ในหมู่บ้าน พื้นที่ไร่มีการปลูกกล้วยกันอย่างแพร่หลาย แต่ราคาขายกล้วยต่ำ กล้วยสุกเน่าเสียได้ง่าย ครูกับชุมชนจึงร่วมกันคิดวิธีการใหม่ที่จะสามารถเสริมรายได้จากกล้วย เปลี่ยนรูปแบบการแปรรูปกล้วยแบบเดิม ๆ ซึ่งมีเพียงกล้วยฉาบ กล้วยอบ กล้วยกวน กล้วยทอด เป็นการแปรรูปกล้วยแบบใหม่ คือ การทำซอสกล้วย ซึ่งการทำซอสกล้วย เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ชุมชนสามารถพัฒนาเป็นอาชีพและสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชนได้

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับผู้เรียนบ้านปากกล้วย
๒. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเรื่องการทำซอสกล้วยอย่างถูกวิธี
๓. เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการส่งเสริมอาชีพในชุมชน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

ผู้เรียนบ้านปากกล้วย จำนวน ๑๐ คน

เชิงคุณภาพ

ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะการทำซอสกล้วย มีรายได้เสริมจากการทำซอสกล้วยพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการส่งเสริมอาชีพชุมชน

วิธีการจัดกิจกรรม

แนวปฏิบัติที่ดีด้านการส่งเสริมอาชีพ เรื่อง Banana Sauce ต่อยอดรายได้ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

๑. ขั้นเตรียมการ

๑.๑ ครูและผู้เรียนบ้านปากกล้วยประชุมร่วมกันหาแนวทางการทำอาชีพเสริมได้ข้อสรุป คือการจัดกิจกรรมการทำซอสกล้วยเป็นอาชีพเสริมให้สามารถขายได้โดยการพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์

๑.๒ ครูศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำ การพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์จากสื่อเอกสารต่าง ๆ และอินเทอร์เน็ตซึ่งขั้นตอนในการทำซอสกล้วย ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้

การเตรียมวัตถุดิบ

- การเลือกกล้วยในการทำซอส เลือกใช้กล้วยสุกเหลืองทั้งลูกไม่มีตำหนิเน่าเสีย นำมาล้างให้สะอาดวางทิ้งให้สะเด็ดน้ำ ปอกเปลือกและผ่าครึ่งคว้านเอาไส้ที่มีจุดสีดำทิ้ง นำเนื้อกล้วยไปแช่ใน น้ำส้มสายชู นาน ๓๐ นาที ตักขึ้นมารอให้สะเด็ดน้ำ การแช่น้ำส้มจะช่วยทำให้เนื้อกล้วยไม่ดำ

- การเตรียมพริกชี้ฟ้าแดงดอง โดยนำพริกชี้ฟ้าแดงมาล้างน้ำ เด็ดขั้วออกแล้วนำไปลวกในน้ำเดือดนาน ๓ นาที เพื่อให้เนื้อพริกคงสภาพเดิม ตักขึ้นมาผึ่งให้เย็น ใสลงไปในขวดโหลแก้ว ใส่น้ำส้มสายชูกลั่น ๕% ให้ท่วมพริก ใช้ถุงพลาสติกใส่น้ำมัดถุงให้แน่นกดทับลงไปด้านบนบนให้พริกจมลงไปใต้น้ำส้มสายชู ใช้ระยะเวลาดองนาน ๒๐ วัน (ก่อนที่จะนำพริกชี้ฟ้าไปใช้ต้องเอามาผ่าแกะเมล็ดข้างในออกเสียก่อน)

- การเตรียมกระเทียมดอง โดยปอกเปลือกกระเทียม ล้างน้ำให้สะอาดก่อนนำไปลวกในน้ำเดือดนาน ๓ นาที ทิ้งไว้ให้เย็น แล้วทำการดองตามขั้นตอนเดียวกันกับการดองพริก

การทำซอสกล้วย

- เริ่มจากนำส่วนผสมการทำซอสกล้วยทั้งหมดมาชั่งน้ำหนักตามสูตรดังนี้คือ เนื้อกล้วยสุก ๑๐๐ กรัม พริกชี้ฟ้าแดงดอง ๓๕ กรัม กระเทียมดอง ๖๐ กรัม น้ำตาลทราย ๕๐ กรัม น้ำส้มสายชู ๑๕ กรัม เกลือป่น ๑๐ กรัม น้ำ ๒๐๐ กรัม ส่วนผสมทั้งหมดรวมกันเมื่อนำไปต้มเสร็จแล้วจะได้ ซอสกล้วย ๑ ขวดหนัก ๓๐๐ กรัม

- นำกล้วย พริกชี้ฟ้าแดงดอง กระเทียมดอง ไปแยกกันบดให้ละเอียดโดยใช้เครื่องบดอาหารธรรมดาก็ได้ ก่อนที่จะนำมารวมกันแล้วบดให้ละเอียดอีกครั้ง เติมน้ำตาลทราย เกลือ และน้ำลงไป แล้วนำไปต้มและคอยกวนอย่างสม่ำเสมอใช้อุณหภูมิประมาณ ๘๐-๘๕ องศาเซลเซียส นาน ๑๕ นาที

- ครบ ๑๕ นาที ปิดไฟแล้วจึงเติมน้ำส้มสายชูลงไป คนให้เข้ากันอีกครั้ง บรรจุซอสลงในขวดขณะที่กำลังร้อนปิดฝาขวด ทำให้เย็นทันทีโดยนำไปแช่ในอ่างน้ำเย็น หรือน้ำอุณหภูมิปกติเพื่อฆ่าเชื้อที่ยังหลงเหลือจากการผลิต แช่ขวดซอสนาน ๑ ชั่วโมง เช็ดขวดให้แห้งเก็บรักษาในอุณหภูมิปกติได้นาน ๖ เดือน เก็บรักษาในตู้เย็นได้นาน ๑ ปี แต่เมื่อเปิดใช้แล้วสามารถเก็บได้ในอุณหภูมิปกติได้นาน ๓ เดือน เก็บรักษาในตู้เย็นได้นาน ๕-๖ เดือน

๒. ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๒.๑ ครูนำความรู้ การทำซอสกล้วย ถ่ายทอดให้กับผู้เรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๑๐ คน โดยอธิบายฝึกปฏิบัติไปพร้อมกัน จัดทำแผนพับ บอร์ดความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพิ่มเติมนอกเวลา

๒.๒ การทำซอสกล้วย นั้นในช่วงแรกผู้เรียนรวมกลุ่มกันทำในศูนย์การเรียนรู้ฯ เมื่อมีความชำนาญมากขึ้นจึงแยกกันไปทำที่บ้าน

๓. ขั้นการจำหน่าย

๓.๑ ผู้เรียนนำผลิตภัณฑ์ ซอสกล้วย ที่ผลิตได้ไปฝากขายร้านค้าในตลาดสดของอำเภอแม่แจ่ม เดือนละ ๑ ครั้ง

๓.๒ ครูนำซอสกล้วยที่ผู้เรียนผลิตไปฝากขายในร้านค้าต่าง ๆ เดือนละ ๑ ครั้ง

๓.๓ การบริหารจัดการรายได้ ซอสกล้วย มีราคาขายขวดละ ๑๓ บาท ซึ่งทุกสิ้นเดือนจะมีการประชุมกลุ่มเพื่อชี้แจงรายรับ – รายจ่าย ซึ่งจะแบ่ง รายได้เป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ แบ่งเข้ากลุ่มร้อยละ ๑๐ เพื่อเก็บไว้ทำเป็นเงินทุนสำรองหมุนเวียนในการผลิตครั้งต่อไป และเพื่อการจัดตั้งกลุ่มในอนาคต อีกส่วนแบ่งให้แก่สมาชิกกลุ่มร้อยละ ๙๐ ของรายได้

๔. ขั้นการติดตาม ประเมินผล และรายงาน

๔.๑ ติดตามผลโดยการเยี่ยมบ้านเพื่อสังเกตผู้เรียนอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง

๔.๒ ประเมินผลจากรายได้การจำหน่าย

๔.๓ รายงานผลในการประชุมประจำเดือนของสถานศึกษาทุกเดือน

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

๑. ผู้เรียนบ้านปากกล้วย จำนวน ๑๐ คน รวมกลุ่ม การทำซอสกล้วย และมีรายได้จากการจำหน่ายซอสกล้วยเฉลี่ยประมาณ ๓๘๐ บาทต่อเดือน (แบ่งเข้ากลุ่มเพื่อทำเป็นทุนในครั้งต่อไป ๑๐ เปอร์เซ็นต์ของรายได้ต่อเดือน) ดังตารางที่แสดงต่อไปนี้

ตารางแสดงต้นทุนการทำ ซอสกล้วย					
ที่	รายการส่วนผสม	จำนวน/ ขวด	ราคา/กก.	ราคาต้นทุน/ หน่วย	หมายเหตุ
๑	กล้วยน้ำว้า	๑๐๐ กรัม	-	-	
๒	พริกชี้ฟ้าแดง	๓๕ กรัม	๓๐	๑.๐๕	สามารถนำพริกในชุมชนหรือปลูกทดแทนได้ในอนาคต
๓	กระเทียม	๖๐ กรัม	-	-	
๔	น้ำตาล	๕๐ กรัม	๒๕	๑.๒๕	ถ้ากล้วยสุกมาก สามารถปรับน้ำตาลลงได้หรือไม่ใช้เลย
๕	น้ำส้มสายชู (ในส่วนผสม)	๑๕ กรัม	๑๔	๐.๒๑	
๖	เกลือ	๑๐ กรัม	๑๕	๐.๑๕	
๗	น้ำ	๒๐๐ กรัม	-	-	
๘	น้ำส้มสายชู (ตอง)	๑๐๐ กรัม	๑๔	๑.๔	
๙	ขวดบรรจุภัณฑ์	๑ ขวด	-	๒.๕	
			รวม	๖.๕๖	

- ** ๑ สูตร ได้ ๑ ขวด (๓๐๐กรัม)
- ** ราคาต้นทุนต่อ ๑ ขวด เท่ากับ ๖.๕๖ บาท
- ** ราคาขาย (ส่ง) ต่อ ๑ ขวด เท่ากับ ๑๓ บาท

ตารางแสดงรายได้การจำหน่าย ซอสกล้วย/เดือน			
เดือน	จำนวน (ขวด)	ขาย (บาท)	หมายเหตุ
สิงหาคม	๓๐	๓๙๐	
กันยายน	๓๐	๓๙๐	
รวม	๖๐	๗๘๐	

๒. ผู้เรียน จำนวน ๑๐ คน มีความรู้ในการทำซอสกล้วย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ซอสกล้วยเพื่อจำหน่าย

๓. พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการส่งเสริมอาชีพชุมชน โดยมีการรวมกลุ่มผู้เรียนการทำซอสกล้วยโดยครูศูนย์การเรียนรู้ฯ เป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้ มีจัดทำบอร์ด เอกสาร แผ่นพับ เกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการทำซอสกล้วยไว้เพื่อให้ชาวบ้านหรือผู้ที่สนใจศึกษาเพิ่มเติม

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

๑. เมื่อน้ำกล้วยไปปอกเปลือกแล้วสัมผัสกับอากาศจะเกิดปฏิกิริยาบราวนนิ่งแฉกชั้น (เกิดสีน้ำตาลคล้ำ)
๒. เมื่อเรากวนไส้ตรงกลางที่เป็นจุดดำออกไม่หมด เนื้อซอสกล้วยที่ได้จะไม่สวยจะมีจุดสีดำ ๆ ปน

วิธีการแก้ไข

๑. นำกล้วยที่เราปอกเปลือกแล้วผ่าครึ่งเอาไส้ในดำออก นำไปแช่ในน้ำส้มสายชู เป็นเวลา ๓๐ นาที
๒. ใช้ผ้ากรองเนื้อซอสที่ได้ก่อนที่จะนำไปต้ม

การเผยแพร่

๑. เผยแพร่โดยให้ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมไปถ่ายทอดความรู้และวิธีการแก่คนอื่น ๆ ในชุมชน
๒. ครูได้จัดทำเอกสารแผ่นพับเผยแพร่ เรื่อง Banana Sauce ต่อยอดรายได้ ให้กับผู้สนใจ และเผยแพร่ผลงานให้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ภายในกลุ่ม
๓. เผยแพร่สินค้าผ่านทางสื่อออนไลน์ (Facebook)

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๑. ส่งเสริมให้ผู้เรียนในชั่ววุดุติบอื่น ๆ ในชุมชนทำซอส เช่น มะละกอ มะม่วง เป็นต้น
๒. สถานศึกษาจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อเผยแพร่วิธีการทำซอสกล้วยไปสู่ชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเพื่อนำไปปฏิบัติในแต่ละครัวเรือน
๓. ขยายตลาด เช่น การส่งขายในศูนย์การเรียนรู้ฯ หรือโรงเรียนในอำเภอแม่แจ่ม รวมทั้งร้านค้าต่าง ๆ

๔. ส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่ม ให้มีความเข้มแข็ง เช่น การจัดหาทุนเพิ่มเติม การอบรมให้ความรู้แก่สมาชิก เรื่อง การบริหารจัดการกลุ่ม หรือ การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง
สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ, การประชุมวิชาการการพัฒนาเด็กและ เยาวชนในถิ่นทุรกันดารเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘. กรุงเทพฯ : ฟีนิกซ์ อินเตอร์ชัพพलय, ๒๕๕๗.

ไร่องานแฟส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ

ผู้ศึกษา

นายมนัส อารังวณะเมธาวิ

สถานศึกษา

โรงเรียนอมก๋อยวิทยาคม อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓๔ จังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

แนวทางปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ เรื่อง ไร่องานแฟส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ ของโรงเรียนอมก๋อยวิทยาคม เป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และกระบวนการเกี่ยวกับการผลิตกาแฟตั้งแต่กระบวนการแรกจนถึงกระบวนการสุดท้าย เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพให้กับนักเรียนและยังช่วยลดปัญหาการทำลายป่าภายในท้องถิ่น แนวทางปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมอาชีพ เรื่อง ไร่องานแฟส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อใช้ไร่องานแฟเป็นไร่อสาธิต (แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน) ที่จะทำให้ความรู้แก่นักเรียนในเรื่องของการปลูกกาแฟจนครบวงจร ๒) เพื่อให้ให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ชุมชนในเรื่องการปลูกกาแฟให้ได้ผลผลิตที่ดี ๓) เพื่อเป็นการปูพื้นฐานในด้านอาชีพแก่นักเรียนในอนาคต ๔) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนผู้ปกครองและชุมชนได้เรียนรู้ถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๕) เพื่อใช้ไร่องานแฟเป็นแหล่งปลูกฝังในเรื่องของคุณธรรมในด้านความรับผิดชอบ ความขยันอดทน ความมีวินัยและความเสียสละเพื่อส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน คือ ๑) ประชุมวางแผนกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งกำหนดหน้าที่รับผิดชอบและร่วมกันจัดทำหลักสูตรไร่องานแฟส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ ๒) จัดอบรมให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับการทำไร่องานแฟและจัดการเรียนการสอนในรายวิชาไร่องานแฟในวันพฤหัสบดี คาบที่ ๙ พร้อมทั้งเผยแพร่ความรู้การปลูกกาแฟภายในท้องถิ่นและยังให้มีการฝึกประสบการณ์ออกไร่กาแฟ ๓) จัดทำแบบทดสอบความรู้ และเครื่องมือการประเมินคุณธรรม ๘ ประการ และเก็บข้อมูลในไร่องานแฟโดยครูที่ปรึกษาทุกวันพฤหัสบดีที่หนึ่งของเดือนคาบที่ ๙ โดยทั้งปี คิดร้อยละ ๘๐ ท้ายภาคการศึกษามีการวัดและประเมินผล ๔) มีการปรับปรุงเกณฑ์วัดและประเมินผลด้านความรู้และคุณธรรมให้สอดคล้องกันและมีการปรับปรุงหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ผลของการดำเนินงานพบว่า ผู้เรียนจำนวน ๑,๐๑๔ คน ได้รับความรู้และคุณธรรมต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมอาชีพในรายวิชาไร่องานแฟส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ ดังนี้ ด้านคุณธรรมรายวิชาไร่องานแฟคุณธรรม ภาพรวมทุกระดับชั้นคะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๘๖.๖๕ อยู่ในระดับคุณภาพดีเยี่ยมและด้านความรู้รายวิชาไร่องานแฟคุณธรรม ภาพรวมทุกระดับชั้นคะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๘๒.๐๐ อยู่ในระดับคุณภาพดีเยี่ยม

และยังมีผลสืบเนื่องจากการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาไร่กาแพ คือ นักเรียนได้เป็นวิทยากรในการเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน ทำให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปลูกกาแพ ใช้ไร่กาแพเป็นแหล่งเรียนรู้ และศึกษาวิจัย หาคำตอบความรู้ใหม่ มีการพัฒนาโครงการ จนได้รับรางวัลชนะเลิศ เช่น โครงการเรื่องกาแพของหนูสู่พี่ซีเขียว และนักเรียนนำความรู้เรื่องการปลูกกาแพ ครบวงจร ไปสร้างเป็นอาชีพของตนเองในอนาคตได้ เช่น เปิดร้านกาแพมก้อยเป็นอาชีพ ทำไร่กาแพเป็นอาชีพและนักเรียนมีความตระหนักรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของอำเภอมก้อย

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อำเภอมก้อยเป็นอำเภอทางตอนใต้สุดของจังหวัดเชียงใหม่ ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีต่ำที่สุดของจังหวัด เพราะประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขา อาชีพหลักคือการทำเกษตร ปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวไร่ กะหล่ำปลี มะเขือเทศ พริกหนุ่ม ซึ่งเป็นพืชอายุสั้น จึงทำให้รายได้ไม่ยั่งยืน บางปีราคาตกต่ำก็ขาดทุน และยังส่งผลกระทบต่อการค้าไม้ทำลายป่าเพิ่มขึ้น ประชากรมีการศึกษาต่ำไม่มีความรู้เรื่องการคุมกำเนิดทำให้มีอัตราการเพิ่มของประชากรสูง อันเป็นสาเหตุของการทำลายป่าไม้เพื่อเพิ่มพื้นที่ทำกินมากขึ้นทุกปี

ทางโรงเรียนอมก้อยวิทยาคมจึงตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ทั้งปัญหาการทำลายป่าและปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นทุก ๆ ปี ทำให้โรงเรียนอมก้อยวิทยาคมได้ริเริ่มแนวทางการสร้างรายได้ให้กับประชาชนภายในท้องถิ่นโดยโรงเรียนได้มีการจัดทำรายวิชาไร่กาแพส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคีและมีน้ำใจ เพื่อให้เป็นรายวิชาหนึ่งที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการเพาะปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิตและแปรรูปผลผลิตขั้นสุดท้ายออกมาในรูปแบบร้านกาแพของหนูเชิดชูคุณธรรม เป็นการส่งเสริมการปลูกกาแพอาราภิบาลภายในโรงเรียน ทำให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ ทักษะ กระบวนการในการผลิตกาแพ เป็นการสร้างอาชีพที่ยั่งยืนในอนาคตให้กับนักเรียน และเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อำเภอมก้อยอีกด้วย

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อใช้ไร่กาแพเป็นไร่สาธิต (แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน) ที่จะให้ความรู้แก่นักเรียนเรื่องการปลูกกาแพจนครบวงจร
๒. เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ชุมชนในเรื่องการปลูกกาแพให้ได้ผลผลิตที่ดี
๓. เพื่อเป็นการปูพื้นฐานในด้านอาชีพแก่นักเรียนในอนาคต
๔. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนได้เรียนรู้ถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๕. เพื่อใช้ไร่กาแพเป็นแหล่งปลูกฝังในเรื่องของคุณธรรมในด้าน ความรับผิดชอบ ความขยันอดทน ความมีวินัย และความเสียสละเพื่อส่วนร่วม ฯลฯ

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

นักเรียนโรงเรียนอภิมก้อยวิทยาคม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ จำนวน ๑,๐๑๔ คน

เชิงคุณภาพ

นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรก้าแพ่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ และสามารถนำความรู้ทักษะและกระบวนการนำไปเผยแพร่ให้ความรู้แก่ท้องถิ่นได้ ทำให้เกิดอาชีพที่มั่นคง ลดการทำลายป่าไม้และยังเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. วางแผนปฏิบัติ (Plan)

- นำเรื่องหรือคณะกรรมการสถานศึกษา เรื่องการปลูกกาแพ และการจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอน
- โรงเรียนประสานกับบริษัท วีพีพี โปรเกรสซิฟ จำกัด ใน เรื่องของต้นกล้าพันธุ์กาแพอาราบีกาเพิ่มเติม ทำข้อตกลงร่วมกันในการให้ความรู้และประกันราคาผลผลิตเรื่องการจัดหาวิทยากรผู้รู้โดยบริษัทฯ กำหนดช่วงการให้ความรู้เป็นช่วง ๆ ตั้งแต่ปลูกจนถึงขั้นเก็บผลผลิต
- คณะครูประชุมจัดทำหลักสูตรบูรณาการโรก้าแพ่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ ฯ
- กำหนดครูรับผิดชอบจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายห้องเรียน โดยใช้ครูที่ปรึกษา
- โรงเรียนมอบหมายภาระงานแก่คณะครูทุกคน โดยแบ่งออกเป็น ๔ ฝ่าย ดังนี้ ฝ่ายจัดการเรียนการสอน ฝ่ายจัดสถานที่ปลูก/ปลูกร ฝ่ายดูแลรักษา/เก็บเกี่ยว ฝ่ายจัดจำหน่าย/ฝ่ายการเงิน/ติดต่อประสานงาน

๒. ดำเนินการตามแผน (Do)

- ให้นักเรียนทุกคนลงทะเบียนเรียนรายวิชาโรก้าแพ่งเสริมคุณธรรม
- จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในโรก้าแพ เป็นรายปี ทุกห้องเรียนทุกชั้นปีครูที่ปรึกษาเป็นครูผู้สอน ในวันพฤหัสบดีที่หนึ่งของเดือนคาบที่ ๙
- จัดอบรมให้ความรู้จากวิทยากรทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้ความรู้เรื่องการปลูกกาแพในวันพฤหัสบดีที่สามของเดือนคาบที่ ๙ โดยประสานงานกับบริษัท วีพีพี โปรเกรสซิฟ จำกัด ในการ จัดวิทยากรมาให้ความรู้เป็นระยะ ๆ ตั้งแต่การเพาะเมล็ด การปลูก การดูแลรักษา โรคพืชกาแพจนถึงการเก็บเกี่ยว
- นำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน โรก้าแพของบริษัท วีพีพี โปรเกรสซิฟ จำกัด
- นักเรียนและครูที่ปรึกษาร่วมกันประเมินผลและตรวจสอบต้นกาแพของแต่ละคน เพื่อวัดประเมินคุณธรรม ๘ ประการ ตามเกณฑ์การประเมิน ชยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ เดือนละ ๑ ครั้ง บันทึกไว้ในแบบสมุดบันทึก
- นักเรียนทุกคนนำความรู้ที่ได้กลับไปเผยแพร่ความรู้แก่ผู้ปกครอง และชุมชน
- โรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณโดยจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์การดูแลรักษาต้นกาแพ
- นักเรียนฝึกการทำงานดูแลรักษาต้นกาแพ จนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต
- นักเรียนได้ฝึกประสบการณ์การออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์กาแพในงานต่าง ๆ

๓. ตรวจสอบประเมินผล (Check)

1. วางกรอบการทดสอบและเกณฑ์การประเมินคุณธรรม
2. จัดทำแบบทดสอบความรู้ และเครื่องมือการประเมินคุณธรรม ๘ ประการ
3. จัดทำแบบบันทึกประเมินคุณธรรม ๘ ประการ
4. เก็บข้อมูลในไรรากาแฟโดยครูที่ปรึกษา ทุกวันพฤหัสบดีที่หนึ่งของเดือนคาบที่ ๔ โดยทั้งปี คิด ร้อยละ ๘๐
5. เมื่อสิ้นปีการศึกษามีการประเมินผลความรู้ ร้อยละ ๒๐
6. งานวัดผลตรวจสอบการประเมิน และรายงานผู้บริหาร พิจารณานุมัติ

๔. นำผลประเมินมาปรับปรุง (Act)

1. มีการปรับปรุงเกณฑ์การประเมินคุณธรรม ๘ ประการ และปรับปรุงข้อทดสอบให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ที่นักเรียนได้รับจากครูและวิทยากร
2. มีการปรับปรุงคะแนนการทดสอบวัดความรู้ร้อยละ ๒๐ และการประเมินคุณธรรม ๘ ประการ ร้อยละ ๘๐
3. มีการพัฒนาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรบูรณาการไรรากาแฟส่งเสริมคุณธรรม ในปีการศึกษาต่อไป
4. โรงเรียนเป็นนโยบายและแนวปฏิบัติของโรงเรียนที่นักเรียนทุกคนต้องผ่านการตรวจต้นกาแฟก่อนที่จะจบหลักสูตรช่วงชั้นที่ ๓ และช่วงชั้นที่ ๔ ต้องสามารถดูแลต้นกาแฟในเจริญงอกงามคนละ ๓ ต้น

๕. ผลการที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและชุมชน

ด้านนักเรียน

1. ได้รับการปลูกฝังในด้านคุณธรรม ๘ ประการ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ
2. ได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปลูกกาแฟจนครบวงจร จนสามารถปฏิบัติได้ มีประสบการณ์การออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกาแฟ
3. เป็นวิทยากรของชุมชนในการเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน ทำให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปลูกกาแฟ

๔. ได้มีโอกาสออกไปศึกษาดูงาน เช่น บริษัท วีพีพี โปรเกรสซิฟ จำกัด ทะเล สถานีโทรทัศน์
๕. ใช้ไร่กาแฟเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาวิจัย หอองค์ความรู้ใหม่ มีการพัฒนาโครงการ จนได้รับรางวัลชนะเลิศ เช่น โครงการเรื่องกาแฟของหนูสู่พี่สี่เขียว

๖. เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของอมก๋อย

๗. ผลการประเมินด้านคุณธรรมรายวิชาไร่กาแฟคุณธรรม ภาพรวมทุกระดับชั้นคะแนนเฉลี่ยรวม ร้อยละ ๘๖.๖๕ อยู่ในระดับคุณภาพดีเยี่ยม ระดับชั้น ม.๑ คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๙๖.๗๑ ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม ระดับชั้น ม.๒ คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๘๗.๘๒ ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม ระดับชั้น ม.๓ คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๘๐.๓๗ ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม ระดับชั้น ม.๔ คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๘๗.๓๒ ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม ระดับชั้น ม.๕ คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๘๔.๙๔ ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม ระดับชั้น ม.๖ คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๘๒.๗๕ ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม แสดงว่าจากการเรียนวิชาไร่กาแฟคุณธรรมนักเรียนมีคุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ อยู่ในระดับคุณภาพดีเยี่ยม

ผลการประเมินด้านความรู้รายวิชาไร่กาแฟคุณธรรม ภาพรวมทุกระดับชั้นคะแนนเฉลี่ยรวม ร้อยละ ๘๒.๐๐ อยู่ในระดับคุณภาพดีเยี่ยม ระดับชั้น ม.๑ คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๘๗.๕๖ ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม ระดับชั้น ม.๒ คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๗๘.๓๒ ระดับคุณภาพ ดีมาก ระดับชั้น ม.๓ คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๗๒.๗๖ ระดับคุณภาพ ดีมาก ระดับชั้น ม.๔ คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๘๙.๔๖ ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม ระดับชั้น ม.๕ คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๘๐.๐๐ ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม ระดับชั้น ม.๖ คะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ ๘๓.๙๑ ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม แสดงว่าจากการเรียนวิชาไร่กาแฟคุณธรรมนักเรียนมีความรู้เรื่องการปลูกกาแฟอาราบิก้าในอมก๋อย อยู่ในระดับคุณภาพดีเยี่ยม

๘. นักเรียนใช้ไร่กาแฟเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำโครงการ การศึกษาวิจัย และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ จนได้รับรางวัลชนะเลิศโครงการวิทยาศาสตร์ ระดับภาค และรางวัลเหรียญทองแดงระดับประเทศ

๙. นักเรียนเป็นวิทยากรในการเผยแพร่ความรู้เรื่องการปลูกกาแฟแก่ชุมชน และผู้มาศึกษาดูงานในไร่กาแฟ ทำให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปลูกกาแฟอาราบิก้า สามารถนำไปประกอบอาชีพได้

๑๐. นักเรียนได้มีโอกาสออกไปศึกษาดูงาน เพื่อเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ เช่น นักเรียนศึกษาดูงานไร่กาแฟ ของบริษัท วีพีพี ฯ ศึกษาดูงานไทยทีวีสีช่อง ๓ ศึกษาดูงานร้านกาแฟสดของดีไอโร้ ในเครือของบริษัท วีพีพี ฯ ในกรุงเทพมหานคร และท่องเที่ยวทะเลที่ชะอำ

๑๑. นักเรียนนำความรู้เรื่องการผลิตกาแฟ ครบวงจร ไปสร้างเป็นอาชีพของตนเองในอนาคตได้ เช่น เปิดร้านกาแฟอมก๋อยเป็นอาชีพ ทำไร่กาแฟเป็นอาชีพ

๑๒. นักเรียนมีความตระหนักเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของอมก๋อย

ด้านครู

๑. มีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้แหล่งเรียนในโรงเรียน
๒. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการปลูกกาแฟเพิ่มมากขึ้น
๓. มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์กาแฟ
๔. สามารถเป็นวิทยากร แนะนำเรื่องการปลูกกาแฟ แก่ผู้มาศึกษาดูงาน
๕. ครูมีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรบูรณาการฯ เพิ่มมากขึ้น
๖. ครูร่วมมือกันจัดทำหลักสูตรบูรณาการโรงกาแฟส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน
๗. ครูได้เรียนรู้การปลูกและดูแลต้นกาแฟจากวิทยากรพร้อมกับนักเรียน
๘. ครูมีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้โรงกาแฟภายในโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้
๙. ครูมีประสบการณ์ ในการบริหารจัดการการออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกาแฟ ในงานต่าง ๆ

ด้านโรงเรียน

๑. มีแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนสามารถใช้ในการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
๒. มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง
๓. มีงบประมาณเพิ่มขึ้นในการบริหารจัดการโรงเรียนซึ่งเป็นผลที่เกิดจากโรงกาแฟทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น ก่อสร้างห้องน้ำระบบ ISO เป็นเงินงบประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ บาท
๔. ส่งเสริมให้นักเรียนรักษาสภาพป่า (เนื่องจากกาแฟจะเจริญงอกงามต้องอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่) และสิ่งแวดล้อม
๕. โรงเรียนมีผลงานด้านการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

ด้านชุมชน

๑. ชุมชน/ผู้ปกครองจะได้รับความรู้ถ่ายทอดจากนักเรียนในการพัฒนาอาชีพการปลูกกาแฟ
  ๒. ผู้ปกครอง/ชุมชนจะมีเศรษฐกิจในครัวเรือนดีขึ้น
  ๓. โรงเรียนเป็นส่วนร่วมในการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชน
  ๔. ทำให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพราะปลูกกาแฟต้องอาศัยต้นไม้ใหญ่
- ๖. ปัจจัยความสำเร็จ** ได้รับสนับสนุนการดำเนินการจากทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนี้
๑. บริษัทวีพีพีฯ ที่รับซื้อผลผลิตจากชุมชน และโรงเรียน ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ และพอเพียงกับความต้องการ ส่งผลดีต่อชุมชนและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์กาแฟสำหรับขงดื่ม ให้แก่โรงเรียนออกร้านจำหน่าย ซึ่งเป็นการส่งเสริมผลิต การขายและการตลาดไปพร้อม ๆ กัน
  ๒. ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนได้รับความรู้เรื่องการปลูกกาแฟโดยการถ่ายทอดจากนักเรียน คณะครูและบริษัทวีพีพีฯ ในการพัฒนาอาชีพยั่งยืนโดยการปลูกกาแฟเชิงอนุรักษ์ป่าไม้
  ๓. ชาวเขาที่อยู่ในเขตป่าต้นน้ำมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการปลูกกาแฟพืชอนุรักษ์ป่าไม้ ทำให้ชุมชนต้นน้ำ มีเศรษฐกิจในครัวเรือนดีขึ้น เนื่องจากกาแฟเป็นพืชยืนต้น ให้ผลผลิตเป็นประจำทุกปีสร้างงานประจำให้คนในชุมชน
  ๔. ชุมชนในเขตอำเภอมก๋อยเกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพราะการปลูกกาแฟต้องอาศัยต้นไม้ใหญ่ ชาวเขาเผ่ามูเซอบางส่วนเปลี่ยนอาชีพทำไร่เลื่อนลอย มาเป็นอาชีพปลูกกาแฟชาวเขาเกิดการอนุรักษ์ป่าไม้ มีอาชีพที่ยั่งยืน สามารถอยู่กับป่าได้

๕. หน่วยงานของรัฐทั้งกระทรวงอำนาจและกระทรวงจังหวัดเห็นความสำคัญต่อการจัดกิจกรรม ร่วมสนับสนุนทั้งด้านการให้ความรู้ และต้นกล้ากาแฟ

๗. ความภาคภูมิใจ โรงเรียนนวมก้อยวิทยาคม ได้ดำเนินการกิจกรรมไร่กาแฟส่งเสริมคุณธรรมและหลักสูตรบูรณาการไร่กาแฟส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ ได้รับรางวัลที่เป็นความภาคภูมิใจของโรงเรียน ดังนี้

๑. ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ โครงการ ๑ โรงเรียน ๑ นวัตกรรม ด้านการบริหาร (ไร่กาแฟส่งเสริมความรู้ ควบคู่คุณธรรมนำสู่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง)

๒. ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรบูรณาการไร่กาแฟส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ (โครงการ ๑ โรงเรียน ๑ นวัตกรรม รางวัลเหรียญทอง ด้านหลักสูตร)

๓. ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ รางวัลชนะเลิศโครงการงานวิทยาศาสตร์ เรื่องกาแฟของหนูสู่พี่สี่เขียว

๔. ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ รางวัลโครงการคัดเลือกสถานศึกษาจัดหาประโยชน์จากการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ จาก สพฐ.

๕. ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ รางวัลเหรียญทองโครงการงานวิทยาศาสตร์ เรื่อง การยับยั้งการเจริญของเชื้อราดำบนต้นกาแฟด้วยสารสกัดหยาบจากผักโขมหนาม เนื่องในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รางวัลเหรียญทองแดง เนื่องในสัปดาห์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๖ จากกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โลรางวัลโครงการงานวิทยาศาสตร์ดีเด่น และโครงการงานวิทยาศาสตร์สร้างสรรค์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๖. ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ รางวัลเหรียญทองโครงการงานวิทยาศาสตร์ เรื่อง การยับยั้งการเจริญของเชื้อราสนิมบนต้นกาแฟด้วยสารสกัดหยาบจากต้นก่อ เนื่องในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน

๗. ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ การพัฒนาไร่กาแฟสู่การเรียนรู้และงานวิจัยอย่างหลากหลาย (รางวัลชนะเลิศโครงการงานวิทยาศาสตร์ ระดับภาค และรางวัลเหรียญทองแดงระดับประเทศ)

๘. ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ โครงการรักษาดีบุกทางเสริมสร้างความซื่อสัตย์สุจริต (รางวัลชมเชย จากสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ปปช.)

๙. ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ โครงการไทยแลนด์โกรกรีน (รางวัลดีเด่นระดับประเทศ จาก สพฐ.ร่วมกับบริษัทบางจาก)

๘. การขยายผลและเผยแพร่ผลการพัฒนา โรงเรียนและผู้ศึกษาได้มีการขยายผลและเผยแพร่ผลงาน การบริหารหลักสูตรบูรณาการไร่กาแฟส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ ไปยังโรงเรียน ชุมชนทั้งในและนอกเขตอำเภอนวมก้อย ในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ดังนี้

๑. นำเสนอผลการดำเนินงานให้คณะผู้มาศึกษาดูงาน ณ ไร่กาแฟโดยให้สัมภาษณ์และบันทึกวีดิทัศน์ แก่คณะผู้สื่อข่าว ที่มาทำสารคดี ณ หอประชุม และไร่กาแฟคุณธรรม

๒. นำเสนอผลการดำเนินงาน ในงานผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว

๓. คุณหญิงเกษมา วรวรรณ ณ อยู่ธยา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เยี่ยมชมการจัดการเรียนการสอนวิชาไร่กาแฟคุณธรรม ของโรงเรียนนวมก้อยวิทยาคม

๔. งานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ “มหัศจรรย์เด็กไทย” ระหว่างวันที่ ๑-๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ณ อิมแพค เมืองทองธานี กรุงเทพมหานคร

๕. การจัดแสดงนิทรรศการ การปฏิรูปการศึกษา เสริมสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา “เพื่อละอ่อนเจียงใหม่” ณ สนามกีฬาสมโภชเชียงใหม่ ๗๐๐ ปี

๖. งานศิลปหัตถกรรมระดับชาติ “เก่งสร้างชาติ” (ตลาดน้ำกินน้ำใช้) ณ ศูนย์แสดงสินค้า อิมแพค เมืองทองธานี ระหว่างวันที่ ๒๑-๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๒

๗. งานนิทรรศการโรงเรียนในฝันและประชุมผู้บริหารโรงเรียนในฝัน ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ฯ จังหวัดชลบุรี

๘. งานแสดงนิทรรศการโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง สังกัด สพฐ. ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๐ กันยายน ๒๕๕๒ ณ คุ้มภูคำ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๙. งานแสดงนิทรรศการมหกรรม “หนึ่งโรงเรียน หนึ่งนวัตกรรมของครูสภาภาคเหนือ” ประจำปี ๒๕๕๒ ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับรางวัลระดับเหรียญทอง

๑๐. งานนิทรรศการ “วัฒนธรรม ศาสนา วิทยาศาสตร์ สร้างโอกาสให้เด็กเชียงใหม่” ณ โรงเรียนจอมทอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ ๒๑-๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

๑๑. สถานีโทรทัศน์ช่อง ๙ รายการยกสยาม นำหลักสูตรบูรณาการไร้กำแพงส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ ออกอากาศเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ เวลา ๑๘.๐๐ น.

๑๒. สถานีโทรทัศน์ช่อง ๓ รายการผู้หญิงถึงผู้หญิง มาถ่ายทำกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรบูรณาการไร้กำแพงส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ ออกอากาศเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๐ เวลา ๑๐.๐๐ น.

๑๓. นิตยสาร เทียวไทยครีกครั้น เศรษฐกิจไทยคึกคัก GO BAREFOOT, กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓. หน้า ๕๙

๑๔. อนุสาร อ.ส.ท. ธันวาคม ๒๕๕๒. หน้า ๑๐๖ – ๑๐๗

๑๕. สถานีโทรทัศน์ช่อง โมเดิร์นไนน์ รายการ ๑๐๐ เรื่องเมืองไทย : ขึ้นดอยไปชิมกาแฟสดฝีมือการปลูกนักเรียนนอมก๋อยมาถ่ายทำกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักสูตรบูรณาการไร้กำแพงส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการลิงค์ https://www.youtube.com/watch?v=_CsV๘FydLsE (Jul ๑๐, ๒๐๑๕)

๑๖. สถานีโทรทัศน์ช่อง NewsConnect Channel มาถ่ายทำกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักสูตรบูรณาการไร้กำแพงส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการ (Jun ๘, ๒๐๑๕) ลิงค์ <https://www.youtube.com/watch?v=๒Vs๔Ul-๔๘M๔>

๙. ปัญหาและอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

๑. การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการฯ ให้ดีและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้จริง ยังขาดวิทยากรที่มีความรู้ โรงเรียนจึงได้ให้ครูผู้รับผิดชอบได้ศึกษาหาความรู้และพัฒนาในรูปแบบของโรงเรียนเอง อาจไม่ผิด และไม่ถูกต้อง จึงต้องขอรับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาหลักสูตร

๒. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นี้ไร้กำแพง ยังไม่เป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแผนอย่างสมบูรณ์ อาจมีปัญหาเรื่องครูผู้สอนไม่มีประสบการณ์ ในไร้กำแพงจึงเป็นการประเมินผลต้นกำแพงตามเกณฑ์ประเมินคุณธรรม ๘ ประการ

๓. นักเรียนบางส่วนยังไม่เข้าใจจุดประสงค์การจัดทำหลักสูตรนี้ขึ้น มีแนวคิดที่ไม่จำเป็นต้องเรียน โรงเรียนจึงต้องประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนเข้าใจจุดประสงค์การจัดทำหลักสูตรนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นการแก้ปัญหาสังคมในปัจจุบัน

๔. การวัดและประเมินผล รายวิชาไร้กำแพงคุณธรรม ตามหลักสูตรดังกล่าว การวัดและประเมินผลรายวิชาไร้กำแพงส่งเสริมคุณธรรม มีการปรับเกณฑ์การให้คะแนน คือด้านความรู้คิดเป็นร้อยละ ๒๐ และด้านคุณธรรม คิดเป็นร้อยละ ๘๐ ผลที่ได้คือ นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๐ อยู่ในระดับคุณภาพดีเยี่ยม

๑๐. แนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๑. มีการพัฒนาหลักสูตรฯ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นบูรณาการ การประเมินผลคุณธรรม และ การวัดผลความรู้ที่เป็นมาตรฐานถูกต้องตามหลักการมากยิ่งขึ้น

๒. มีการใช้โรงกาแฟเป็นแหล่งเรียนรู้วิชาอื่น เพิ่มมากขึ้น เช่น การแปรรูปผลผลิตกาแฟ การชง กาแฟ กาแฟสำเร็จรูป หรือผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของกาแฟ รวมถึงการเปิดร้านของโรงเรียนจำหน่าย ผลิตภัณฑ์กาแฟในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป

๓. มีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาโรงกาแฟคุณธรรม ตามหลักสูตรบูรณาการ โรงกาแฟส่งเสริมคุณธรรม ๘ ประการฯ เป็นประจำทุกปีการศึกษา เพื่อสร้างคุณธรรมประจำนักเรียนและเป็น เอกลักษณ์ หรือเป็น Best Practice ของโรงเรียนที่สมบูรณ์

๔. อาจมีการวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของวิชาโรงกาแฟคุณธรรมในแต่ละ ปีการศึกษา

ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย

ผู้ศึกษา

นางสาวนัยนา สุนะเสน

สถานศึกษา

โรงเรียนบ้านใหม่วิทยา ตำบลวังเหนือ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สามเณรนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจการสร้างผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย และสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรไทยที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยเชิญครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบรรยายถวายความรู้แก่สามเณรนักเรียนผู้มีความสนใจ พร้อมทั้งสาธิตและให้สามเณรนักเรียนลงมือปฏิบัติจัดทำผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย ได้แก่ ยาหม่องสมุนไพร น้ำมันเหลืองสมุนไพร ยาต้มสมุนไพร สมุนไพรชาดื่ม เป็นต้น

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนบ้านใหม่วิทยา เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นต้นมา ในการพัฒนาด้านอาชีพของสามเณรนักเรียน ที่สอดคล้องหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรแกนกลาง ที่บูรณาการทุกสาระ ในการบริหารจัดการให้มีความเหมาะสมแก่สมณะสาธิต หลักปฏิบัติที่ไม่ขัดต่อศาสนา และเพื่อสนองงานมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ตามแนวพระราชดำริฯ ที่ทรงมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวปฏิบัติที่ดีด้านอาชีพ เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทยของโรงเรียนบ้านใหม่วิทยา ตำบลวังเหนือ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นเรื่องสมุนไพรในท้องถิ่น สรรพคุณทางยาของสมุนไพร รวมไปถึงจนถึงการจัดทำผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพรหลายผลิตภัณฑ์ ในที่นี้จะกล่าวถึงการจัดทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร การรวมเอาสมุนไพรในท้องถิ่นเช่น ขมิ้นชัน ขมิ้นอ้อย ส้มป่อย มะขามป้อมมะกรูด โพล (ปูเลย) ตะไคร้หอม เสลดพังพอนตัวผู้ ใบพลู ฯลฯ ที่มีสรรพคุณในการ ดูแลสุขภาพในชีวิตประจำวันเป็นส่วนประกอบสำคัญเป็นกิจกรรมที่ดำเนินส่งเสริมให้นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน ประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนและชุมชน รวมถึงการส่งเสริมอาชีพ การสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับนักเรียนระหว่างเรียนและชุมชน ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีความพอเพียง

ผลจากการดำเนินกิจกรรมใช้ในท้องถิ่น นักเรียน และผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่าง ๆ สามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้มีการลงทุนน้อยนักเรียนสามารถมีรายได้ระหว่างเรียนโดยผ่านระบบสหกรณ์ของโรงเรียน และประชาชนทั่วไปสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อมีความรู้ ความเข้าใจ ขั้นตอนในการทำผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร
๒. เพื่อเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเพิ่มมูลค่าของสมุนไพรในท้องถิ่น
๓. เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
๔. เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางประกอบอาชีพในอนาคต

กระบวนการดำเนินงาน

แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทยได้ดำเนินการดังนี้

๑. ศึกษาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย
๒. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย โดยครูภูมิปัญญาท้องถิ่น
๓. ลงมือปฏิบัติ และออกแบบบรรจุภัณฑ์ ประมาณราคา
๔. จัดจำหน่าย เก็บเงิน และจัดทำบัญชี
๕. สรุปผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงาน

การทำโครงการผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทยในครั้งนี้ พบว่าการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรในแต่ละครั้งสามารถจำหน่ายได้หมด และเมื่อคิดต้นทุนกำไรแล้วได้กำไรเป็นที่พึงพอใจ นอกจากนี้ยังได้รับคำชมจากผู้บริโภคถึงสรรพคุณทางยา ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานว่า

๑. นำเอาสมุนไพรในท้องถิ่นเพิ่มมูลค่า โดยการทำเป็นผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรในท้องถิ่น
๒. นำเอาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรในท้องถิ่น จำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ระหว่างเรียน
๓. การจัดทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร เป็นการฝึกประสบการณ์จริง ที่เป็นพื้นฐานและแนวทางประกอบอาชีพในอนาคตผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพรจึงได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีและได้จัดทำพัฒนาโครงการนี้อย่างต่อเนื่อง

แนวปฏิบัติที่ดี

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ใบพลูสู่การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ

ผู้ศึกษา

นายสนั่น เชียงแก้ว

นางสาวสุจิตรา ดอยกำเหนิด

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านจ้อลือเหนือ

หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ศูนย์การศึกษาอนุรักษณ์และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสบเมย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง ใบพลูสู่การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ เป็นกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านจ้อลือเหนือ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งประสบปัญหาความแห้งแล้ง จากการโค่นล้มต้นไม้เพื่อทำไร่เลื่อนลอยของคนในชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ลดปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคและการทำเกษตรกรรมของชุมชน ๒) ผู้เรียนและชาวบ้านจ้อลือเหนือมีความรู้และทักษะการสร้างฝายชะลอน้ำและการปลูกต้นพลู ๓) ส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำในชุมชน กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๗๙ คน ประกอบด้วย ชาวบ้าน และผู้เรียนของศูนย์การเรียนรู้ การดำเนินกิจกรรมโดย ครู ผู้เรียนและชาวบ้านร่วมกันสำรวจเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของพื้นที่ป่าต้นน้ำ จากนั้นนำประเด็นปัญหาที่พบมาจัดเวทีชาวบ้านเพื่อวางแผนการแก้ปัญหา ซึ่งได้ข้อสรุปจากการประชุมเป็นแนวทางแก้ปัญหา คือ การสร้างฝายชะลอน้ำในเขตป่าต้นน้ำและกำหนดเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ ครูจึงจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการทำฝายชะลอน้ำให้กับกลุ่มผู้เรียนและชาวบ้าน โดยเสริมความรู้เรื่องการปลูกต้นพลูด้วยแนวคิดที่ว่า เมื่อปลูกต้นพลูให้เลื้อยขึ้นต้นไม้ต้นใดแล้วจะไม่มีไม้ตัดไม้ต้นนั้น ๆ เนื่องจากชาวบ้านจะได้ใช้ประโยชน์จากใบพลูในการบริโภคมาก และมีรายได้ที่เกิดจากการจำหน่ายใบพลู นอกจากนี้ครู ผู้เรียนและชาวบ้านร่วมกันสร้างฝายชะลอน้ำ ปลูกต้นพลูตามจุดต่าง ๆ จากนั้นจึงจัดประชุมชาวบ้านเพื่อตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับร่วมกันเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์จากบริเวณเขตป่าต้นน้ำ

ผลการจัดกิจกรรมพบว่า ผู้เรียนและชาวบ้านมีความรู้และทักษะการสร้างฝายชะลอน้ำและการปลูกต้นพลู ชุมชนมีฝายชะลอน้ำในเขตป่าต้นน้ำจำนวน ๕ แห่ง และมีการปลูกต้นพลูใต้ต้นไม้ใหญ่บริเวณโดยรอบฝายชะลอน้ำที่สร้างขึ้น จากการสังเกตและติดตามผลการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องพบว่า ชุมชนมีน้ำใช้อุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้น ป่าต้นน้ำมีความชุ่มชื้นมากขึ้น อีกทั้งชาวบ้านมีใบพลูไว้บริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ทั้งนี้ มีแนวทางการพัฒนาต่อเนื่องโดยประสานหน่วยงานเครือข่ายเสนอให้มีการส่งเสริมเรื่องการใช้ประโยชน์จากน้ำเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ในชุมชนต่อไป

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หมู่บ้านจอลือเหนือ หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่บนภูเขาสูงตั้งอยู่ห่างไกล เส้นทางคมนาคมลำบาก ประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ นับถือศาสนาคริสต์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าวไร่ ปลูกพริก ชาวบ้านต้องอาศัยน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาใช้ในการอุปโภค บริโภคและการทำเกษตรกรรมจากการสำรวจสภาพป่าโดยรอบชุมชนพบว่า มีสภาพแห้งแล้ง สาเหตุมาจากคนในชุมชนได้ขยายพื้นที่ทำการเกษตรแบบทำไร่เลื่อนลอย ทำให้พื้นที่ป่าลดลงส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำตามลำธารที่ไหลผ่านชุมชนมีปริมาณลดลง ไม่เพียงพอต่อการอุปโภค บริโภค และทำเกษตรกรรม

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านจอลือเหนือได้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คนในชุมชนต้องร่วมมือกัน เร่งฟื้นฟู ดูแลและรักษาป่าต้นน้ำและทรัพยากรน้ำให้คืนสู่สมดุลโดยเร็ว จากการสังเกตวิถีชีวิตชุมชนบ้านจอลือเหนือนิยมเคี้ยวหมาก ครูจึงมีแนวคิดที่จะนำเอาต้นพลูมาปลูกร่วมกับการพัฒนาพื้นที่ป่าต้นน้ำ อีกทั้งพลูยังเป็นพืชที่มีการซื้อขายทั้งในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง สามารถสร้างรายได้ให้คนในชุมชนอีกทางหนึ่ง สอดคล้องกับแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ส่งเสริมให้มีการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับการสร้างรายได้ ให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล เกิดความหวงแหนและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการอุปโภค บริโภค และการทำเกษตรกรรมของชุมชน
๒. เพื่อให้ผู้เรียนและชาวบ้านมีความรู้และทักษะการสร้างฝายชะลอน้ำและการปลูกต้นพลู
๓. เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำในชุมชน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

๑. ชาวบ้าน จำนวน ๔๘ คน
๒. ผู้เรียน จำนวน ๓๑ คน

เชิงคุณภาพ

ชุมชนบ้านจอลือเหนือมีฝายชะลอน้ำมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าต้นน้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น และมีน้ำใช้อุปโภค บริโภค และทำการเกษตรอย่างเพียงพอ

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ครู ผู้เรียน และชาวบ้าน ร่วมกันสำรวจสภาพและปัญหาพื้นที่ป่าต้นน้ำในช่วงเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๗ พบว่าสภาพป่ามีการถูกทำลายและไม่มีต้นไม้ใหญ่ มีปริมาณน้ำในแหล่งน้ำน้อยลงซึ่งปัญหาเกิดจากการโค่นล้มต้นไม้เพื่อทำไร่เลื่อนลอยของคนในชุมชน

๒. ครูจัดเวทีชาวบ้านเพื่อวางแผนการแก้ปัญหาโดยนำประเด็นปัญหาที่พบมาร่วมกันวิเคราะห์เพื่อวางแผนการแก้ปัญหาโดยได้ข้อสรุปจากการประชุมเป็นแนวทางแก้ปัญหาคือการสร้างฝายชะลอน้ำในเขตป่าต้นน้ำและกำหนดเขตพื้นที่ป่าต้นน้ำเพื่อการอนุรักษ์

๓. ครูจัดอบรมการสร้างฝายชะลอน้ำให้กับกลุ่มผู้เรียนและชาวบ้านโดยเสริมความรู้เรื่องการปลูกไผ่ด้วยแนวคิดที่ว่า จะไม่มีการตัดไม้ในเขตป่าต้นน้ำที่มีต้นพืชรูขึ้นอยู่ เพราะชาวบ้านในชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากพืชรูในการบริโภค และการจำหน่ายใบพืชรู

๔. ครู ผู้เรียน และชาวบ้านร่วมกันสร้างฝายชะลอน้ำในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ เนื่องจากในช่วงเดือนนี้มีน้ำมาก เหมาะสำหรับการสร้างฝายชะลอน้ำ โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรม ปลูกไผ่ สู่การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ดังนี้

๔.๑ กำหนดพื้นที่สร้างฝายชะลอน้ำ

๔.๒ ร่วมกันสร้างฝายชะลอน้ำโดยใช้ไม้ไผ่เก่ามาทำโครงสร้างของฝายตามขวางของลำห้วยจากนั้นเจาะรูไม้ไผ่ให้มีระยะห่างกันประมาณ ๕๐ เซนติเมตรแล้วนำไปวางลำห้วยไว้ ตัดไม้ไผ่อีกส่วนหนึ่งซึ่งตัดให้มีความยาวประมาณ ๑ เมตร ๕๐ เซนติเมตร (ความสูงของฝาย) เหลาปลายให้แหลมแล้วสอดเข้าไปในรูของไม้ไผ่ที่พาดขวางลำห้วย ตอกยึดกับพื้นให้แน่นได้เป็นโครงสร้างฝายนำกระสอบบรรจุดินทรายมาเรียงซ้อนทับกันตามร่องกลางโครงสร้างไม้ไผ่ประมาณ ๕๐ เซนติเมตร แล้วนำก้อนหินมาเรียงทับซ้อนกันให้เต็มโครงสร้างของฝายชะลอน้ำ

๔.๓ ปลูกต้นพืชรูตามตามต้นไม้ใหญ่ที่ต้องการให้พืชรูเลื้อยขึ้น ในบริเวณโดยรอบของฝายชะลอน้ำ

๔.๔ สร้างฝายชะลอน้ำจนครบ ๕ แห่ง ตามที่วางแผนไว้

๕. ครู ชาวบ้านร่วมกันประชุมวางแผนร่างกฎระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์จาก บริเวณเขตพื้นที่ป่าต้นน้ำโดยมีมติที่ประชุมดังนี้

- ๕.๑ ห้ามตัดไม้บริเวณป่าต้นน้ำ หากฝ่าฝืนปรับ ๑,๐๐๐ บาท
- ๕.๒ ห้ามนำสัตว์เลี้ยงไปเลี้ยงบริเวณป่าต้นน้ำ หากฝ่าฝืนปรับ ๑,๐๐๐ บาท
- ๕.๓ ห้ามทำไร่หรือสวนในเขตป่าต้นน้ำ หากฝ่าฝืนปรับ ๒,๐๐๐ บาท
- ๕.๔ ห้ามลักขโมยใบพลูก่อนได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ หากฝ่าฝืนปรับ ๕,๐๐๐ บาท

๖. ครูและผู้เรียนร่วมกันดูแลฝายชะลอน้ำตามจุดต่าง ๆ และสังเกตการเจริญเติบโตของต้นพลูหาก พบว่ามีต้นพลูที่ตายจะทำการปลูกใหม่เพื่อทดแทน

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

ผู้เรียนและชาวบ้านมีความรู้และทักษะการสร้างฝายชะลอน้ำและการปลูกต้นพลูจากการจัดอบรมของ ครูและลงมือปฏิบัติจริง ทั้งนี้ จากการสังเกตและติดตามผลอย่างต่อเนื่องในระยะเวลา ๑ ปี หลังจากดำเนิน กิจกรรมพบว่า ชุมชนมีน้ำไว้ใช้อุปโภคบริโภค และทำการเกษตรเพิ่มขึ้น มีฝายชะลอน้ำในเขตป่าต้นน้ำจำนวน ๕ แห่ง และต้นพลูที่ปลูกเลื้อยขึ้นตามต้นไม้ใหญ่ ชาวบ้านมีใบพลูไว้บริโภคและจำหน่ายในชุมชนและหมู่บ้าน ใกล้เคียงเป็นรายได้เสริม

ปัญหาอุปสรรค และวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

- ชุมชนยังทำไร่เลื่อนลอยอยู่เพราะเป็นวิถีชีวิต

วิธีการแก้ไข

- ครูส่งเสริมการปลูกต้นไม้เศรษฐกิจให้ชาวบ้านได้แก่ ขนุน มะม่วง ลูกเนียง และบุก เสริมในพื้นที่ แปลงเกษตรของชาวบ้าน

การเผยแพร่

จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์กิจกรรมเรื่องใบปลูสู่การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของบ้านจอลือเหนือโดยการให้ความรู้กับชาวบ้านหมู่บ้านใกล้เคียง

แนวทางพัฒนาต่อเนื่อง

1. จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ประสานหน่วยงานเครือข่ายเสนอให้มีการส่งเสริมเรื่องการใช้ประโยชน์จากน้ำเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ในชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี,สำนักงาน. การประชุมวิชาการ “แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” กรุงเทพฯ : พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด , ๒๕๕๔.
- โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี,สำนักงาน.การประชุมวิชาการสามทศวรรษการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด, ๒๕๕๔.
- โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี,สำนักงาน.ประมวลพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร พุทธศักราช ๒๕๒๔-๒๕๕๓. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๔.
- โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี,สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

เดปอสายใยแห่งป่า

ผู้ศึกษา

นายกันต์ณวัชรต์ สุภาราชภูร์
นายธิวากร โพธิ์พลฤกษ์

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ป๋อก หมู่ที่ ๔ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่แจ่ม สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง “เดปอสายใยแห่งป่า” (เด แปลว่า สะดือหรือรอก) เป็นการจัดกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ป๋อก หมู่ที่ ๔ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมเพื่อ ๑) ให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ ๒) ให้ผู้เรียนและชาวบ้านร่วมกันฟื้นฟูป่าของชุมชนเป้าหมายเป็นผู้เรียนและประชาชน จำนวน ๕๔ คน แยกเป็นผู้เรียน จำนวน ๑๔ คน ประชาชน จำนวน ๔๐ คน โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ปฏิบัติโดยมีผู้เฒ่าในหมู่บ้านจุดประกายความคิดเกี่ยวกับความเชื่อในการอนุรักษ์ป่าด้วยการนำสายสะดือหรือรอกไปผูกติดกับต้นไม้ เพื่อให้ผู้เรียนและประชาชน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกป่าเดปอและตระหนักถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการดำเนินงานพบว่า ผู้เรียนและประชาชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ และร่วมกันฟื้นฟูป่าของชุมชนด้วยการร่วมกิจกรรม “เดปอสายใยแห่งป่า” โดยนำสายสะดือของเด็กแรกเกิดผูกติดกับต้นไม้ ทำให้พื้นที่ป่าไม้ไม่ถูกทำลาย จำนวน ๑๐ ไร่

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านแม่ป๋อก หมู่ที่ ๔ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่บนภูเขาสูงมีภูเขาล้อมรอบ เป็นชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง มีประชากร ๒๔๒ คน ๓๑ หลังคาเรือน ประกอบอาชีพเกษตรกร ปลูก ถั่วแดง ข้าวโพด ข้าว โดยทำไร่แบบหมุนเวียน จึงทำให้ป่าไม้ของชุมชนเสื่อมโทรม โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง เดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน จึงมักประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับบริโภคและอุปโภค

บ้านแม่ป๋อก ยังมีความเชื่อว่าเมื่อเด็กทุกคนเกิดมาจะต้องเอา “เด” คือสะดือหรือรกมาผูกไว้กับต้นไม้ ที่แข็งแรงหรือแข็งแรงเพื่อให้ขวัญของเด็กได้อยู่กับต้นไม้ และให้ต้นไม้ต้นนั้นมาดูแลตัวเด็กคนนั้น ๆ ไม่ให้ มีการเจ็บไข้ได้ป่วย จากความเชื่อดังกล่าวของชาวบ้านจึงเชื่อมโยงนำไปสู่การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ “เดปอสายใยแห่งป่า”

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้
๒. เพื่อให้ผู้เรียนและชาวบ้านร่วมกันฟื้นฟูป่าของชุมชน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

- ผู้เรียน จำนวน ๑๔ คน
  - ชาวบ้าน จำนวน ๔๐ คน
- รวม จำนวน ๕๔ คน

เชิงคุณภาพ

- ผู้เรียนและประชาชนในชุมชน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าเดปอ ตระหนักถึงการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ครู ผู้เรียน ประชาชนในชุมชนจัดรูปแบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมเพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหา ด้านทรัพยากรป่าไม้บ้านแม่ป๋อกพบว่า ป่าไม้ที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายมาก รวมทั้งการปลูก พืชเชิงเดี่ยวที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

๒. ครูผู้เรียน ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันหาแนวทางการแก้ปัญหา โดยมีผู้เฒ่าในหมู่บ้านได้เล่าถึง ความเชื่อของชาวบ้านที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรม “ป่าเดปอ” ขึ้นโดยมี วิธีการดำเนินการดังนี้

๒.๑ ผู้เฒ่าในหมู่บ้านสร้างความเข้าใจปลูกฝังความตระหนักและการถ่ายทอดความรู้ให้กับ ชุมชนและผู้เรียนภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านแม่ป๋อก ร่วมกันหาความ ต้องการของชุมชนในการดูแลป่าไม้และข้อเสนอแนะการดูแลป่าไม้

๒.๒ ครูร่วมกับชุมชนจัดทำแผนชุมชนและกำหนดพื้นที่ในการจัดกิจกรรม “เดปอสายใยแห่ง ป่า” จำนวน ๑๐ ไร่ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในหมู่บ้าน

๒.๓ ครูและประชาชนในชุมชน สำรวจพื้นที่ป่าชุมชนในการทำป่าเดปอ

๒.๔ กำหนดขอบเขตของพื้นที่ที่ใช้ในการอนุรักษ์ป่าไม้โดยใช้กิจกรรม “เดปอสายใยแห่งป่า”

พิธีกรรมป่าเดपोบ้านแม่ป้อก

หลังจากที่เด็กคลอดแล้วภายใน ๗ วัน จะต้องนำ “เด” สะตือหรือรกของเด็กใส่กระบอกไม้ไผ่

กระบอกไม้ไผ่ที่บรรจุด้วยรกเด็กไปผูกไว้กับต้นไม้ที่แข็งแรงในป่าบริเวณหมู่บ้าน

อธิษฐานให้ต้นไม้คุ้มครองตัวเด็ก ให้เจริญเติบโตดี ไม่ให้มีการเจ็บป่วย

๒.๕ ชุมชนทำข้อตกลงร่วมกันในการใช้พื้นที่ป่า คือห้าม ผู้ใดไปรบกวน ตัดโค่น หรือทำลาย ต้นไม้ในนั้น ทั้งนี้หากมีคนไปทำลายทั้งโดยตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จะต้องมีการปรับสินไหมให้กับเจ้าของ “เด” หรือสายสะดือ/รก เพื่อให้ขวัญของเด็กคนนั้นจะได้ไม่หนีไปไหนหรือจะได้ไม่เจ็บป่วย

๒.๖ เด็กทุกคนที่เกิดที่โรงพยาบาลผู้ปกครองจะต้องนำรกเด็กมาไว้ที่ป่าเดปอ หนึ่งคนต่อ หนึ่งต้น

๒.๗ ชุมชนตั้งคณะกรรมการการดูแลป่าชุมชน

๒.๘ ครูและภาคีเครือข่ายถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

จากการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง “เดปอสายใยแห่งป่า” พบว่า ผู้เรียนและประชาชนมีความสนใจ มีความรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น โดยผู้เรียนและชาวบ้านร่วมกันฟื้นฟูป่าของชุมชนด้วยการจัดกิจกรรมป่าเดปอ (การผูกสายสะดือกับต้นไม้) ทำให้พื้นที่ป่าไม้ไม่ถูกทำลายเพิ่ม จำนวน ๑๐ ไร่

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ปัญหาอุปสรรค

- ชาวบ้านไม่กล้าขอสายสะดือของบุตรจากโรงพยาบาลเนื่องจากพูดภาษาไทยได้น้อย
- การคลอดบุตรที่โรงพยาบาลทำให้ไม่มีสายสะดือของเด็กทารกมาปลูกป่าเดปอ

วิธีการแก้ไข

- สร้างความตระหนักให้ชาวบ้านเกิดการอยากเรียนหนังสือเพื่อเพิ่มเกิดความเชื่อมั่นในการติดต่อสื่อสาร
- ทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างชุมชนกับโรงพยาบาลเพื่อขอสายสะดือของบุตรไปปลูกป่าเดปอ

การเผยแพร่

- นำผลเรื่องการจัดการกิจกรรม “เดปอสายใยแห่งป่า ” สอดแทรกในการเรียนการสอนในหลักสูตร ศศช.
- จัดทำเอกสารแผ่นพับให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์การอนุรักษ์ป่าภูมิปัญญาป่าเดปอ
- แจ้งผลการดำเนินงานการจัดการกิจกรรม “เดปอสายใยแห่งป่า” ในการประชุมประจำเดือน

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

- รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนปลูกป่าเดปอเพิ่มขึ้น
- ปลูกฝังแนวคิดความเชื่อการเป็นเจ้าของต้นไม้ให้กับผู้เรียนและประชาชนในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ. การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ ๔: ฟินิกซ์อินเทอร์เน็ตซ์พพลาย จำกัด, ๒๕๕๘.

กลไกการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความหลากหลายทางชีวภาพ กรมป่าไม้ .๒๕๕๔. ป่าสะตือ.(ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://chm.forest.go.th/th> . ๑๖ กรกฎาคม ๑๕๕๘

โครงการอนุรักษ์พันธุ์ปูทะเลในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ผู้ศึกษา

ว่าที่ พ.ต.ต.ทองสุข สระแก้ว

สถานศึกษา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านน้ำแดง
ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี
กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๑

บทคัดย่อ

โครงการอนุรักษ์พันธุ์ปูทะเลในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เป็นการดำเนินงานเพื่อรองรับการขาดแคลนทรัพยากรด้านอาหารที่กำลังมีแนวโน้มว่า ในพื้นที่ชุมชนที่ตั้งอยู่ของโรงเรียนจะประสบปัญหาจากการประกอบอาชีพประมง เนื่องจากการขยายตัวของแหล่งท่องเที่ยวทำให้ความต้องการบริโภคอาหารทะเล (ปูทะเล) เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่การขยายพันธุ์ตามธรรมชาติมีจำกัด โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านน้ำแดง ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน มีพื้นที่ป่าชายเลน จำนวน ๗ ไร่ สระน้ำ จำนวน ๘ ไร่ พื้นที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์เพาะพันธุ์ และฟื้นฟูสัตว์น้ำวัยอ่อน จึงได้จัดทำโครงการอนุรักษ์พันธุ์ปูทะเลในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (การเพาะพันธุ์ปูทะเล) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนและประชาชนในพื้นที่ ได้เรียนรู้การเพาะพันธุ์ปูทะเล ตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้จากการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน

เริ่มดำเนินงานในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๗ จนถึงปัจจุบัน นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน ๔๘ คน และผู้ปกครองนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ เกิดความตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรที่ไม่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม (ป่าชายเลน) ที่เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน และได้เรียนรู้การเพาะพันธุ์ปูทะเล เพื่อทำการปล่อยสู่แหล่งน้ำธรรมชาติในท้องถิ่นซึ่งในอนาคตจะทำให้ปูทะเลเพิ่มจำนวนมากขึ้น เป็นแหล่งอาหารรองรับความต้องการบริโภคปูทะเลและเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน หลังการดำเนินงานสามารถเพาะปูทะเล จำนวน ๘ แม่ ลูกปูทะเลที่ปล่อยลงสู่บ่อน้ำของโรงเรียนประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ ตัว (แม่ปู ๑ ตัว มีไข่ ๕๐๐,๐๐๐ - ๑,๐๐๐,๐๐๐ ฟอง) และจะกระจายออกสู่แหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่ต่อไป ในการพัฒนาโครงการจะได้ขยายไปสู่ประชาชนที่มีความสนใจในรูปแบบการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ และเป็นเครือข่ายในการเพาะพันธุ์ปูร่วมกับโรงเรียน ซึ่งส่วนหนึ่งสามารถปล่อยลงในแหล่งน้ำธรรมชาติหรือจำหน่ายเป็นรายได้เป็นกองทุนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนต่อไป

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ปูทะเลนับเป็นสัตว์น้ำชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย เป็นที่นิยมบริโภคโดยทั่วไปเนื่องจากมีรสชาติดี และมีคุณค่าทางโภชนาการสูง ผลผลิตปูทะเลส่วนใหญ่ได้จากการจับปูในธรรมชาติซึ่งนับวันจะมีปริมาณลดลงไปทุกที เนื่องจากความต้องการบริโภคที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการนำปูทะเลที่ไม่ได้ทั้งขนาดและคุณภาพตามที่ตลาดต้องการ เช่น ปูโพรง ปูไข่อ่อนและปูเล็ก มาขุนเลี้ยงต่อบ้างแล้วก็ตามแต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายเท่าที่ควร ทั้งที่ตลอดแนวชายฝั่งทะเลของประเทศไทยนั้นมีปูทะเลอาศัยอยู่อย่างชุกชุม ซึ่งแสดงว่า ชายฝั่งทะเลของเรามีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อการเพาะเลี้ยงปูทะเลได้เป็นอย่างดี

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านน้ำแดง เป็นสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเล มีแหล่งน้ำธรรมชาติล้อมรอบ และประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพประมง มีการจับปูทะเลเป็นอาชีพหลัก ซึ่งนักเรียนที่มาศึกษาที่โรงเรียนเป็นลูกหลานของประชาชนในพื้นที่ ปัจจุบันปูทะเลในพื้นที่ได้ลดจำนวนลงอย่างมาก สาเหตุมาจากประชาชนในพื้นที่ มีการจับปูในช่วงฤดูวางไข่ และการจับปูเล็กมากเกินไป ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ขาดรายได้ในการประกอบอาชีพ ทำให้ต้องหางานทำนอกพื้นที่ ลูกหลานต้องเดินทางติดตามผู้ปกครอง ทำให้ขาดเรียนอยู่บ่อย ๆ บางครั้งต้องย้ายโรงเรียนตามผู้ปกครอง เป็นเหตุให้นักเรียนขาดโอกาสทางการศึกษาเล่าเรียน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านน้ำแดง ได้เล็งเห็นว่าการจัดทำโครงการอนุรักษ์พันธุ์ปูทะเลในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน จะสามารถให้นักเรียนและประชาชนในพื้นที่ ได้เรียนรู้การเพาะพันธุ์ปูทะเล เพื่อขยายพันธุ์ปูออกสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ และการอนุรักษ์ให้ปูทะเลในธรรมชาติมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ประชาชนในพื้นที่สามารถจับปูทะเลจำหน่าย มีรายได้เลี้ยงครอบครัว ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้นักเรียนและประชาชนในพื้นที่ ได้เรียนรู้การเพาะพันธุ์ปูทะเล
๒. เพื่อให้นักเรียนและประชาชนในพื้นที่ ได้เรียนรู้ และตระหนักการอนุรักษ์ปูทะเลอย่างยั่งยืน
๓. เพื่อการเพาะพันธุ์ปูทะเล ปล่อยสู่แหล่งน้ำธรรมชาติในท้องถิ่น
๔. เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้จากการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

- นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านน้ำแดง ๔๘ คน ได้ร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์พันธุ์ปูทะเลท้องถิ่น
- ประชาชนในพื้นที่บริการของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านน้ำแดงอย่างน้อย ๒๐ ครัวเรือน ได้ประโยชน์จากการร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์พันธุ์ปูทะเลท้องถิ่น

เชิงคุณภาพ

- นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านน้ำแดง มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุ์ปูทะเลท้องถิ่น

วิธีการจัดกิจกรรม

กระบวนการดำเนินงาน แบ่งออกได้ดังนี้

๑. จัดเตรียมพื้นที่ดำเนินโครงการ และอุปกรณ์การเพาะพันธุ์ปูทะเล เนื่องจากการเพาะพันธุ์ปูทะเล จะต้องใช้น้ำทะเลจำนวนมากและหมุนเวียนตลอด จึงจำเป็นต้องสร้างโรงเรือนให้อยู่ในพื้นที่ที่สามารถนำน้ำทะเลมาใช้ในการเพาะพันธุ์ปูทะเล โรงเรียนจึงได้จัดหาพื้นที่สร้างโรงเรือนในบ่อประมงของโรงเรียน โดยมีสะพานกระชังปลาอยู่แล้ว และเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน จึงใช้ด้านข้างของโรงเรือนทำที่ไว้ติดตั้งกระชังปลาด้วยในพื้นที่เดียวกัน

พื้นที่ดำเนินการก่อสร้างโรงเรือนเพาะพันธุ์ปูทะเล

๒. คัดเลือกนักเรียนรับผิดชอบโครงการ

๓. เชิญนักวิชาการผู้มีความรู้เรื่องการเพาะพันธุ์ปูทะเล ให้ขอเสนอแนะการจัดทำโครงการ และกำหนดวัน จัดการฝึกอบรมเรียนรู้การเพาะพันธุ์ปูทะเล และการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน โดยได้ไปศึกษาดูงานที่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และดูการเพาะพันธุ์ปูทะเลจากสถานที่จริง

๔. ศึกษาดูงาน ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดจันทบุรี

๕. จัดหาแม่พันธุ์ปูทะเล การเพาะพันธุ์ปูทะเล และการอนุบาล

เมื่อได้แม่พันธุ์ปูไข่นอกกระดองมาแล้วจะทำการปิดไข่ออกจากแม่ปูไข่นอกกระดอง โดยแม่ปูทะเลที่มีน้ำหนักตั้งแต่ ๓๐๐ กรัมขึ้นไป จะฟักเป็นตัวอ่อน ประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ - ๕,๐๐๐,๐๐๐ ตัว/แม่ (ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ ของไข่และแม่พันธุ์ปู)

๖. นำไข่ที่ทำการปิดมาฟักในถังขนาด ๓๐ ลิตร จำนวน ๕ ถัง มีระบบน้ำหมุนเวียนตลอด ๒๔ ชม. ใช้น้ำทะเลที่มีความเค็มน้ำทะเล ๓๐ ppt ให้อากาศแบบหัวทรายตลอดเวลา

๗. ใช้เวลา ๑ - ๓ วัน ลูกปูที่ออกจากไข่จะเข้าไปอยู่ในถังพักลูกปูทะเล ใช้เวลาบ่มฟักไข่ ๙ - ๑๒ วัน ลูกปูวัยอ่อนจะอยู่ในระยะซูเอี้ย พร้อมทั้งจะนำไปปล่อยลงในสถานที่อนุบาลปูทะเล และขยายออกสู่ชุมชนต่อไป

การบัตไข่ปูทะเล

ถังเพาะพันธุ์ปูทะเล

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน ๔๘ คน และผู้ปกครองนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ได้ตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรที่ไม่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม (ป่าชายเลน) ที่เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน และได้เรียนรู้การเพาะพันธุ์ปูทะเล เพื่อทำการปล่อยสู่แหล่งน้ำธรรมชาติในท้องถิ่น ซึ่งในอนาคตจะทำให้ปูทะเลเพิ่มจำนวนมากขึ้น เป็นแหล่งอาหารรองรับความต้องการบริโภคปูทะเลและเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน หลังการดำเนินงาน สามารถเพาะปูทะเล จำนวน ๘ แม่ ลูกปูทะเลที่ปล่อยลงสู่บ่อน้ำ โรงเรียน ประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ ตัว (แม่ปู ๑ ตัว มีไข่ ๕๐๐,๐๐๐ - ๑,๐๐๐,๐๐๐ ฟอง) และจะกระจายออกสู่แหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่ต่อไป

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

จากการดำเนินงานโครงการนั้น เกิดความไม่เข้าใจและไม่มั่นใจของประชาชนในชุมชนว่าจะสามารถดำเนินการเพาะพันธุ์ปูในระบบเพาะฟักของเราได้หรือไม่

ในสถานการณ์ดังกล่าวโรงเรียนได้รับการสนับสนุนทางด้านบุคลากร องค์ความรู้ต่าง ๆ จากงานประมง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน ซึ่งเป็นที่ปรึกษาโครงการ ได้ทำความเข้าใจและอธิบายขั้นตอนต่าง ๆ

ให้กับคณะครู นักเรียนและผู้ปกครองรับทราบในโอกาสที่มีประชาชนมาเยี่ยมชมโครงการ จนสามารถเพาะฟักลูกปูได้จำนวนหนึ่งและได้ปล่อยลงสู่บ่อประมงโรงเรียน ปัจจุบันมีผู้ปกครองนักเรียนที่เกิดความเชื่อมั่น ได้นำแม่ปูที่มีไข่นอกกระดองมามอบให้โครงการทำการเพาะฟักเพื่อนำไปปล่อยลงที่นาของตนเองและแหล่งน้ำธรรมชาติ

การเผยแพร่

เมื่อวันที่ ๑๙- ๒๕ เมษายน ๒๕๕๘ คณะครูได้นำโครงการอนุรักษ์พันธุ์ปูทะเลอย่างยั่งยืน (การเพาะพันธุ์ปู) ไปจัดแสดงนิทรรศการในการแข่งขันกีฬาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาสพระชนมายุ ๖๐ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๕๘ ณ กก.๑ บก.กฝ.บช.ตชด. ค่ายพระรามหก อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

ในการพัฒนาโครงการจะได้ขยายไปสู่ประชาชนที่มีความสนใจในรูปแบบการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์และเป็นเครือข่ายในการเพาะพันธุ์ปูร่วมกับโรงเรียนซึ่งส่วนหนึ่งสามารถปล่อยลงในแหล่งน้ำธรรมชาติหรือจำหน่ายเป็นรายได้เป็นกองทุนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร ฟีรเดช ทองอำไพ, ความรู้การเกษตรแบบง่าย บทความหน้าเดียว, ๒๕๕๖

ปลูกหญ้าแฝกปรับปรุงดินสู่สิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้ศึกษา

นางฉวีวรรณ กฤตเวทิน

สถานศึกษา

โรงเรียนบ้านกุดหว้า

ตำบลดอนตู อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓

บทคัดย่อ

สภาพพื้นที่โรงเรียนบ้านกุดหว้า และพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านกุดหว้า หมู่ที่ ๙ ตำบลดอนตู อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่บนพื้นที่เนินสูง และอยู่ในเขตแห้งแล้งมากของประเทศ มีปัญหาเรื่องความเสื่อมโทรมและการพังทลายของดิน การเพาะปลูกได้ผลผลิตต่ำมาก จากสภาพพื้นดินโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาด เนื้อดินเป็นดินร่วนทรายถึงทรายจัด ขาดการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อสร้างความตระหนักและเรียนรู้ในการพัฒนาปรับปรุงดิน เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพทางการเกษตร ด้วยการปลูกหญ้าแฝกให้กับนักเรียนและชุมชน จึงได้ร่วมมือกันในการศึกษาร่วมมือการพัฒนาปรับปรุงดิน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้รูปแบบ (Model) สังคมแห่งการเรียนรู้ ๘ ขั้นตอน พบว่า หญ้าแฝกเป็นพืชมหัศจรรย์ที่ให้ประโยชน์และมีคุณค่าในทางตรงโดยการช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ และช่วยยึดแนวคันดิน ป้องกันการพังทลายและดินเสื่อมสภาพ ให้ความชุ่มชื้นเกิดความอุดมสมบูรณ์ เป็นการแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านดินและน้ำ ส่งผลทำให้กลุ่มยุทธกรโรงเรียนบ้านกุดหว้า และชุมชนบ้านกุดหว้าสามารถประกอบอาชีพการเกษตรได้ผลผลิตเพียงพอสำหรับการเลี้ยงชีพต่อไป

ความสำคัญของ "แนวปฏิบัติที่ดี"

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชประสงค์ให้เยาวชนในถิ่นทุรกันดารมีการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาเพื่อสร้างจิตสำนึกของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต และการสร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่าและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งโรงเรียนในโครงการพระราชดำริฯ ทุกโรงเรียนจะต้องดำเนินการเพื่อให้เด็กเกิดทักษะและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การปลูกหญ้าแฝกอุ้มน้ำโอบดินจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนบ้านกุดหว้า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓ เป็นกิจกรรมการต่อยอดจากการสำรวจปัญหาดินและการวิเคราะห์ข้อมูลจากชุมชน โครงการพัฒนาดินและน้ำ โดยใช้ “หญ้าแฝก” ในการแก้ปัญหาดินไม่อุ้มน้ำ เนื่องจากพื้นดินของชุมชน และโรงเรียนบ้านกุดหว้า ประสบปัญหาเรื่องความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน พื้นที่ตั้งอยู่ในเขตแห้งแล้งมากของประเทศ การเพาะปลูกได้ผลผลิตต่ำมาจากสภาพพื้นดินโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาด เนื้อดินเป็นดินร่วนทรายถึงทรายจัด ขาดการอนุรักษ์ดินและน้ำ โรงเรียนได้ประสานงานกับสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๕ จังหวัดขอนแก่น เพื่อแก้ไขปัญหา จึงได้มีโครงการปลูกหญ้าแฝกในชุมชนและโรงเรียนขึ้น สิ่งที่ชุมชนและโรงเรียนได้รับหลังจากการปลูกหญ้าแฝกคือช่วยฟื้นฟูและปรับปรุงดินให้มีสภาพดีขึ้น ดินมีการอุ้มน้ำได้ดี จนสามารถทำการเกษตรได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น จากการที่โรงเรียนได้ปลูกหญ้าแฝกสลับหว่างแปลงผักและไม้ผล ในการดำเนินงานโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันพบว่า การปลูกหญ้าแฝกรอบแปลงผักในดินทรายที่โรงเรียนบ้านกุดหว้า ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ทำให้ผลผลิตของพืชผักสูงกว่าการไม่ปลูกหญ้าแฝก ภายใต้ง่อนไขการให้น้ำและปุ๋ยชีวภาพเท่ากัน การปลูกหญ้าแฝกล้อมรอบแปลงผักให้ผลผลิตสูงดีเช่นเดียวกับการปลูกหญ้าแฝกร่วมกับการใส่ปุ๋ยพืชผัก ทั้งนี้เนื่องจากหญ้าแฝกที่ปลูกล้อมรอบแปลงผักเป็นการลดการพังทลายของดินลงได้ ขณะเดียวกันหญ้าแฝกก็สามารถเก็บสะสมความชื้นซึ่งเป็นตัวละลายธาตุอาหารในดินไว้ให้พืชผักตลอดฤดูปลูก (สันติภาพ และ คณะ, ๒๕๔๙) การปลูกหญ้าแฝกมีผลทำให้สมบัติทางเคมีและกายภาพของดินบางประการ เช่น ค่า pH ของดิน ปริมาณอินทรีย์วัตถุ ปริมาณฟอสฟอรัส ปริมาณโพแทสเซียม ความคงทนของเม็ดดินขนาดใหญ่ ความหนาแน่นรวมของดิน การซึมซับของน้ำในดิน และความจุความชื้นที่เป็นประโยชน์ มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีกว่าก่อนการทำการทดลอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเพิ่มขึ้นของปริมาณอินทรีย์วัตถุและความจุความชื้นที่เป็นประโยชน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าก่อนการทำการทดลองอย่างชัดเจน (ภาคภูมิ, ๒๕๔๖) ผลผลิตที่ได้นำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารกลางวันของโรงเรียน โดยจำหน่ายผ่านระบบสหกรณ์ ผลจากการปลูกหญ้าแฝกจำนวนมากเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของดินและน้ำ ทำให้ใบหญ้าแฝกมีจำนวนมาก จึงมีแนวคิดที่จะนำใบหญ้าแฝกที่มีเป็นจำนวนมากมาสร้างมูลค่า โดยเฉพาะใบของหญ้าแฝกที่มีคุณสมบัติเหนียว ทนทาน สามารถนำมาถักหรือสานเป็นภาชนะของชำร่วยต่าง ๆ ได้ จึงได้จัดตั้งกลุ่มอาชีพขึ้นในชุมชนและจัดทำโครงการฝึกอาชีพให้กับนักเรียนในโรงเรียน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์เกี่ยวกับการใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนเป็นการปรับปรุงสภาพดินให้ชุ่มชื้นสามารถผลิตพืชผักนำมาประกอบเป็นอาหารกลางวันของโรงเรียนอย่างอุดมสมบูรณ์

๒. เพื่อสร้างความตระหนักและร่วมมือให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทการปลูกหญ้าแฝกเพื่อปรับปรุงดิน
วิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

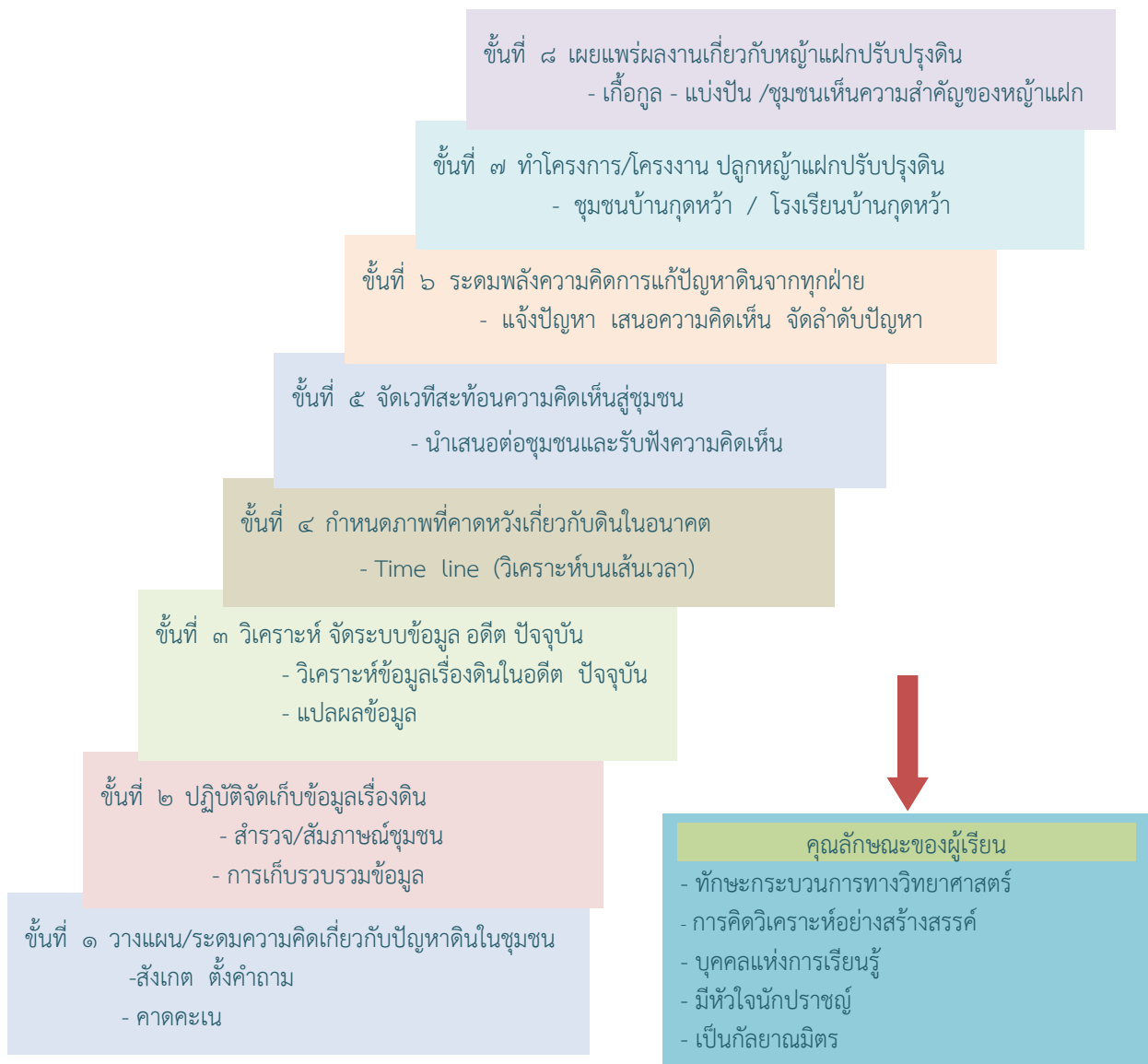
เป้าหมาย

๑. นักเรียนโรงเรียนบ้านกุดหว้าและชุมชนทุกคน มีความรู้และทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ในการ
ปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำปรับปรุงสภาพพื้นดินให้เกิดความชุ่มชื้นทำการเกษตรได้

๒. นักเรียนโรงเรียนบ้านกุดหว้าและชุมชนได้เรียนรู้ วิธีการแก้ปัญหาการพังทลายของดินและความ
แห้งแล้งที่เกิดจากปัญหาดินที่ไม่อุ้มน้ำในโรงเรียนและชุมชนโดยการปลูกหญ้าแฝก สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ ปลูกหญ้าแฝกปรับปรุงดินสู่สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

รูปแบบ (Model) สังกมแห่งการเรียนรู้ ๘ ขั้นตอน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา รูปแบบ (Model) สังคมแห่งการเรียนรู้ ๘ ขั้นตอน เป็นบันไดให้นักเรียนพัฒนาไปสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ขั้นที่ ๑ วางแผน/ระดมความคิด เป็นขั้นของที่นักเรียนวางแผนสำรวจ สภาพของดินในชุมชน ฝึกการตั้งคำถาม และมารยาทที่ดีในการสำรวจชุมชน

ขั้นที่ ๒ ปฏิบัติจัดเก็บข้อมูลในชุมชน นักเรียนได้ฝึกสัมภาษณ์ชุมชนเกี่ยวกับปัญหาสภาพของดินและการปลูกพืช จากข้อมูล ในอดีต ปัจจุบัน แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ผล

ขั้นที่ ๓ วิเคราะห์ จัดระบบข้อมูล นักเรียนนำเอาข้อมูลปัญหาสภาพของดินและการปลูกพืช จากข้อมูล ในอดีต ปัจจุบัน ที่นักเรียนได้ไปจัดเก็บมาวิเคราะห์ สื่อความหมายข้อมูล และแปลผลข้อมูล

ขั้นที่ ๔ กำหนดภาพที่คาดหวังในอนาคต จากข้อมูลสภาพปัญหาของดิน เป็นการใช้การวิเคราะห์ ข้อมูลบนเส้นเวลา จากข้อมูลสภาพปัญหาของดินและการปลูกพืชที่เป็นมาในอดีต สภาพปัจจุบัน และมาระดมความคิดเห็นกำหนดความคาดหวังที่จะให้เป็นในอนาคต (วิเคราะห์โดย Time line)

ขั้นที่ ๕ จัดเวทีสะท้อนความคิดเห็นสู่ชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้จากชุมชน เริ่มต้นจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน

ขั้นที่ ๖ ระดมพลังความคิดการแก้ปัญหาเรื่องดินของชุมชนและ เสนอความคิดเห็นในการแก้ปัญหา และมีการจัดลำดับในการดำเนินการแก้ปัญหาของดิน

ขั้นที่ ๗ ทำโครงการ/โครงการ ปลูกหญ้าแฝกเพื่อปรับปรุงดิน จัดทำโครงการเพื่อแก้ปัญหาดินด้วยการปลูกหญ้าแฝกและนักเรียนในโรงเรียนจัดทำโครงการปลูกหญ้าแฝกเพื่อปรับปรุงพัฒนาดิน

ขั้นที่ ๘ เผยแพร่ผลงาน เป็นการนำเอาความรู้ที่ได้ศึกษาไปเผยแพร่สู่สังคมและชุมชน ลักษณะการถือกุศลแบ่งปันความรู้ ที่เป็นกัลยาณมิตรด้วยวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ผลการดำเนินงาน

นักเรียนมีความรู้และทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ในการใช้หญ้าแฝกช่วยอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของดินและน้ำ ได้พัฒนาองค์ความรู้ ทักษะและเจตคติในการร่วมกันพัฒนาดินและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน พื้นดินมีความชุ่มชื้นอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้นและผลผลิตที่ได้นำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารกลางวันของโรงเรียน สภาพโดยรวมความลาดเทของพื้นที่โรงเรียนบ้านกุดหว้าและชุมชน สภาพพื้นที่ที่มีความลาดชัน ๐-๒ % โดยประมาณ การปลูกหญ้าแฝกมีการปลูกเป็นแถววางความลาดชัน จำนวน ๑ แถว บนความยาวตามความลาดชันของพื้นที่ทุกระยะ ๔๐ เมตร ปลูกหญ้าแฝกเป็นแถวตามแนวระดับ ให้มีระยะห่างระหว่างแถวตามแนวตั้งไม่เกิน ๒ เมตร ความยาวของแถวหญ้าแฝกขึ้นกับสภาพพื้นที่ และพื้นที่ว่างระหว่างแถวหญ้าแฝกจะเป็นพื้นที่ปลูกพืชผักหลัก (สำนักวิจัยและพัฒนาการจัดการดิน, ม.ป.ป. ก)

พื้นที่ด้านทิศตะวันออก บ้านกุดหว้า ปี พ.ศ. ๒๕๕๙

พื้นที่ด้านทิศเหนือของ บ้านกุดหว้า ปี พ.ศ. ๒๕๕๖

การปลูกหญ้าแฝกตามแนวความลาดชัน ๐-๒ % จำนวน ๑ แถว บนความยาวตามความลาดชันของพื้นที่ทุกระยะ ๔๐ เมตร

ปลูกหญ้าแฝกรอบสระน้ำในโรงเรียนบ้านกุดหว้า

ปลูกหญ้าแฝกรอบสระน้ำในโรงเรียนบ้านกุดหว้า

ชุมชนบ้านกุดหว้า ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกทำให้ดินในพื้นที่ทำกินมีคุณภาพดีขึ้น จนสามารถทำให้ดินมีคุณภาพสามารถทำการเกษตรได้ผลดี ชุมชนมีรายได้เสริมจากผลิตภัณฑ์ของหญ้าแฝก

ผลผลิตที่เชื่อมโยงจากการปลูกหญ้าแฝกโรงเรียนบ้านกุดหว้า

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

๑. โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการร่วมคิดร่วมทำในการแก้ปัญหาสภาพของดินและการปลูกพืชในโรงเรียนและชุมชน และวางแผนร่วมกันในการแก้ปัญหาและพัฒนาดินโดยโรงเรียน และชุมชน
๒. ความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๕ จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นต้น เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา
๓. ลงมือปฏิบัติงานโดยความร่วมมือของชุมชนในการศึกษาเรียนรู้การแก้ปัญหา โดยการปลูกหญ้าแฝกช่วยอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของดินและน้ำ
๔. มีการสะท้อนผล/ลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหาสภาพของดินและการปลูกพืช ตลอดจนร่วมชื่นชม เผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน

การเผยแพร่/การได้รับการยอมรับและความภาคภูมิใจ

๑. รางวัลเกียรติบัตรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ นำเสนอผลงาน “ปลูกหญ้าแฝกอุ้มน้ำโอบดินจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่อาชีพ” การประชุมสัมมนา “เปิดบ้านนวัตกรรม Educational Innovation Symposium ๒๐๑๒” วันที่ ๕-๗ มิถุนายน ๒๕๕๕ ณ โรงแรมรามามาการ์เด้นส์ กรุงเทพมหานคร

๒. กิจกรรม "แฝกसानฝัน" เป็น ๑ ใน ๑๒ อาชีพที่บูรณาการจัดการเรียนรู้อาชีพ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และภาษาอังกฤษในการสื่อสารสู่อาชีพ ได้รับรางวัลเหรียญทอง Obec Awards ระดับชาติ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต ๓
๓. รางวัลกลุ่มนักเรียนยุวเกษตรกรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘ ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรให้คำแนะนำและการดำเนินการร่วมกันกับโรงเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชนอย่างต่อเนื่องสู่ความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ทรงศักดิ์ พิมพ์แสงจันทร์. ๒๕๕๐. วิจัยเชิงประเมินผลโครงการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูงจังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. ๑๔๕น.

บริษัท ปีโตรเลียมแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน). ๒๕๕๓. การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.๓.pttplc.com/th/veltiver-grasscultivation-project-planting.aspx>.

สันติภาพ ปัญจพรรค์ มงคล ต๊ะอุ่น และ ธิติมา เขียวถ่วง. ๒๕๔๙. การใช้หญ้าแฝกร่วมกับการจัดการดินและปุ๋ยต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืชไร่และเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรที่ดิน. คณะเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาคภูมิ ต้นเตชสาธิต. ๒๕๔๖. อิทธิพลของหญ้าแฝกและพืชคลุมดินต่อการเปลี่ยนแปลงสมบัติบางประการของชุดดินโพนพิสัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักวิจัยและพัฒนาการจัดการดิน. ม.ป.ป. ก. โครงการหญ้าแฝกเฉลิมพระเกียรติ. กรมพัฒนาที่ดินกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

เกษตรอินทรีย์วิถีปรียัติ

ผู้ศึกษา

นางกัญญา สุริยะวงศ์

สถานศึกษา

โรงเรียนปัวคอย อำเภอปง จังหวัดพะเยา

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องเกษตรอินทรีย์วิถีปรียัติ เพื่อให้สามเณรนักเรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพที่แข็งแรงสามารถรองตนให้มีความสุขตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการปลูกผักปลอดสารพิษ และใช้น้ำหมักชีวภาพในการปรับปรุงบำรุงดิน ซึ่งสามเณรนักเรียนแกนนำสามเณร ๔ อ. เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับสามเณรนักเรียนผู้สนใจ และชุมชนใกล้เคียงโรงเรียน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ระบบการผลิตที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนของสุขภาพดิน ระบบนิเวศ และผู้คน เกษตรอินทรีย์พึ่งพาอาศัยกระบวนการทางนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ และวงจรธรรมชาติ ที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ แทนที่จะใช้ปัจจัยการผลิตที่มีผลกระทบต่อทางลบ เกษตรอินทรีย์ผสมผสานองค์ความรู้พื้นบ้าน นวัตกรรม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เป็นธรรม และคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้คนและสิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง” (มติที่ประชุมใหญ่ IFOAM มิถุนายน ๒๕๕๑ อิตาลี)

หากมองเกษตรอินทรีย์ในฐานะของการเกษตรแบบองค์รวม ที่ให้ความสำคัญในเบื้องต้นกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศการเกษตรและ ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ได้ละเลยมิติด้านสังคมและเศรษฐกิจ เพราะความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมไม่อาจดำรงอยู่ได้โดยแยกออกจากความ ยั่งยืนทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรและสังคมโดยรวม

งานอนามัยสิ่งแวดล้อมเป็นงานที่มุ่งเน้นการรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ งานอนามัยสิ่งแวดล้อม เป็นงานที่มุ่งเน้นการป้องกันมิให้เชื้อโรคหรือสารเคมีที่เป็นพิษเข้าสู่ ร่างกายมนุษย์ โดยการป้องกันมิให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ งานอนามัยสิ่งแวดล้อม เป็นงานที่มุ่งเน้นการแก้ไข

ปัญหาที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ เช่น การจัดหาน้ำสะอาด การกำจัดอุจจาระและสิ่งปฏิกูล การสุขาภิบาลอาหาร เป็นต้น

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดปัวดอย เป็นโรงเรียนที่มุ่งพัฒนาศาสนทายาทที่ดีที่พร้อมทำประโยชน์ให้สังคม โดยสามเณรต้องเป็นผู้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทันทต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจสามารถครองตนอย่างมีความสุข มีการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดบริการด้านอนามัยส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อมให้ได้มาตรฐานสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานด้านเกษตรอินทรีย์ เริ่มตั้งแต่จุดเริ่มต้นในการปรับปรุงดินให้พร้อมสำหรับการเพาะปลูก โดยการใช้ น้ำหมักสูตรปรับปรุงดินจากหน่อกล้วย ทั้งนี้ในกระบวนการเพาะปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิตต้องปลอดสารพิษตลอดกระบวนการเพาะปลูก เนื่องจากพื้นที่ชุมชนโดยรอบที่เอื้อต่อการเพาะปลูกและชุมชนให้ความร่วมมือในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีแกนนำสามเณร ๔ อ. เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับชาวบ้านโดยรอบ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อปลูกจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการที่จะสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติให้ชุมชนในเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์
๒. เพื่อเป็นพื้นที่ต้นแบบการเรียนรู้ การจัดทำเกษตรอินทรีย์

กระบวนการดำเนินงาน

แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการดังนี้

๑. กิจกรรม วิธีการปรับสภาพดิน
๒. กิจกรรม น้ำหมักชีวภาพจากหน่อกล้วย
๓. กิจกรรม การเลือกปลูกผักตามฤดูกาล
๔. กิจกรรม วิธีการกำจัดศัตรูพืชด้วยหลักเกษตรอินทรีย์
๕. กิจกรรม ผักปลอดสารสู่ภัตตาหารเพล

น้ำหมักชีวภาพจากหน่อกล้วย

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานโครงการเกษตรอินทรีย์คีนสิ่งดี ๆ เพื่อสิ่งแวดล้อม ให้กับสามเณรนักเรียน สามเณรนักเรียนที่ได้เข้าร่วมโครงการฯ ดังกล่าว โดยโรงเรียนฯ ได้ส่งสามเณรแกนนำเข้าร่วมการอบรมความรู้พื้นฐานในการทำงานด้านเกษตรปลอดสาร การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ และการทำน้ำหมักชีวภาพ ซึ่งแต่ละกิจกรรมสามเณรได้มีการต่อยอดด้วยการเป็นผู้นำด้านเกษตรอินทรีย์ และขยายเครือข่ายสู่ชุมชนโดยการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการเกษตรอินทรีย์คีนสิ่งดี ๆ เพื่อสิ่งแวดล้อม โดยนำผลผลิตที่ได้นั้นส่งต่อขายให้กับโครงการสหกรณ์โรงเรียน และครูโภชนาการได้รับซื้อผลผลิตมาประกอบเป็นภัตตาหารเพลสำหรับสามเณรนักเรียนต่อไป

แนวปฏิบัติที่ดี
ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ ในคืนจันทร์ปราคา

ผู้ศึกษา

นางสาวสุจิวรรณ จอนู

นางสาวบัวจันทร์ สรรณศิริสุภทิน

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยไถ่ป่า หมู่ที่ ๖ ตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออมก๋อย สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่อง ฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ ในคืนจันทร์ปราคา เป็นการนำเอาความเชื่อเกี่ยวกับการปั่นฝ้าย มาส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ชาวบ้านยึดถือปฏิบัติกันมาในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับการปั่นฝ้ายในคืนที่มีจันทร์ปราคาหรือในเดือนนั้นที่เชื่อว่าจะทำให้ฝ้ายมีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อนำฝ้ายมาใช้ในพิธีผูกผู้ข้อมือในวันขึ้นปีใหม่ของชาวกะเหรี่ยง พิธีแต่งงาน หรือทำฝ้ายสายสิญจน์ต่าง ๆ หรือนำฝ้ายที่ปั่นมาแปรรูปเป็นเสื้อ กระเป๋า ผ้าซิ่น ฯลฯ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ได้ออกมานั้นมีความเชื่อว่าเวลานำไปใช้หรือสวมใส่จะทำให้คนที่สวมใส่อยู่เย็นเป็นสุข พ้นจากโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ สิ่งที่ไม่ดีจะไม่เข้าใกล้ตัวเรา หรือเอาไว้ที่บ้านก็จะทำให้บ้านร่มเย็นอยู่ดีมีสุขทุกคน พ้นภัยอันตรายต่าง ๆ และมีเสน่ห์ต่อผู้ที่พบเห็น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) รวบรวมบันทึกความเชื่อเรื่องการปั่นฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ในคืนที่มีจันทร์ปราคา ๒) จัดกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกทักษะการปั่นฝ้าย และ ๓) สืบสานประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นในการปั่นฝ้ายให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยมีกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๒๘ คน ได้แก่ ๑) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ ของ ศศช. จำนวน ๑๘ คน และ ๒) นักศึกษา กศน. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๐ คน ดำเนินการศึกษาโดยทำประชาคมกับชาวบ้านห้วยไถ่ป่า และร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรม เรื่อง การปั่นฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ในคืนจันทร์ปราคา โดยเริ่มจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใน ศศช. โดยครูให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ จำนวน ๑๘ คน สัมภาษณ์บิดามารดาและผู้รู้เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการปั่นฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ในคืนจันทร์ปราคา เพื่อรวบรวมและบันทึกข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้ออกมาเป็นนิทานและวาดภาพระบายสีเกี่ยวกับการปั่นฝ้ายในคืนจันทร์ปราคาสำหรับกลุ่มนักศึกษา กศน. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการปั่นฝ้ายในคืนจันทร์ปราคา พันธุ์ฝ้าย วิธีปลูก การเก็บเกี่ยวและวิธีการปั่นฝ้าย แล้วให้นักศึกษาเขียนบันทึกผลการเรียนรู้ส่งครู จากนั้นครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องการปั่นฝ้ายโดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ สรุปลงข้อความรู้ และตอบข้อซักถามของผู้เรียนเกี่ยวกับการปั่นฝ้ายในคืนจันทร์ปราคา ครูมอบหมายให้ผู้เรียน

ไปเรียนรู้และฝึกทักษะการปั่นฝ้ายจากผู้ปกครองและผู้รู้จนสามารถปั่นฝ้ายเป็น จากนั้นให้ผู้เรียนแต่ละคนเข้ารับบริการประเมินโดยการทดสอบการปั่นฝ้ายกับปราชญ์ชาวบ้าน

ผลการดำเนินงานพบว่า ผู้เรียนสามารถรวบรวมบันทึกความเชื่อการปั่นฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ ในคืนจันทร์ปราศ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อการปั่นฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ในคืนจันทร์ปราศ และมีทักษะสามารถปั่นฝ้ายได้ จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๑๔ นอกจากนี้ผู้เรียนยังเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าความสำคัญของวัฒนธรรมของตนเอง ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนให้คงอยู่สืบไป มีความศรัทธาต่อปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่นของตนเอง เป็นกิจกรรมภายในครอบครัว ให้เกิดความรักความสามัคคีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันภายในครอบครัวและชุมชน ในการดำเนินโครงการนี้พบว่าไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ทุกปี เนื่องจากการเกิดจันทร์ปราศเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติไม่สามารถควบคุมได้ อีกทั้งในช่วงที่เกิดจันทร์ปราศไม่มีฝ้ายสำหรับการปั่น เพราะว่าการปั่นฝ้ายหมดช่วงไปแล้ว นอกจากนี้คนในชุมชนบางคนปั่นฝ้ายไม่เป็น ส่งผลให้การจัดกิจกรรมภาคปฏิบัติต้องรอเวลาในการศึกษา วิธีการแก้ไขควรติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเกิดจันทร์ปราศ จากสื่อต่าง ๆ และควรเตรียมวัสดุให้พร้อม อีกทั้งคนในชุมชนต้องฝึกการปั่นฝ้ายให้ได้ก่อน นอกจากนี้ยังพบว่า ฝ้ายที่ปั่นในคืนที่มีจันทร์ปราศ เป็นที่ต้องการของชาวกะเหรี่ยงเป็นอย่างมาก ทำให้มีราคาสูงกว่าฝ้ายทั่วไป จึงเป็นแรงจูงใจให้ชาวบ้านสนใจที่จะปั่นฝ้ายในคืนที่มีจันทร์ปราศ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมัยบรรพบุรุษได้ปลูกฝ้ายไว้ในไร่ข้าวของตนเอง แล้วนำมาปั่นเป็นเส้นฝ้าย และทอออกมาเป็นเสื้อผ้าและย้อม นอกจากนี้ยังนำฝ้ายมาใช้ในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ใช้ในการประกอบพิธีงานมงคล เช่น การทำพิธีผูกข้อมือในวันขึ้นปีใหม่ ทำฝ้ายสายสิญจน์ และงานอวมงคล เช่น การประกอบพิธีงานศพ ความเชื่อเรื่องการปั่นฝ้ายในคืนที่มีจันทร์ปราศหรือภายในเดือนนั้น เชื่อว่าจะทำให้ฝ้ายมีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อนำฝ้ายมาใช้ในการผูกข้อมือในวันขึ้นปีใหม่ของชาวกะเหรี่ยง พิธีแต่งงาน หรือทำฝ้ายสายสิญจน์ต่าง ๆ หรือนำฝ้ายที่ปั่นมาแปรรูปเป็นเสื้อ กระเป๋า ผ้าซิ่น ฯลฯ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ได้ออกมานั้นมีความเชื่อว่าเวลานำไปใช้หรือสวมใส่จะทำให้คนที่สวมใส่อยู่เย็นเป็นสุข พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ สิ่งที่ไม่ดีจะไม่เข้าใกล้ตัวเรา หรือเอาไว้ที่บ้านก็จะทำให้บ้านร่มเย็นอยู่ดีมีสุขทุกคน พ้นภัยอันตรายต่าง ๆ และมีเสน่ห์ต่อผู้ที่พบเห็น

ในปัจจุบันนี้ความเชื่อการปั่นฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ในคืนจันทร์ปราศกำลังจะหายไปปรวมถึงการทอผ้า การแต่งกาย ด้วยผ้าฝ้ายทอมือลดน้อยลง เนื่องจากสมัยใหม่มีสื่อเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน มีการเลียนแบบในการแต่งกายของคนพื้นราบ ทำให้เยาวชน ผู้ปกครองไม่ใส่ใจในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง

สืบเนื่องมาจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเห็นว่าพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร เป็นชุมชนที่ก่อตั้งมานานมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณีตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ให้คงไว้ในชุมชนนั้นสืบต่อไป

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทย “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยไต่ป่า ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ สืบสานประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเกี่ยวกับการปั่นฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ ในคืนที่มีจันทร์ปราศ ดังนั้น จึงได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องการปั่นฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ ในคืนจันทร์ปราศ เพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ด้านความเชื่อและสิ่งทอให้คงอยู่กับเยาวชนคนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป และสอดคล้องกับแผนพัฒนา

เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๙) ตามวัตถุประสงค์ที่ ๖ เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อรวบรวมบันทึกความเชื่อการปั่นฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ในคืนที่มีจันทร์ปราดา
๒. เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกทักษะการปั่นฝ้าย
๓. เพื่อสืบสานประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นในการปั่นฝ้ายให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

๑. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ ของ ศศช. จำนวน ๑๘ คน
๒. นักศึกษา กศน. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๐ คน

เชิงคุณภาพ

๑. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมการปั่นฝ้ายในคืนที่มีจันทร์ปราดา
๒. ผู้เรียนมีทักษะในการปั่นฝ้าย
๓. ผู้เรียนเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ครู ศศช.บ้านห้วยไถ่ป่า ทำประชาคมกับชาวบ้านห้วยไถ่ป่าร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรม เรื่อง การปั่นฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ ในคืนจันทร์ปราดา

๒. ครูให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ จำนวน ๑๘ คน สัมภาษณ์บิดามารดา และผู้รู้ เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการปั่นฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ ในคืนจันทร์ปราดา เพื่อรวบรวม และบันทึกข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเล่าเป็นนิทาน และวาดภาพระบายสีเกี่ยวกับการปั่นฝ้ายในคืนจันทร์ปราดา

๓. ครูให้กลุ่มนักศึกษา กศน. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๐ คน ไปศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการปั่นฝ้ายในคืนจันทร์ปราคา พันธุ์ฝ้าย วิธีปลูกฝ้าย การเก็บเกี่ยวฝ้ายและวิธีการปั่นฝ้าย แล้วให้นักศึกษาเขียนบันทึกผลการเรียนรู้ส่งครู

๔. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องการปั่นฝ้ายในคืนจันทร์ปราคา โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ สรุปลองค์ความรู้ และตอบข้อซักถามของผู้เรียนเกี่ยวกับ การปั่นฝ้ายในคืนจันทร์ปราคา

๕. ครูมอบหมายให้ผู้เรียนไปเรียนรู้และฝึกทักษะการปั่นฝ้ายจากผู้ปกครอง และผู้รู้จนสามารถปั่นฝ้ายเป็น จากนั้นให้ผู้เรียนแต่ละคนเข้ารับการประเมิน โดยทดสอบการปั่นฝ้ายกับปราชญ์ชาวบ้าน

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

ผลที่เกิดกับผู้เรียน

ผู้เรียนสามารถรวบรวมบันทึกความเชื่อการปั่นฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ ในคืนจันทร์ปราคาทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อการปั่นฝ้ายศักดิ์สิทธิ์ ในคืนจันทร์ปราคา และมีทักษะสามารถปั่นฝ้ายได้ จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๑๔

ผลที่เกิดกับชุมชน

ผู้เรียนยังเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าความสำคัญของวัฒนธรรมของตนเอง ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนให้คงอยู่สืบไป มีความศรัทธาต่อปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่นของ

ตนเอง เป็นกิจกรรมภายในครอบครัว ทำให้เกิดความรักความสามัคคีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันภายในครอบครัวและชุมชน

นอกจากนี้ยังพบว่า ฝ้ายที่ปั่นในคืนที่มีจันทร์ปราดา เป็นที่ต้องการของชาวกะเหรี่ยงเป็นอย่างมาก ทำให้มีราคาสูงกว่าฝ้ายทั่วไป จึงเป็นแรงจูงใจให้ชาวบ้านสนใจที่จะปั่นฝ้ายในคืนที่มีจันทร์ปราดา

ปัญหา-อุปสรรคและวิธีแก้ไข

ปัญหา อุปสรรค

การปั่นฝ้ายในคืนที่มีจันทร์ปราดา ไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ทุกปี เนื่องจากการเกิดจันทร์ปราดาเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติไม่สามารถควบคุมได้ อีกทั้งในช่วงที่เกิดจันทร์ปราดาก็ไม่มีฝ้ายสำหรับการปั่น เพราะว่าการปั่นฝ้ายหมดช่วงไปแล้ว นอกจากนี้คนในชุมชนบางคนปั่นฝ้ายไม่เป็นส่งผลให้การจัดกิจกรรมภาคปฏิบัติต้องรอเวลาในการศึกษา

วิธีการแก้ไข

ควรติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเกิดจันทร์ปราดา จากสื่อต่าง ๆ และควรเตรียมวัสดุให้พร้อม อีกทั้งคนในชุมชนต้องฝึกการปั่นฝ้ายให้ได้ก่อน

การเผยแพร่

1. จัดทำมุมการเรียนรู้เรื่อง การปั่นฝ้าย ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยไต่ป่า โดยมีนักเรียนใน ศศช. เป็นผู้สาธิต เปิดให้บุคคลทั่วไปเข้าชมศึกษา
2. จัดทำเอกสารแผ่นพับให้กับคณะที่เยี่ยมชม
3. เผยแพร่ทาง Web Site ของ กศน.อำเภออมก๋อย และสำนักงาน กศน.จังหวัดเชียงใหม่

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

1. ส่งเสริมให้เด็กนักเรียนใน ศศช.และนักศึกษา กศน. และคนในหมู่บ้านทุกคนปั่นฝ้ายให้เป็น
2. ส่งเสริมให้คนในชุมชนอนุรักษ์การปลูกฝ้ายในไร่ข้าวต่อไป เพื่อจะได้มีฝ้ายใช้ตลอดไป
3. ผลิต ผลิตภัณฑ์จากการฝ้ายศักดิ์สิทธิ์เพิ่มขึ้น เช่น เส้นฝ้ายสิ่งทอต่าง ๆ เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

กีนดอกแดง วัฒนธรรมชนเผ่าลัวะหนองน่าน

ผู้ศึกษา

นางสาวรัชดาวรรณ อักขระ

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านหนองน่าน หมู่ที่ ๑๒ ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
ศูนย์การศึกษาชนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบ่อเกลือ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดน่าน

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่อง กีนดอกแดง...วัฒนธรรมชนเผ่าลัวะหนองน่าน เป็นกิจกรรมตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านหนองน่าน หมู่ที่ ๑๒ ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ให้กลุ่มนักศึกษาและเยาวชนได้เรียนรู้ความสำคัญความเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณีกีนดอกแดง ๒) ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีกีนดอกแดง และ ๓) อนุรักษ์และส่งเสริมสนับสนุนวัฒนธรรมประเพณีกีนดอกแดง อันจะสร้างความภูมิใจและจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นสืบไป กลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มนักศึกษาและเยาวชน จำนวน ๓๐ คน ดำเนินการศึกษาโดยการให้ผู้เรียนศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีกีนดอกแดง ขั้นตอนการจัดกิจกรรมกีนดอกแดง วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมกีนดอกแดง การร่วมกิจกรรมของคนในครอบครัว คนในชุมชน และคนภายนอก ข้อปฏิบัติและข้อห้ามในการร่วมกิจกรรม

ผลการดำเนินงานพบว่า กลุ่มนักศึกษาและเยาวชนบ้านหนองน่าน จำนวน ๓๐ คน มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญ ความเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณีกีนดอกแดง เกิดความตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีกีนดอกแดง คนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์และส่งเสริมสนับสนุนวัฒนธรรมประเพณีกีนดอกแดงอันจะสร้างความภูมิใจ และจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นสืบไป

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของชาวลัวะ บ้านหนองน่าน หมู่ที่ ๑๒ ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ผูกโยงกับเรื่องข้าวและความเชื่อเรื่องผีค่อนข้างมาก เช่น “วัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเรียกขวัญข้าวให้กลับมาอยู่ที่ขั้วข้าว มีวิธีการคือนำเอาดอกไม้สีแดง ซึ่งก็คือ ดอกหงอนไก่ โดยเอาเมล็ดมาผสมไว้ในข้าวเปลือกแล้วหว่านพร้อมกันในแปลงข้าว พอข้าวออกรวงและแก่จนเก็บเกี่ยวได้ ต้นหงอนไก่ออกดอกพร้อมกัน จากนั้นชาวบ้านจะเกี่ยวข้าว เมื่อทุกระวงเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ได้จัดกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง ซึ่งการจัดกิจกรรมในวัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง ก็คือการรับขวัญข้าวมาอยู่ขั้วรวง บอผีบรรพบุรุษ ผีป่า ผีดิน ผีฟ้า ให้ได้รู้ว่าเราเอาขวัญข้าวกลับมาบ้านด้วย โดยให้ผู้ชายนำดอกหงอนไก่ ข้าวสุก น้ำ และไข่ ไปบอกกล่าวเพื่อเรียกขวัญข้าวกลับคืนมาตามจุดต่าง ๆ ของไร่ และใช้สวิงซ้อนขวัญข้าวทุกมุมไร่ ชาวบ้านบ้านหนองน่านมีการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีวัฒนธรรมประเพณีที่ต้องยึดถือปฏิบัติ เคารพ และให้ความสำคัญในเรื่อง ดิน น้ำ ลม หรือต้นไม้ จากนั้นก็จะมีการเซ่นไหว้ โดยผู้นำทางจิตวิญญาณหรือหมอสีต เมื่อจัดกิจกรรมกินดอกแดงเรียบร้อยแล้วจะเป็นงานฉลองที่ชาวลัวะร่วมกันจัดเตรียมไก่ หมู ควาย ที่จะนำมาปรุงเป็นอาหารเพื่อเลี้ยงฉลองกันอย่างสนุกสนาน นอกจากนี้ยังมีการเสี่ยงทายโดย ชาวลัวะจะตำข้าวเม่าและให้หมอสีตเสี่ยงทายเป็นผู้นำข้าวเม่าไปรอบบริเวณที่จัดกิจกรรม ผู้ที่ร่วมกิจกรรมจะแย่งกันเอามี้อรับ ใครได้มากก็หมายความว่า ฤดูกาลผลิตในปีต่อไปจะได้ข้าวมากและการฉลองนี้จะดำเนินไปสามวันสามคืน ซึ่งในระหว่างนั้นจะมีข้อห้ามไม่ให้ทำงานหนักใด ๆ ไม่ว่าจะเก็บผัก หาฟืน ตักน้ำหรือตำข้าว ปัจจุบันวัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง ผู้ที่เข้าร่วม ส่วนใหญ่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งเด็กและเยาวชนขาดความสนใจ ไม่เห็นคุณค่า และอีกส่วนหนึ่งออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน และรับเอาวัฒนธรรมประเพณีจากชุมชนเมืองซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวลัวะบ้านหนองน่านมาก

ดังนั้น ศศช.บ้านหนองน่านได้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวลัวะจึงได้จัดกระบวนการเรียนรู้ เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของชนเผ่า ให้เด็กและเยาวชนได้อนุรักษ์สืบสานต่อไปให้กับคนรุ่นหลัง

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้นักศึกษาและเยาวชน ได้เรียนรู้ความสำคัญความเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง
๒. เพื่อให้นักศึกษาและเยาวชน ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง
๓. เพื่อให้นักศึกษาและเยาวชน ร่วมกันอนุรักษ์และส่งเสริมสนับสนุนการจัดวัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดงอันจะสร้างความภูมิใจและจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นสืบไป

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

กลุ่มนักศึกษา กศน. จำนวน ๑๓ คน

- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๔ คน
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๙ คน

กลุ่มเยาวชนและกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน ๑๗ คน

เชิงคุณภาพ

นักศึกษา กศน. เยาวชน และผู้สูงอายุเกิดความรัก ห่วงเห่น และต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี กินดอกแดงของชนเผ่าตนเอง เกิดความภาคภูมิใจมีจิตสำนึกร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง และมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดงต่อไป

วิธีการจัดกิจกรรม

๑. ครู นักศึกษา เยาวชน และผู้สูงอายุ และคนในชุมชน ได้ประชุมร่วมกันเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม วัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดงของหมู่บ้าน เพื่อหาข้อสรุปปัญหาและแนวทางแก้ไขเพื่อสืบสานประเพณีใน ท้องถิ่นที่สืบทอดกันที่กำลังจะถูกละเลย ถูกลืมข้าม และถูกลดความสำคัญลง

การประชุมร่วมกับชาวบ้าน บ้านหนองน่าน

๒. กลุ่มนักศึกษาและกลุ่มเยาวชนได้ศึกษาองค์ความรู้ในเรื่อง วัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดงจาก กลุ่มผู้สูงอายุ และผู้รู้ในชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

- ความเป็นมาและความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง
- ขั้นตอนจัดกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง
- วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง
- การร่วมกิจกรรมของคนในครอบครัว คนในชุมชน และคนภายนอก
- ข้อปฏิบัติและข้อห้ามในการร่วมกิจกรรม

๓. ครูและผู้เรียนวิเคราะห์และสรุปข้อมูลร่วมกันเพื่อใช้เป็นองค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้

กลุ่มนักศึกษาและกลุ่มเยาวชนได้ศึกษาองค์ความรู้ในเรื่อง วัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง

๔. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดงแก่กลุ่มนักศึกษาและกลุ่มเยาวชน ร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุและคนในชุมชน โดยให้ผู้รู้และผู้สูงอายุถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ กิจกรรมกินดอกแดง

๕. ครูร่วมกับผู้เรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในศูนย์การเรียนรู้ฯ ดังนี้
- บอร์ดประวัติความเป็นมาความสำคัญและคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง
  - บอร์ดแสดงภาพกิจกรรมกินดอกแดง
  - มุมส่งเสริมการอ่าน เรื่อง วัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง
  - ป้ายประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมประเพณีกินดอกแดง

๖. ครู นักศึกษา เยาวชน และคนในชุมชนร่วมกิจกรรมกินดอกแดงเพื่อสืบสานประเพณีวัฒนธรรมที่ดิงาม

ร่วมพิธีกรรมกินดอกแดงในชุมชน

๗. ครู นักศึกษาและเยาวชน สรุปลงค์ความรู้ร่วมกัน

นักศึกษาและเยาวชน สรุปลงค์ความรู้ร่วมกัน

๘. ครูได้มอบหมายให้นักศึกษาและเยาวชน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ที่ได้รับ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการร่วมกิจกรรมกันดอกแดงแก่คนในชุมชนของตนเอง คนในชุมชนอื่น และคนภายนอก

๙. ครูติดตามผล วัดและประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมกันดอกแดง การสอบถาม และการศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ภายในศูนย์การเรียนรู้ฯ ของกลุ่มนักศึกษา กลุ่มเยาวชน และคนในชุมชน

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

ผลที่เกิดกับผู้เรียน

- ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีกันดอกแดง
- ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีกันดอกแดง

ผลที่เกิดกับชุมชน

- ร่วมกันอนุรักษ์และส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมกันดอกแดงอันจะสร้างความภูมิใจและจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นสืบไป

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

คนในครอบครัว ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้นำทางธรรมชาติ ควรกระตุ้นและส่งเสริมให้กลุ่มนักศึกษาและเยาวชน ที่ออกไปนอกชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมกันดอกแดงมากขึ้น

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

นักศึกษาและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมกินดอกแดงแล้วควรเข้าร่วมกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่องทุกปีและจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ใน ศศช.

เอกสารอ้างอิง

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สำนักงาน. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔. กรุงเทพฯ ๒๕๕๐ – ๒๕๕๙.

โครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี,สำนักงาน. การประชุมวิชาการ “แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” กรุงเทพฯ : พี.เอ.ลีฟวิง จำกัด ,๒๕๕๔.

ประเพณีกินดอกคำดอกแดงและโน้มกิ่งฟ้าของจังหวัดน่าน(ออนไลน์) แหล่งที่มา : www.m-culture.in.th วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๘

หมิ่นเส้นด้าย พันลวดลาย สู่การแต่งกายชนเผ่าลัวะ

ผู้ศึกษา

นายธนา สุภาใจ

นายชูชาติ สารศิลป์อาชีพ

สถานศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านมิดหลวง หมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่แจ่ม สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่อง หมิ่นเส้นด้าย พันลวดลาย สู่การแต่งกายชนเผ่าลัวะ โดยศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านมิดหลวง หมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมการแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่า และสร้างจิตสำนึก ในเรื่องการแต่งกายชุดลัวะ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาถึงคุณค่าวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่าลัวะ และ ๒) อนุรักษ์ สืบสาน การแต่งกายชุดชนเผ่าให้คงอยู่สืบไป โดยมีกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๑๖ คน ได้แก่ ๑) เด็กนักเรียนในศูนย์การเรียนรู้ฯ จำนวน ๖ คน และ ๒) นักศึกษา กศน. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๓ คน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๗ คน ดำเนินการจัดการศึกษาโดยจัดการประชุมประชาคมร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น พุดคุย แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ถึงสภาพ ปัญหา ความต้องการของชุมชน ตลอดจนสร้างความเข้าใจ เห็นคุณค่าและตระหนักในวัฒนธรรมของตนเอง โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากความเจริญทางด้านวัตถุและค่านิยมที่เปลี่ยนไปของเด็กและเยาวชนในชุมชน ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการ แต่งกายของชนเผ่าลัวะ หลังจากได้ข้อสรุปและทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ครูได้ออกเยี่ยมบ้านของผู้เรียนและ คนในชุมชน เพื่อศึกษาประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและ เป็นการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและคนในชุมชน ครูรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแต่งกายชนเผ่าลัวะเพื่อนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านมิดหลวง โดยครูร่วมกับผู้นำชุมชนคัดเลือก วิทยากรของชุมชน คือ นางประภัสสร พิทักษ์ศักดิ์สกุล เป็นผู้จัดการกระบวนการสร้างจิตสำนึกใน การอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกาย และให้ผู้เรียนทุกคนแต่งกายชุดชนเผ่าลัวะในทุกวันที่มีการจัดการเรียนการสอนและในวันเทศกาลต่าง ๆ ของชนเผ่าลัวะ

ผลการดำเนินกิจกรรมพบว่า ผู้เรียนเห็นความสำคัญและให้ความสนใจในการแต่งกายชุดประจำเผ่า และร่วมกันแต่งกายชุดชนเผ่าทุกวันที่มีการจัดการเรียนการสอนและในวันที่มีเทศกาลต่าง ๆ ของชนเผ่า ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมของชนเผ่าตนเองนำไปสู่การอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนสืบไปจากการดำเนินกิจกรรมนี้ พบว่าชาวลาหู่ที่ทำงานนอกชุมชนขาดโอกาสในการแต่งกายชุดชนเผ่าในการเข้าร่วมงานต่าง ๆ ของชุมชน และแต่งกายตามแบบสังคมเมืองมากขึ้น ซึ่งจากการจัดการประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางการแต่งกายของชาวลาหู่ที่ไปทำงานนอกชุมชนได้ทำข้อตกลงร่วมกันเมื่อกลับเข้ามาในชุมชนให้เข้าร่วมกิจกรรมการแต่งกายประจำเผ่าสัปดาห์ละ ๑ วันโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา”แม่ฟ้าหลวง”บ้านมดหลวง เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ ส่วนแนวทางพัฒนาต่อเนื่อง ควรส่งเสริมให้ชุมชนได้มีการแต่งกายประจำเผ่าลาหู่ โดยการแต่งกายทุกเทศกาลต่าง ๆ ของชุมชน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ในประเทศ ชนเผ่าลาหู่ เป็นกลุ่มที่มีแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์อีกชนเผ่าหนึ่ง ชาวลาหู่ทุกคนจะต้องอนุรักษ์การแต่งกายสืบทอดกันมา ตั้งแต่บรรพบุรุษตามคตินิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาในกลุ่มของตน และควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

หมู่บ้านมดหลวงเป็นชนเผ่าลาหู่อีกชุมชนหนึ่งที่นิยมแต่งกายโดยการใช้ผ้าทอมือเป็นการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีลวดลายที่สวยงามแตกต่างกันไป ความละเอียดในการทอผ้าจะเห็นได้ว่าการใช้เส้นด้ายมีการเลือกสรรเส้นด้ายที่เกิดจากภูมิปัญญา มีการทอผ้าทุกหลังคาเรือน เพื่อนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เช่น เสื้อผ้าขึ้น ผ้าโพกหัว เป็นต้น การแต่งกายจะใช้ในงานประเพณีสำคัญต่าง ๆ เช่น วันแม่ ประเพณีการเลี้ยงผี ผูกข้อมือ ขึ้นบ้านใหม่ และในโอกาสต่าง ๆ แต่เนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปการสืบทอดวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าลาหู่มีน้อยลง กอปรกับความต้องการวัตถุดิบที่มีมากขึ้น ทำให้เยาวชนที่ออกจากบ้านเพื่อไปเรียน ทำงาน นิยมการแต่งกายตามสมัยนิยม ไม่นิยมใส่ชุดชนเผ่าลาหู่ อาจเนื่องด้วยวัฒนธรรมภายนอกมีส่วนซึมซับเข้าไปทำให้การแต่งกายด้วยชนเผ่าได้จางหายไป

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา”แม่ฟ้าหลวง” บ้านมดหลวง ตระหนักถึงความสำคัญของการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมการแต่งกายชุดชนเผ่าลาหู่ จึงได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา”แม่ฟ้าหลวง” บ้านมดหลวง เพื่อส่งเสริมให้วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่าลาหู่ได้คงอยู่สืบไปและสอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙) ตามวัตถุประสงค์ที่ ๖ เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาถึงคุณค่าวัฒนธรรมการแต่งกายของชุมชนเผ่าลัวะบ้านมิดหลง
2. เพื่อให้เด็กและเยาวชนอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมการแต่งกายชุมชนเผ่าลัวะได้คงอยู่สืบไป

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ ๑๖ คน

- เด็กนักเรียนในศูนย์การเรียนรู้ฯ จำนวน ๖ คน
- นักศึกษา กศน. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๓ คน
- นักศึกษา กศน. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๗ คน

เชิงคุณภาพ

- เด็กและเยาวชน เห็นความสำคัญของการแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าลัวะ และเกิดความภาคภูมิใจถึงคุณค่าในวัฒนธรรมการแต่งกายนำไปสู่การอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมที่ดำรงในท้องถิ่นของชุมชนให้คงอยู่สืบไป

วิธีการจัดกิจกรรม

ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านมิดหลง ได้จัดการประชุมประชาคมร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น พูดคุยแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ถึงสภาพ ปัญหา ความต้องการของชุมชน ตลอดจนสร้างความเข้าใจ เห็นคุณค่าและตระหนักในวัฒนธรรมของตนเอง โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากความเจริญทางด้านวัตถุและค่านิยมที่เปลี่ยนไปของผู้เรียน ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่าทำให้ผู้เรียนไม่นิยมแต่งกายชุดชนเผ่าลัวะ หลังจากได้ข้อสรุปและทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จากนั้นครูได้ออกเยี่ยมบ้านของผู้เรียนและคนในชุมชน เพื่อศึกษา ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมการแต่งกายชุดชนเผ่าลัวะ และ เป็นการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและคนในชุมชน ครูรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแต่งกายชุดชนเผ่าลัวะเพื่อนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านมิดหลง โดยร่วมกับผู้นำชุมชนคัดเลือกวิทยากรของชุมชน คือ นางประภัสสร พิทักษ์ศักดิ์สกุล เป็นผู้นำในการจัดกระบวนการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายชุดชนเผ่าลัวะให้กับผู้เรียนที่เป็นเด็กในศูนย์การเรียนรู้ฯ และนักศึกษาของ กศน. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากนั้นครูส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนของ ศศช.บ้านมิดหลง แต่งกายชุดชนเผ่าลัวะในทุกวันที่มีการจัดการเรียนการสอนกับการใช้ชีวิตประจำวันและในงานเทศกาลต่าง ๆ ของชนเผ่าลัวะ เพื่ออนุรักษ์ความเป็นชนเผ่าลัวะแบบดั้งเดิมให้คงอยู่กับชุมชนบ้านมิดหลงต่อไป ครู ผู้นำชุมชน ร่วมกันนิเทศ ติดตามผลเพื่อติดตาม

ความคืบหน้า ปัญหาอุปสรรคในการจัดการปลูกจิตสำนึกในเรื่องการแต่งกายชนเผ่า และรายงานผลการดำเนินงานให้ต้นสังกัด

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินกิจกรรม พบว่า ผู้เรียนเห็นความสำคัญและให้ความสนใจในการแต่งกายชุดประจำเผ่า และร่วมกันแต่งกายชุดชนเผ่าทุกวันที่มีการจัดการเรียนการสอนและในวันที่มีเทศกาลต่าง ๆ ของชนเผ่า ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมของชนเผ่าตนเองนำไปสู่การอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนสืบไป จากการดำเนินกิจกรรมนี้ พบว่าชาวลาหู่ที่ออกไปทำงานนอกชุมชนขาดโอกาสในการแต่งกายชุดชนเผ่าในการเข้าร่วมงานต่าง ๆ ของชุมชน และแต่งกายตามแบบสังคมเมืองมากขึ้น ซึ่งจากการจัดการประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางการแต่งกายของชาวลาหู่ที่ไปทำงานนอกชุมชน ได้ทำข้อตกลงร่วมกันว่าเมื่อกลับเข้ามาในชุมชนให้เข้าร่วมกิจกรรมการแต่งกายประจำเผ่าสัปดาห์ละ ๑ วัน โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านมิดหลวง เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้

การเผยแพร่

- จัดทำเอกสารรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลายผ้าลาหู่และรูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอชุดชนเผ่าลาหู่ให้แก่ชาวบ้านหรือผู้ที่สนใจการทอผ้าในชุมชนได้ศึกษา
- จัดทำเอกสารสรุปการจัดการกิจกรรมแนวปฏิบัติที่ดี ด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น หมิ่นเส้นด้าย พันลวดลาย สู่การแต่งกายชนเผ่าลาหู่ รายงานต้นสังกัด

ปัญหา อุปสรรคและวิธีการแก้ไข

นอกจากผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ยังพบว่าคนในชุมชนเผ่าลัวะที่ออกไปทำงานนอกชุมชนไม่นิยมใส่ชุดชนเผ่าลัวะ อาจเนื่องด้วยวัฒนธรรมภายนอกมีส่วนซึมซับเข้าไปทำให้การแต่งกายด้วยชนเผ่าได้จางหายไป อีกทั้งสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การสืบทอดวัฒนธรรมการแต่งกายชุดชนเผ่าลัวะลดลง อีกทั้งความต้องการด้านวัตถุดิบที่มีมากทำให้คนในชุมชนที่ออกจากบ้านเพื่อไปเรียน ทำงาน นิยมการแต่งกายตามสมัยนิยมมากขึ้น

วิธีการแก้ไข

๑. ครูร่วมกันกับคนในชุมชนดำเนินการจัดการประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการแต่งกายของชาวเผ่าลัวะที่ออกไปทำงานนอกชุมชน
๒. สร้างข้อตกลงร่วมกันกับคนในชุมชนเมื่อกลับเข้ามาในชุมชนให้เข้าร่วมกิจกรรมการแต่งกายประจำเผ่าลัวะสัปดาห์ละ ๑ วัน โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา”แม่ฟ้าหลวง”บ้านมดหลวงเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้

แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีการแต่งกายชุดประจำชนเผ่าลัวะ โดยการแต่งกายทุกเทศกาลต่าง ๆ ของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑

โครงการประเพณีรำตง

ผู้ศึกษา

ด.ต.สกล ว่างศิริ

สถานศึกษา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสหธนาคารกรุงเทพ

บ้านเวียงคะดี หมู่ ๕ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๓

บทคัดย่อ

การแสดงพื้นบ้านในพื้นที่ อำเภอสังขละบุรีมีการแสดงที่หลากหลาย สืบทอดวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี สืบต่อกันมาหลายช่วงอายุคนที่สำคัญ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสหธนาคารกรุงเทพ ได้สืบทอดประเพณีหนึ่งซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่ากะเหรี่ยงในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี คือประเพณีรำตงซึ่งในการแสดงในงานต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ขึ้นบ้านใหม่ รับแขกผู้มาเยือน ฯลฯ บทความนี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ประวัติความเป็นมาของการรำตงและหวังเป็นอย่างยิ่งท่านผู้อ่านจะได้รับความรู้จากบทความนี้

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

"รำตง" เป็นการละเล่นของชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ใน อำเภอสังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิและอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

"ตง" เป็นการออกเสียงตามภาษาไทยชาวกะเหรี่ยงจะออกเสียงว่า "โตว" คำว่า ตง หรือ โตว นี้ คงจะมาจากเครื่องดนตรีที่ใช้ ประกอบการแสดง ซึ่งทำด้วยไม้ไผ่ยาว ๑ ปล้อง เจาะเป็นช่องตรงกลางเพื่อให้เกิดเสียงดังกังวาน

"การละเล่นรำตง" เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง (โปว) ในท้องที่บ้านเวียงคะดี ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเกิดขึ้นด้วยความเชื่อมั่นและความศรัทธา โดยยกหลักธรรมคำสอนในองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนคติความเชื่อต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นการอบรมสั่งสอนลูกหลานชาวกะเหรี่ยง

การละเล่นรำตง จัดเป็นนาฏกรรมที่ปรากฏมานานกว่า ๒๐๐ ปี ในอดีตนิยมแสดงกันอย่างแพร่หลาย แต่ปัจจุบันกลับปรากฏเฉพาะในงานพิธีกรรมสำคัญซึ่งเป็นงานประจำปีของชนเผ่าเท่านั้น สิ่งเหล่านี้อาจเป็นสิ่งที่รู้สึกสัมผัสได้ แต่อาจจะไม่ใช่ด้วยระบบประสาททั้งห้า

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาและสืบสานประเพณีรำตง ให้แก่นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสหราชอาณาจักร
๒. เพื่อให้นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้สนใจใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และขยายผลสู่ชุมชน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

๑. นักเรียน ร้อยละ ๘๐ มีความรู้ ความเข้าใจในประเพณีรำตง
๒. นักเรียน ร้อยละ ๘๐ สามารถแสดงรำตงได้อย่างถูกต้อง

เชิงคุณภาพ

นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามประเพณีรำตงได้อย่างถูกต้อง

วิธีการจัดกิจกรรม

นายบรรพต คงนาคดี ที่ปรึกษาโครงการสานสายใย สามสายน้ำ ชมรมสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย เชื้อสายกะเหรี่ยง ภายใต้การสนับสนุนจากแผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ สสส. เล่าว่า “รำตง หรือทอี่ตัง” ในภาษากะเหรี่ยงนั้น หมายถึง การเหยียบย่ำ หรือการเต้นรำ ให้เข้าจังหวะ เมื่อเคาะแล้วจะมีเสียงดัง ตง ตง ตง ตง โดยมีเครื่องเคาะจังหวะที่ทำมาจากกระบอกไม้ไผ่ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นการเล่นเสียงมาจากเครื่องดนตรีเฉพาะที่เรียกว่า “วาเหล่เคาะ” เป็นชื่อเรียกเครื่องดนตรีซึ่งเป็นเครื่องกำกับจังหวะประเภทหนึ่งของชาวกะเหรี่ยง ทำจากไม้แดงเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีฉิ่งวางหงายทางด้านบนอยู่มุมใดมุมหนึ่ง

รำตงมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับผู้คิดค้นทำรำและเพลงจะตั้งชื่อตามคณะของตนเอง การแสดงรำตงของชาวกะเหรี่ยงโปว์ปัจจุบันเหลืออยู่ ๕ ชุด คือ รำตงอะบละ รำตงเหร์เร รำตงไอมิ รำตงหม่องโยว์ การแสดงของเด็ก และรำตงหม่องโยว์ การแสดงของผู้ใหญ่ รำตงเป็นการแสดงพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงที่ผสมผสานทั้งการร้อง การรำ และการทำจังหวะ พร้อมกับการแสดงอารมณ์และความรู้สึกออกมาอย่างอิสระ

การรำตง ผู้แสดงจะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ โดยทั่วไปนิยมใช้ผู้แสดงหญิงสาวที่ยังไม่แต่งงานจำนวน ๑๒-๑๖ คน หรืออาจมากกว่า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานที่แสดง ซึ่งอาจเป็นเวทีในร่มหรือสนามหญ้า ตั้งแถวเป็นแถวลึกประมาณ ๕-๖ แถว ยืนห่างกันประมาณ ๑ ช่วงแขน ส่วนการแต่งกายนั้นแยกตามลักษณะของหญิงและชาย

โดยผู้หญิงจะสวมชุดกระโปรงสีชาวยาวกรอมเท้า หรือที่ภาษากะเหรี่ยงเรียกว่า “ไซ่กู๊กี” เป็นเครื่องแต่งกายประจำชนเผ่าของหญิงสาวชาวกะเหรี่ยง มีลักษณะเป็นเสื้อกระโปรงยาวกรอมเท้าสีขาว บางครั้งจะทอเป็นลวดลายสีแดงในแนวตั้ง บางครั้งทอยกดอกเป็นตาราง มีพู่ห้อยเป็นระยะ คอแหลม คาดเข็มขัดเงินที่เอว สำหรับผู้ชายก็ใส่ชุดประจำเผ่าเป็นเสื้อสีแดง นุ่งโสร่ง

เครื่องดนตรีที่ใช้การแสดง

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง ได้แก่ กลองสองหน้า ระนาด ฆ้องวง พิณหรือปี่ ฉิ่ง ตง (ไม้ไผ่ยาวประมาณ ๓๐ เซนติเมตร เสาะเป็นร่องใช้ไม้ตีให้จังหวะ) ในด้านของทำรำเป็นท่าที่เรียบง่ายเพื่อต้องการความพร้อมเพรียง คล้ายกับฟ้อนพม่า เอกลักษณะอยู่ที่การย้ำเท้าด้วยจังหวะที่สม่ำเสมอตลอดทั้งเพลง”

เครื่องดนตรี เครื่องดนตรีระนาด กลองสองหน้า ฉิ่งและไม้ไผ่ยาวประมาณ ๓๐ เซนติเมตร

เครื่องดนตรีพิณ ฆ้องและปี่

ลักษณะการเล่น

การแสดงรำตง เป็นการร้องและรำที่ใช้เสียงดนตรีประกอบในการแสดง ผู้แสดงเป็นหญิงหรือชายก็ได้ โดยทั่วไปนิยมใช้ผู้แสดงหญิงสาวที่ยังไม่แต่งงานจำนวน ๑๒-๑๖ คน หรืออาจมากกว่า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานที่แสดง ซึ่งอาจเป็นเวทีในร่ม หรือสนามหญ้า การแสดงมีการตั้งแถวผู้แสดงเป็นแถวลึกประมาณ ๕-๖ แถวและยืนห่างกันประมาณ ๑ ช่วงแขน ชุดที่ใช้ในการแสดงรำตงเป็นชุดกระโปรงปักด้วยด้ายสีสด คาดเข็มขัดเงินที่เอว

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง คือ กลองสองหน้า ระนาด ฆ้องวง พิณหรือปี่ ฉิ่ง ตง (ไม้ไผ่ยาวประมาณ ๓๐ เซนติเมตร เขาจะเป็นร่องใช้ไม้ตีให้จังหวะ) เนื้อร้องของเพลงรำตงมีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นมาของกะเหรี่ยง การอบรมให้เป็นคนดี และเกี่ยวกับพุทธศาสนา เป็นต้น ท่าทางที่รำคล้ายกับฟ้อนพม่า

โอกาสที่เล่น

การแสดงรำตงเป็นการละเล่นที่สนุกสนานในงานพิธีสำคัญ ๆ เช่น งานศพ งานบุญข้าวใหม่ งานสงกรานต์ เป็นต้น

ผลที่เกิดกับผู้เรียนและชุมชน

รำตงจึงมีสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงเป็นอย่างมาก แต่ไม่นิยมจัดแสดงบ่อยครั้งนัก จะแสดงในงานที่สำคัญ ๆ ได้แก่ งานสงกรานต์ งานศพ ประเพณีทำบุญข้าวเปลือกใหม่ ซึ่งประเพณีดังกล่าวมีพิธีกรรมทำบุญรับขวัญข้าวใหม่และขอบคุณพระแม่โพสพ รำตงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องถวายสักการะเพื่อความ เป็นสิริมงคล โดยรำตงที่นำมาจัดแสดงถวายนี้นักมีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอนในองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนคติความเชื่อต่างๆ เพื่อใช้ในการอบรมสั่งสอนลูกหลานชาวกะเหรี่ยง

รำตงนอกจากจะเป็นสื่อกลางเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีแล้วยังเป็นการส่งเสริมให้สังคมของชาว กะเหรี่ยงเติมเต็มทางด้านวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นอีกด้วย ศิลปะการแสดงพื้นบ้านนี้มีลักษณะเด่นและความ น่าสนใจในด้านที่ให้ความสำคัญในเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาโดยมุ่งเน้นไปที่หลักธรรมคำสอนขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งนี้เพื่อให้ชาวกะเหรี่ยงทั้งหลายได้ซึมซับเอาคุณค่าความดีงามในคตินธรรม ตลอดจนแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ชาวกะเหรี่ยงนับถือเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคตินธรรมเรื่องการสร้างความสามัคคี อันเป็นการสร้างค่านิยมที่ดีให้กับกลุ่มชน อีกทั้งยังเป็น ทางออกและทางต่อสู้สำหรับความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นการกลมเกลียวจิตใจและปลูกฝังความ ดีงามให้กับลูกหลาน

ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

วันนี้แม้มีเพียงแค่มัคคนกลุ่มน้อยที่จะได้ชมการแสดงรำตงของชาวกะเหรี่ยง แต่สำหรับพี่น้องชาว กะเหรี่ยงเองแล้ว การแสดงรำตงถือเป็นภูมิปัญญาที่เชื่อมโยงคนในชุมชนให้ได้ใกล้ชิดกันมากขึ้น เชื่อมโยงคน กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่แสดงถึงภูมิปัญญาในการเรียนรู้และอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เป็นวิธีการแสดงออก ที่สอดคล้องกับความเป็นไปในสังคม

อีกไม่นานเชื่อได้ว่า “การแสดงรำตง” นี้จะเป็นที่รู้จักและอยู่คู่กับชาวกะเหรี่ยงต่อไปได้เพราะมี โครงการสานสายใย สามสายน้ำ ชมรมสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง มาเก็บรวบรวม ดึงเด็กและ เยาวชนที่เป็นรากฐานของสังคมมาสืบสาน สืบทอด และเผยแพร่ออกสู่สังคมแล้วนั้นไม่เพียงแต่จะทำให้สังคม ได้รู้จักการแสดงรำตง แต่นั่นจะเป็นส่วนที่จะทำให้ศิลปวัฒนธรรมนี้ได้อยู่กับชาวกะเหรี่ยงได้สืบสานเท่านั้น

แนวทางการพัฒนาต่อเนือง

คุณค่าของประเพณีรำตง ผู้เล่นได้รับความสนุกสนาน แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่น

วัฒนธรรมงามล้ำค่า อาข่าศรีสมวงศ์

ผู้ศึกษา

นางสาวลมัยพร พรหมเมตจิต

สถานศึกษา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนศรีสมวงศ์
หมู่ที่ ๑๑ บ้านสามัคคีเก่า ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง
จังหวัดเชียงราย
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต ๓

บทคัดย่อ

แนวปฏิบัติที่ดี ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่อง วัฒนธรรมงามล้ำค่า อาข่าศรีสมวงศ์ ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนศรีสมวงศ์ ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นในด้านการแต่งกาย อาหาร เครื่องดนตรี นาฏศิลป์ และการละเล่นของชนเผ่า ๒) เพื่อให้นักเรียนสามารถแต่งกาย ทำอาหาร เล่นดนตรี และแสดงนาฏศิลป์ของชนเผ่าได้ และ ๓) เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนศรีสมวงศ์ จำนวน ๗๑ คน โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาให้องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าอาข่า ตามกระบวนการของ SSCC Model คือ S ๑ (Srisomwong School) โรงเรียนเป็นศูนย์กลางเรียนรู้ เชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นสู่ผู้เรียนให้เกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง S ๒ (Students) นักเรียนทุกคนเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของตนเอง โดยการลงมือปฏิบัติจริงตามศักยภาพของแต่ละบุคคล C๑ (Community) การให้ชุมชน สังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ จัดเวทีให้นักเรียนได้แสดงองค์ความรู้ที่ได้รับอย่างต่อเนื่อง และ C ๒ (Check) การตรวจสอบผลการดำเนินงาน และการเผยแพร่ จากนั้นนำผลมาสรุปพัฒนาให้ต่อเนื่องต่อไป โดยใช้กิจกรรมทั้ง ๕ กิจกรรม คือ ๑) การแต่งกาย ๒) การทำอาหารชนเผ่า (ข้าวปุก) ๓) เครื่องดนตรี (แคนน้ำเต้า) ๔) นาฏศิลป์ (การเต้นกระทุ้งไม้ไฟ) และ ๕) การละเล่น (ประเพณีไล่ชิงช้า) ใช้เวลาในการดำเนินการในปี ๒๕๕๘ เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบ ผลการดำเนินงาน คือ แบบบันทึกการประเมินนักเรียนด้านความรู้ ความเข้าใจและมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น แบบบันทึกการสังเกตการร่วมกิจกรรมของนักเรียน และแบบสอบถามการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และร้อยละ

สรุปผลการดำเนินงาน พบว่า ๑) นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นในด้านการแต่งกาย อาหาร เครื่องดนตรี นาฏศิลป์ และการละเล่นของชนเผ่า จำนวน ร้อยละ

๙๐ อยู่ในระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม ๒) นักเรียนสามารถแต่งกาย ทำอาหาร เล่นดนตรี และแสดงนาฏศิลป์ของ
ชนเผ่าได้ จำนวน ร้อยละ ๙๕ อยู่ในระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม ๓) ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การจัดการกระบวนการ
เรียนรู้ ด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น จำนวนร้อยละ ๑๐๐ อยู่ในระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม

ความสำคัญของขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น (ชนเผ่าอาข่า)

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนศรีสมวงศ์ เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เปรียบเสมือนครอบครัวที่ ๒ ของ
ผู้เรียน เป็นแหล่งที่ให้การเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน มีคุณธรรมพร้อม ทำประโยชน์
ให้ชุมชนและสังคม ดังนั้น โรงเรียนจำเป็นต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
ให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชนเผ่าอาข่า ซึ่งเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมา
วัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้ทำให้ชนเผ่าอาข่ามีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สอดคล้องกับพระราชดำริของสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่จะปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้รู้จักการรักษาวินัยวัฒนธรรมประเพณี
ที่ดีงาม และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ เพื่อป้องกันไม่ให้สิ่งที่ดีงามเหล่านี้ถูกละเลยหรือถูกทำลาย
ไป พร้อม ๆ กับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของสังคมปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และแนวทางการพัฒนา แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน
ในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๙ จึงได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีชนเผ่าอาข่าขึ้น ได้แก่ การแต่งกาย อาหาร
เครื่องดนตรี นาฏศิลป์ และการละเล่นของท้องถิ่น โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการถ่ายทอดของปราชญ์
ชาวบ้าน เข้ามาจัดการกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตาม
ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ นอกจากนี้ นักเรียนได้เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ที่ได้รับให้กับเครือข่าย
และหน่วยงานอื่น ทำให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในมรดกทางประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นเกิด
ความรัก ห่วงแหนและสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามสืบไป

จุดประสงค์/เป้าหมายของการดำเนินงาน

๑. จุดประสงค์ของการดำเนินงาน

๑. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นใน
ด้านการแต่งกาย อาหาร เครื่องดนตรี นาฏศิลป์ และการละเล่นของชนเผ่า
๒. เพื่อให้นักเรียนสามารถแต่งกาย ทำอาหาร เล่นดนตรี และแสดงนาฏศิลป์ของชนเผ่าได้
๓. เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

๒. เป้าหมายของการดำเนินงาน

เชิงปริมาณ

นักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนศรีสมวงศ์ จำนวน ๗๑ คน

เชิงคุณภาพ

๑. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นในด้านการ
แต่งกาย อาหาร เครื่องดนตรี นาฏศิลป์ และการละเล่นของชนเผ่า ร้อยละ ๘๐ ระดับคุณภาพ ดีมาก
๒. นักเรียนสามารถแต่งกาย ทำอาหาร เล่นดนตรี และแสดงนาฏศิลป์ของชนเผ่าได้ ร้อยละ ๘๐
ระดับคุณภาพ ดีมาก
๓. ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นร้อยละ
๘๐ ระดับคุณภาพ ดีมาก

การแต่งกาย

การทำอาหารชนเผ่า (ข้าวปุ้น)

เครื่องดนตรี (แคนน้ำเต้า)

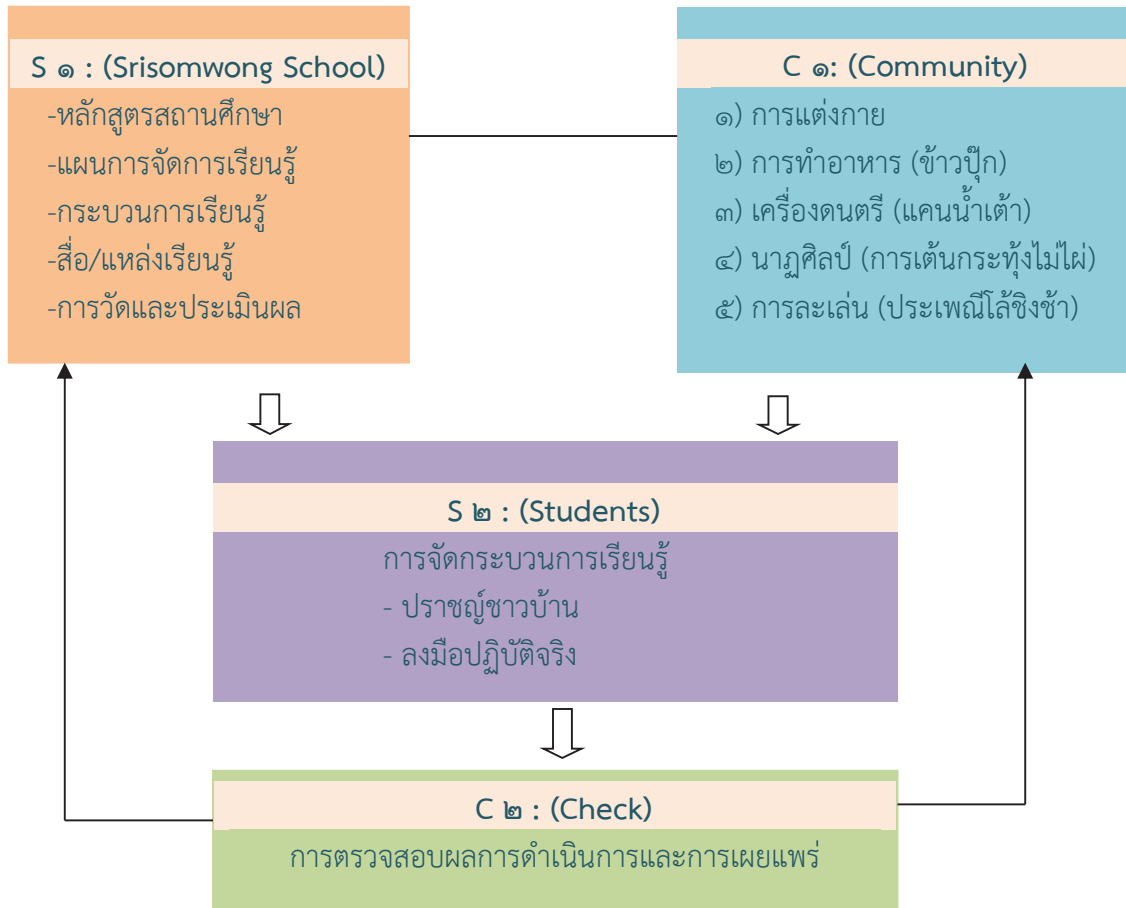
นาฏศิลป์ (การเต้นกระทุ้งไม้ไผ่)

การละเล่น (ประเพณีโล้ชิงช้า)

กระบวนการหรือขั้นตอนการดำเนินงาน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนศรีสมวงศ์ มีกระบวนการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นของชนเผ่าอาข่า โดยดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาให้องค์ ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าอาข่า และใช้ SSC Model ดังต่อไปนี้

S ๑ (Srisomwong School) หมายถึง โรงเรียนเป็นศูนย์กลางเรียนรู้ เชื่อมโยงองค์ความรู้ด้าน วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นสู่ผู้เรียนให้เกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมประเพณีของ ตนเอง

S ๒ (Students) หมายถึง นักเรียนทุกคนเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของตนเองโดยการลงมือปฏิบัติ จริงตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

C ๑ (Community) หมายถึง การให้ชุมชน สังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ จัดเวทีให้ นักเรียนได้แสดงองค์ความรู้ที่ได้รับอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กิจกรรม

๑) การแต่งกาย	๒) การทำอาหารชนเผ่า (ข้าวปุ้น)
๓) เครื่องดนตรี (แคนน้ำเต้า)	๔) นาฏศิลป์ (การเต้นกระทุ้งไม้ไฟ)
๕) การละเล่น (ประเพณีไล่ชิงช้า)	

C ๒ (Check) หมายถึง การตรวจสอบผลการดำเนินงาน และการเผยแพร่ จากนั้นนำผลมาสรุปพัฒนา ให้ต่อเนื่องต่อไป

ผลการดำเนินงาน/ประโยชน์ที่ได้รับ

ผลการดำเนินงาน

๑. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นในด้านการแต่งกาย อาหาร เครื่องดนตรี นาฏศิลป์ และการละเล่นของชนเผ่า ร้อยละ ๙๐ ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม
๒. นักเรียนสามารถแต่งกาย ทำอาหาร เล่นดนตรี และแสดงนาฏศิลป์ของชนเผ่าได้ ร้อยละ ๙๕ ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม
๓. ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ร้อยละ ๑๐๐ ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม

ประโยชน์ที่ได้รับ

๑. **ด้านนักเรียน :** นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่า และสามารถปฏิบัติกิจกรรมตามที่ถ่ายทอดโดยปราชญ์ชาวบ้านตามวิถีชีวิตของภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ของตนเองต่อสาธารณชน และหน่วยงานต่าง ๆ อย่างดีเยี่ยม ตลอดจนร่วมกัน อนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณีที่ดีต่อไป
๒. **ด้านสถานศึกษา :** สถานศึกษาเป็นที่ยอมรับของชุมชน และหน่วยงานอื่น ในด้านการส่งเสริม และสนับสนุน การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีชนเผ่า โดยให้นักเรียนแต่งกายด้วยชุดชนเผ่า ทำอาหารชนเผ่า (ข้าวปุก) เล่นเครื่องดนตรี (แคนน้ำเต้า) นาฏศิลป์ (การเต้นกระทุ้งไม้ไผ่) และการละเล่นของท้องถิ่น (ประเพณีไล่ชิงช้า) ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน และเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน ให้สังคมภายนอกได้รับรู้อย่างยั่งยืน
๓. **ด้านชุมชน :** ชุมชนให้ความร่วมมือในการส่งเสริม สนับสนุน โดยมีปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรมประเพณีอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยความสำเร็จ

๑. ปราชญ์ชาวบ้าน ได้มาให้ความรู้โดยไม่หวังผลตอบแทน
๒. โครงการพัฒนาตอยตุง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (พื้นที่ทรงงาน) อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัด เชียงราย ให้การสนับสนุนในการเผยแพร่ผลงานการแสดงของนักเรียน
๓. องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงใหม่ จัดประกวดการ แข่งขันกิจกรรมวิถีปฏิบัติที่ดีของโรงเรียนในโครงการพระราชดำริ
๔. สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงราย/สำนักงานปศุสัตว์ อ.แม่ฟ้าหลวง/สำนักงานเกษตรอำเภอ แม่ฟ้าหลวง จัดประกวดการแข่งขันกิจกรรมวิถีปฏิบัติที่ดีของโรงเรียนในโครงการพระราชดำริ
๕. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต ๓ จัดประกวดการแข่งขันกิจกรรม วิถีปฏิบัติที่ดีของโรงเรียนในโครงการพระราชดำริ และให้การสนับสนุนในการเผยแพร่ผลงานการแสดงของ นักเรียน

การเผยแพร่/การได้รับการยอมรับ/และความภาคภูมิใจ

๑. การแสดงการเป่าแคนน้ำเต้า เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระตำหนักดอยตุง ซึ่งจัดถวายโดย มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์ โครงการพัฒนาดอยตุง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (พื้นที่ทรงงาน) วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘
๒. การแสดงต้อนรับ นายแพทย์ธีรเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในโอกาสที่มาเยี่ยมชมการบริหารการศึกษาของโรงเรียน วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘
๓. การแสดงต้อนรับนางศิริพร กิจเกื้อกูล รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘
๔. การแสดงต้อนรับเอกอัครราชทูต จากประเทศสวีเดนที่โรงเรียนชุมชนศึกษา (บ้านแม่สะแลบ) อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘
๕. การแสดงในหน่วยงาน ชุมชนต่าง ๆ

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนศรีสมวงศ์ไม่มีงบประมาณในการซื้อเครื่องแต่งกาย ดังนั้น ชุมชนได้ร่วมบริจาคงบประมาณสนับสนุนในการจัดหาเครื่องแต่งกายชนเผ่าที่ถูกต้องตามวัฒนธรรมประเพณี

ภาคผนวก

คำสั่ง สถาบัน กศน.ภาคเหนือ

ที่ ๑๗๓ / ๒๕๕๘

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลงานวิชาการ "แนวปฏิบัติที่ดี" ปี๒๕๕๘ ที่สอดคล้องกับกิจกรรม
โครงการ กพด. ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ตามที่สำนักงาน กศน. กำหนดจัดประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีขึ้น ณ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ตำบลแม่เหิยะ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัด
เชียงใหม่ ในวันที่ ๑-๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้แต่งตั้งให้อำนาจการสถาบัน กศน.
ภาคเหนือ เป็นประธานคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ ทำหน้าที่คัดเลือกผลงานวิชาการดีเด่นของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทย
ภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช.) ที่อยู่ในพื้นที่ทรงงานฯ

อาศัยอำนาจตามคำสั่งสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่ ๔๙๒/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๑ เรื่อง
การมอบอำนาจให้อำนาจการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ตั้ง
อยู่ในภูมิภาคปฏิบัติราชการแทน จึงแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลงานวิชาการ "แนวปฏิบัติที่ดี" ปี ๒๕๕๘ ที่สอดคล้องกับ
กิจกรรมโครงการ กพด. ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดังนี้

๑. คณะกรรมการประเมินผลงานวิชาการ มีหน้าที่ ศึกษาเอกสารผลงานวิชาการ "แนวปฏิบัติที่ดี" ประเมินและ
ตัดสินผลงานวิชาการ ประกอบด้วย

๑. นายจำเริญ มูลฟอง	ผู้อำนวยการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	ประธานกรรมการ
๒. นายนรา เหล่าวิชา	ผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน.จังหวัดพิษณุโลก	กรรมการ
๓. นายคเชนทร์ มะโนใจ	ผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน.จังหวัดลำปาง	กรรมการ
๔. นางสาววิเลขา ลีสุวรรณ	ผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน.จังหวัดเชียงราย	กรรมการ
๕. นายราเชนทร์ บุรณศาสตร์	ผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน.จังหวัดพิจิตร	กรรมการ
๖. นายสมโภช จันทร์คำภู	ครูชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการและ เลขานุการ

๒. คณะกรรมการกลั่นกรองผลงานวิชาการ มีหน้าที่ ศึกษาเอกสารผลงานวิชาการ "แนวปฏิบัติที่ดี" กลั่นกรอง
สรุปและรายงานผลการกลั่นกรองผลงานวิชาการ เสนอให้คณะกรรมการประเมินผลงานวิชาการ ที่มีหน้าที่ตัดสินผลงาน
วิชาการต่อไป ประกอบด้วย

๑. นายสมชาย เด็ดขาด	รองผู้อำนวยการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	ประธานกรรมการ
๒. นางดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ	ครูชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๓. นายนิพนธ์ ณ จันตา	ครูชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๔. นางพิมพ์พรณ ยอดคำ	ครูชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๕. นางณิชชากร เมตาภรณ์	ครูชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๖. นายพีระชัยมาลินีกุล	ครูชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๗. นางบุษบา มาลินีกุล	ครูชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๘. นางอรวรรณ พึ่งเพราะ	ครูชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๙. นางรสพร หม้อศรีใจ	ครูชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๑๐. นายธีรศักดิ์ ลอยลม	ครูชำนาญการ	กรรมการ
๑๑. นางแก้วตา ธีระกุลพิศุทธิ์	ครูชำนาญการ	กรรมการ
๑๒. นางวราพรณ พูลสวัสดิ์	ครูชำนาญการ	กรรมการ

๑๓. นางอริสา ประกอบดี	ครู	กรรมการ
๑๔. นายเสถียรพงศ์ ใจเย็น	ครูผู้ช่วย	กรรมการ
๑๕. นายสมโภช จันทรวงศ์	ครูชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๑๖. นายธนากร หน่อแก้ว	ครูผู้ช่วย	กรรมการ

ทั้งนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๔ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๘

(นายจำเริญ มุลฟอง)
ผู้อำนวยการสถาบัน กศน.ภาคเหนือ

คำสั่ง สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ

ที่ ๑๗๘/๒๕๕๘

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนใน
ถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปี ๒๕๕๘

ตามที่สำนักงาน กศน. กำหนดจัดประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ขึ้น ณ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ตำบลแม่เหิยะ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัด
เชียงใหม่ ในวันที่ ๑-๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้แต่งตั้งให้ผู้อำนวยการสถาบัน กศน.
ภาคเหนือ เป็นประธานคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ

อาศัยอำนาจตามคำสั่งสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่๔๙๒/๒๕๕๑ลงวันที่๒๑เมษายน๒๕๕๑เรื่องการมอบ
อำนาจให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการ ศึกษาตามอัธยาศัยที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค
ปฏิบัติราชการแทนจึงแต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานการประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่น
ทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปี ๒๕๕๘ดังนี้

๑. คณะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่ ในการกำหนดแผนการดำเนินงาน ให้คำปรึกษา แนะนำ ประสานงาน
ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานตามโครงการ ตลอดจนแก้ไขปัญหาเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างมี
ประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

๑.๑ นายจำเริญ มูลฟอง	ผู้อำนวยการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	ประธานกรรมการ
๑.๒ นายสมชาย เต็ดขาด	รองผู้อำนวยการ สถาบัน กศน. ภาคเหนือ	รองประธานกรรมการ
๑.๓ นางอุบลรัตน์ มีโชค	หัวหน้าส่วนอำนวยการ	กรรมการ
๑.๔ นายพีระชัย มาลินีกุล	ผู้ช่วยหัวหน้าส่วนวิจัยและพัฒนา	กรรมการ
๑.๕ นายนิพนธ์ ณ จันตา	หัวหน้าส่วนเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	กรรมการ
๑.๖ นางณิชากรเมตาภรณ์	หัวหน้าส่วนจัดการศึกษานอกระบบฯ	กรรมการ
๑.๗ นายสมโภชจันทร์คำภู	หัวหน้าส่วนพัฒนาการศึกษานพื้นที่สูง	กรรมการและ เลขานุการ

๒. คณะกรรมการปรับปรุงผลงานวิชาการ มีหน้าที่ ปรับปรุงเอกสารผลงานวิชาการ "แนวปฏิบัติที่ดี" และจัดทำ
Power Point ผลงานวิชาการที่ผ่านการคัดเลือก ร่วมกับเจ้าของผลงาน และผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

๒.๑ นายสมชาย เต็ดขาด	รองผู้อำนวยการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	ประธานกรรมการ
๒.๒ นางดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ	ครู ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๒.๓ นายนิพนธ์ ณ จันตา	ครู ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๒.๔ นางพิมพ์พรรณ ยอดคำ	ครู ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๒.๕ นางณิชากร เมตาภรณ์	ครู ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๒.๖ นายพีระชัยมาลินีกุล	ครู ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๒.๗ นางบุษบา มาลินีกุล	ครู ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๒.๘ นางอรวรรณ ฟิงเพราะ	ครู ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๒.๘ นางรสพร หม้อศรีใจ	ครู ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๒.๑๐ นายธีรศักดิ์ ลอยลม	ครู ชำนาญการ	กรรมการ
๒.๑๑ นางแก้วตา ธีระกุลพิศุทธิ์	ครู ชำนาญการ	กรรมการ

๒.๑๒	นางวราพรรณ พูลสวัสดิ์	ครู ชำนาญการ	กรรมการ
๒.๑๓	นางอริสรา ประกอบดี	ครู	กรรมการ
๒.๑๔	นายเสถียรพงศ์ ใจเย็น	ครูผู้ช่วย	กรรมการ
๒.๑๕	นายสมโภช จันทรวงศ์	ครู ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๒.๑๖	นายธนากร หน่อแก้ว	ครูผู้ช่วย	กรรมการ

และเลขานุการ

๓. คณะกรรมการจัดทำเอกสารผลงานวิชาการ มีหน้าที่ วางแผน กำหนดโครงสร้างการเขียน และจัดทำเอกสาร ผลงานวิชาการ "แนวปฏิบัติที่ดี" ที่สอดคล้องกับกิจกรรมโครงการ กพด. ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีสำหรับทุลเกล้า ๆ ถวาย และแจกให้ผู้เข้าร่วมประชุม ๆ ประกอบด้วย

๓.๑	นางลำเจียก สองสีดา	ประธานกรรมการ
๓.๒	นางพิมพ์พรรณ ยอดคำ	กรรมการ
๓.๓	นางรสาพร หม้อศรีใจ	กรรมการ
๓.๔	นางสาวนัชรี อุ่มบางตลาด	กรรมการ
๓.๕	นายเสถียรพงศ์ ใจเย็น	กรรมการ
๓.๖	นายธนากร หน่อแก้ว	กรรมการ
๓.๗	นางพรพิมล ชุ่มลือ	กรรมการ
๓.๘	นางสาวบุษบา ต๊ะตา	กรรมการ
๓.๙	นายมานิต กาใจคำ	กรรมการ
๓.๑๐	นายคำผล ภูตาสีบ	กรรมการ
๓.๑๑	นางทัศนีย์ เบี้ยปลุก	กรรมการ
๓.๑๒	นายสมโภช จันทรวงศ์	กรรมการและเลขานุการ

๔. คณะกรรมการผลิตสื่อวีดิทัศน์ มีหน้าที่วางแผน ผลิตสื่อวีดิทัศน์ผลงานวิชาการแนวปฏิบัติที่ดีของครู ศศช. ที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือก บันทึกภาพวีดิทัศน์ บันทึกภาพนิ่งทุกกิจกรรมระหว่างการประชุมฯ จัดทำ File ภาพนิ่ง เป็นรายกิจกรรมตามกำหนดการประชุมฯ สรุปผลการดำเนินงานในรูปวีดิทัศน์รายงานผล และอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ประกอบด้วย

๔.๑	นายนิพนธ์ ณ จันตา	ประธานกรรมการ
๔.๒	นางสาวกมลธรรม ชื่นพันธุ์	กรรมการ
๔.๓	นายบัญชา มีโชค	กรรมการ
๔.๔	นายมานะ ไชยากุล	กรรมการ
๔.๕	นายเสถียรพงศ์ ใจเย็น	กรรมการและเลขานุการ

๕. คณะกรรมการฝึกซ้อมการนำเสนอผลงานวิชาการ มีหน้าที่ วางแผน และแนะนำการจัดทำ Power Point ฝึกซ้อมการนำเสนอผลงานบนเวทีหน้าที่ประทับ บนเวทีแต่ละช่วงวัน การถวายเป็นรายงานในส่วนนิทรรศการ รายงานผล และอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ประกอบด้วย

๕.๑	นายปราโมทย์ หมูพยัคฆ์	ประธานกรรมการ
๕.๒	นายพงษ์ศักดิ์ บุญเป็ง	กรรมการ
๕.๓	นายภานุ วงษ์ถาวรเรือง	กรรมการ
๕.๔	นางวิไลลักษณ์ สุขสาย	กรรมการ
๕.๕	นางสุดารัตน์ คำมูลใจ	กรรมการ
๕.๖	นายนิติพงศ์ ธนภัทรศักดิ์กุล	กรรมการ
๕.๗	ว่าที่ร้อยตรี สุชาติ อนันตกาล	กรรมการ
๕.๘	นายนิพนธ์ณ จันตา	กรรมการ
๕.๙	นางพิมพ์พรรณ ยอดคำ	กรรมการ

๕.๑๐	นางสาวนัชรี อุ่มบางตลาด	กรรมการ
๕.๑๑	นางรสาพร หม้อศรีใจ	กรรมการ
๕.๑๒	นายเสถียรพงศ์ ใจเย็น	กรรมการ
๕.๑๓	นายธนากร หน่อแก้ว	กรรมการ
๕.๑๔	นางวราพรรณ พูลสวัสดิ์	กรรมการ
๕.๑๕	นางลำเจียก สองสีดา	กรรมการ
๕.๑๖	นายสมโภช จันทร์คำภู	กรรมการและเลขานุการ

๖. คณะกรรมการประเมินผล มีหน้าที่วางแผนจัดทำเครื่องมือผลการสนับสนุนการดำเนินงานโครงการประชุมวิชาการ ฯ เก็บข้อมูล สรุป รายงานผล และอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ประกอบด้วย

๖.๑	นายพีระชัย มาลินีกุล	ประธานกรรมการ
๖.๒	นางบุษบา มาลินีกุล	กรรมการ
๖.๓	นายธีรศักดิ์ ลอยลม	กรรมการ
๖.๔	นางแก้วตา ธีระกุลพิศุทธิ์	กรรมการ
๖.๕	นางรสาพร หม้อศรีใจ	กรรมการ
๖.๖	นางอรวรรณ พึ่งเพราะ	กรรมการและเลขานุการ

๗. คณะกรรมการจัดทำเอกสารรายงานผลการประชุมวิชาการ มีหน้าที่ วางแผน กำหนดโครงสร้างการเขียน ประสานรวบรวมข้อมูลจากคณะกรรมการชุดต่างๆ และผู้เกี่ยวข้อง จัดทำเครื่องมือและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจัดทำต้นฉบับเอกสาร และอื่นๆ ตามที่มอบหมาย ประกอบด้วย

๗.๑	นายสมชาย เต็ดชาดรอง	ผอ.สถาบัน กศน. ภาคเหนือ	ประธานกรรมการ
๗.๒	นายสมโภช จันทร์คำภู	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	(เลขานุการฝ่ายวิชาการ) กรรมการ
๗.๓	ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่		(เลขานุการฝ่ายนิเทศการ) กรรมการ
๗.๔	ผู้อำนวยการ กศน. อำเภองาว จังหวัดลำปาง		(เลขานุการฝ่ายกิจกรรมประกอบ) กรรมการ
๗.๕	ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่		(เลขานุการฝ่ายพิธีการและสถานที่) กรรมการ
๗.๖	ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่		(เลขานุการฝ่ายต้อนรับและลงทะเบียน) กรรมการ
๗.๗	นางสาวเพ็ญศิริ น้อยเกริกกิจ	สำนักงานเลขาธิการ กศน.	(เลขานุการฝ่ายประชาสัมพันธ์) กรรมการ
๗.๘	นายวิรัตน์ คงดี	ศึกษานิเทศก์จังหวัดเชียงใหม่	(เลขานุการฝ่ายประเมินผล) กรรมการ
๗.๙	นางสุภาณี คงดี	สำนักงาน กศน.จังหวัดเชียงใหม่	(เลขานุการฝ่ายบริหารจัดการทั่วไป) กรรมการ
๗.๑๐	ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอเทิงจังหวัดเชียงราย		(เลขานุการฝ่ายจัดกิจกรรมการเรียนรู้) กรรมการ
๗.๑๑	นางศิริภาณี อิ่มสุวรรณ	รท.ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาเครือข่าย	กรรมการ
๗.๑๒	นางวราพรรณ พูลสวัสดิ์	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการ
๗.๑๓	นางดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการ
๗.๑๔	นางณิชากร เมตตาภรณ์	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการ
๗.๑๕	นางรสาพร หม้อศรีใจ	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการ
๗.๑๖	นางอรวรรณ พึ่งเพราะ	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการ

๗.๑๗	นายเสถียรพงศ์ ใจเย็น	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการ
๗.๑๘	นางทัศนีย์ เปี้ยปลุก	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการ
๗.๑๙	นางสาวบุษบา ต๊ะตา	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการ
๗.๒๐	นางพรพิมล ชุ่มลือ	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการ
๗.๒๑	นางแก้วตา ธีระกุลพิศุทธิ์	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการ
๗.๒๒	นางลำเจียก สองสีดา	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการและเลขานุการ
๗.๒๓	นายธนากร หน่อแก้ว	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๗.๒๔	นางสาวนัชรี อุ้มบางตลาด	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๘. คณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงาน มีหน้าที่ วางแผน ช่วยเหลือ สนับสนุนด้านสวัสดิการ การเงิน พัสดุ พาหนะ และอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ประกอบด้วย

๘.๑	นางอุบลรัตน์ มีโชค	ประธานกรรมการ
๘.๒	นางอรวิสา ประกอบดี	กรรมการ
๘.๓	นางสาวกัลยาณี กองนำ	กรรมการ
๘.๔	นายคำผล ภูตาสืบ	กรรมการ
๘.๕	นายยุทธภูมิ ป้องขันธุ์	กรรมการ
๘.๖	นายมานะ ไชยากุล	กรรมการ
๘.๗	นางดารารัตน์ อัครโชคธีรกุล	กรรมการ
๘.๘	นางกรรณิการ์ ยศดี	กรรมการและเลขานุการ

ให้คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุผลตามเป้าหมายและบังเกิดผลดีต่อทางราชการ

ทั้งนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๔ เดือน ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๘

(นายจำเรญ มุลฟอง)
ผู้อำนวยการสถาบัน กศน.ภาคเหนือ

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา	นายสุรพงษ์	จำจด	เลขาธิการ กศน.
	นายกิตติศักดิ์	รัตนฉายา	รองเลขาธิการ กศน.
	นายจำเริญ	มูลพอง	ผู้อำนวยการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นายสมชาย	เด็ดขาด	รองผู้อำนวยการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
บรรณาธิการ	นายสมชาย	เด็ดขาด	รองผู้อำนวยการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางพิมพ์พรรณ	ยอดคำ	ครูชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางรสาพร	หม้อศรีใจ	ครูชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นายสมโภช	จันทร์คำภู	ครูชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นายธนากร	หน่อแก้ว	ครูผู้ช่วย สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
คณะทำงาน	นางลำเจียก	สองสีดา	ครูชำนาญการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางพิมพ์พรรณ	ยอดคำ	ครูชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางรสาพร	หม้อศรีใจ	ครูชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางสาวนัชรี	อุ่มบางตลาด	ครูชำนาญการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นายเสถียรพงศ์	ใจเย็น	ครูผู้ช่วย สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นายธนากร	หน่อแก้ว	ครูผู้ช่วย สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นายสมโภช	จันทร์คำภู	ครูชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
เอกสารวิชาการลำดับที่ ๐๐๑/๒๕๕๙			
ออกแบบปก	นางสาวนัชรี	อุ่มบางตลาด	ครูชำนาญการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
จัดรูปเล่ม	นางลำเจียก	สองสีดา	ครูชำนาญการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางสาวนัชรี	อุ่มบางตลาด	ครูชำนาญการ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นายเสถียรพงศ์	ใจเย็น	ครูผู้ช่วย สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	ผู้พิมพ์ต้นฉบับ	นางพรพิมล	ชุ่มลือ
	นางทัศนีย์	เปี้ยปลุก	เจ้าหน้าที่ธุรการ
พิสูจน์อักษร	นางพิมพ์พรรณ	ยอดคำ	ครูชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
	นางรสาพร	หม้อศรีใจ	ครูชำนาญการพิเศษ สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
จำนวนพิมพ์	๒,๕๐๐ เล่ม		
ปีที่พิมพ์	มกราคม ๒๕๕๙		

